

**İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİNDE
YENİ OLUŞUMLAR;
RİSK DEĞERLENDİRMESİ VE
OHSAS 18001**

H. Serdar ŞARDAN

Ankara, 2005

İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİNDE YENİ OLUŞUMLAR;
RİSK DEĐERLENDİRMEŐİ VE OHSAS 18001
İŐİMLİ BU ÇALIŞMA
GAZİ ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜNDE
YÜKSEK LİSANS TEZİ OLARAK KABUL EDİLMİŞTİR.

*En değerli varlıklarım;
Annem ve Babama*

ÖNSÖZ

İşyerlerinde gerçekleştirilen iş sağlığı ve güvenliği faaliyetlerinin öncelikli amacı işyerine sağlıklı bir şekilde gelen çalışanların evlerine yine sağlıklı bir şekilde ulaşmalarının sağlanmasıdır. Bu amacın yanısıra ayrıca, işyeri güvenliğini sağlamak ve verimliliği artırmak amaçları da yer almaktadır.

Eğitim, bilinçlendirme, uyarı işaretleri gibi uygulamalar, iş sağlığı ve güvenliği uygulamaları içinden birkaçıdır. Bu uygulamaların yanında daha bilimsel bir şekilde yapılan faaliyetler de mevcuttur. Risk Değerlendirmesi de bilimsel iş sağlığı ve güvenliği uygulamalarından biridir.

Risk Değerlendirmesi, çok çeşitli metotlardan birini seçerek yapılan değerlendirme neticesinde riskin kabul edilebilir olup olmadığına karar verip, gerekli önlemleri alma faaliyeti olarak tanımlanabilir. Risk değerlendirme neticesinde işyerinde yapılan faaliyetin ya devamına, ya durdurulmasına ya da iyileştirilip devamına karar verilir. Böylelikle işyerlerinde işçileri tehlike altına sokacak olan risklerin bertaraf edilmesi sağlanmış olur. Diğer taraftan 4857 sayılı İş Kanunu'nun yürürlüğe girmesinden sonra, risk değerlendirmesinin yapılması da yasal bir zorunluluk halini almıştır.

İş sağlığı ve güvenliğine metodolojik yaklaşımlardan biri de OHSAS 18001'dir. OHSAS 18001, iş sağlığı ve güvenliği yönetim sistemlerinde olması gereken unsurları belirten bir standart olmakla birlikte Türkiye'de henüz zorunlu bir standart halini almamıştır. OHSAS 18001 belgesine sahip bir işyerinin, işçilerinin sağlığını en iyi şekilde koruduğu düşünülebilir.

Ülkemiz için gerçekten önemli bir sorun olan iş kazaları ve meslek hastalıkları neticesinde kaybedilen hayatların önüne geçilebilmesi için risk değerlendirme ve OHSAS 18001'e gereken önemin verilmesi gerekmektedir. Konunun öneminden dolayı Sendikamız Araştırma Uzmanı ve İSG Yönetim Temsilcisi Serdar ŞARDAN'ın "İş Sağlığı ve Güvenliği'nde Yeni Oluşumlar; Risk Değerlendirmesi ve OHSAS 18001" isimli Yüksek Lisans Tezine, bu yayınlımızda yer verdik.

Çalışmanın iş sağlığı ve güvenliği alanında faaliyetlerde bulunanlara faydalı olmasını diliyorum.

*Saygılarımla,
Ağustos 2005*

*Ahmet EREN
Çimento Müstahsilleri İşverenleri Sendikası
Yönetim Kurulu Başkanı*

TEŞEKKÜR

Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilen "İş Sağlığı ve Güvenliğinde Yeni Oluşumlar; Risk Değerlendirmesi ve OHSAS 18001" isimli bu çalışmanın hazırlanmasında büyük yardımlarını gördüğüm Tez Danışmanım Sayın Doç. Dr. Cem KILIÇ'a, hocalarım Sayın Prof. Dr. Kadir ARICI, Sayın Prof. Emine Tuncay KAPLAN ve Sayın Prof. Dr. Eyüp BEDİR'e teşekkürlerimi sunarım.

Kitaba önsöz yazma lütfunda bulunarak beni onurlandıran Çimento Müstahsilleri İşverenleri Sendikası (ÇMİS) Yönetim Kurulu Başkanı Sayın Ahmet EREN'e, çalışmamı yayınlama imkanını tanıyan ÇMİS Yönetim Kurulu Sayın Üyelerine şükranlarımı ve saygılarımı arz ederim.

Çalışmalarım süresince hiçbir zaman engin tecrübelerini ve fikirlerini aktarmaktan kaçınmayan ÇMİS Genel Sekreteri Sayın Av. Sancar BAYAZIT'a, gösterdikleri ilgi ve katkılardan dolayı ÇMİS Genel Sekreter Yardımcısı Sayın Burçak ÇUBUKÇU'ya, ÇMİS Avukatı Sayın Füsun GÖKÇEN'e ve diğer mesai arkadaşlarıma içtenlikle teşekkür ederim.

Ağustos 2005

H. Serdar ŞARDAN

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	XIII
TABLolar VE ŞEKİLLER.....	XIV
GİRİŞ.....	XV

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİNİ

ETKİLEYEN YENİ GELİŞMELER

I- GENEL OLARAK TÜRKİYE'DE İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİNİN DURUMU	3
1. Türkiye'de İş Sağlığı Ve Güvenliğinin Tarihsel Gelişimi	3
2. Türkiye'de İş Sağlığı Ve Güvenliğinin Mevcut Durumu.....	7
II- İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ ALANINDA YAŞANAN SON GELİŞMELER.....	9
1. İş Sağlığı Ve Güvenliği Alanında Dünya'da Yaşanan Gelişmeler	9
2. İş Sağlığı Ve Güvenliği Alanında Türkiye'de Yaşanan Gelişmeler	13
a) Hukuki Açıdan Yaşanan Gelişmeler.....	13
b) Teşkilatlanma Açısından Yaşanan Gelişmeler.....	17

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRK ÇALIŞMA HAYATI İÇİN BİR YENİLİK; RİSK DEĞERLENDİRMESİ

I. RİSK DEĞERLENDİRMESİ KAVRAMI.....	21
II. RİSK DEĞERLENDİRMESİNİN AŞAMALARI	23
1. Görevlerin ve Tehlikelerin Belirlenmesi.....	23
2. Kimlerin, Ne Kadar Zarara-Ziyana Uğrayacağına Karar Vermek	24
3. Risklerin Değerlendirilmesi Ve Var Olan Önlemlerin Yeterli Olup Olmadığına Karar Vermek	24

4. Bulguların Kaydedilmesi	24
5. Gözden Geçirme	25
III. RİSK DEĞERLENDİRMESİ METOTLARI.....	25
1. Nitel Risk Değerlendirmesi Metotları.....	25
a) Temel (Başlangıç) Risk Değerlendirmesi Metodu	25
b) Tehlike ve İşlerlik Çalışmaları Metodu (HAZOP).....	26
c) Hata Türü ve Etkileri Analizi (FMEA) Metodu	27
d) Hata Ağacı Metodu.....	30
2. Nicel Risk Değerlendirmesi Metotları.....	31
a) 3 X 3 Matris Metodu	31
b) Kinney Metodu.....	33
c) Risk Puanlama Metodu.....	35
d) Ridley'in Metodu	37
IV. RİSKLERİN KONTROL ALTINA ALINMASI	39

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİNE MODERN BİR YAKLAŞIM;

OHSAS 18001

I- İŞ GÜVENLİĞİNİN TOPLAM KALİTE YÖNETİMİ İÇİNDEKİ YERİ.....	43
1. Toplam Kalite Yönetiminin Ortaya Çıkışı	43
2. Toplam Kalite Yönetiminin Tanım ve Amacı	44
3. Toplam Kalite Yönetiminin Önemi.....	45
4. Toplam Kalite Yönetimi ve İş Sağlığı ve Güvenliği Arasındaki İlişki	47
II- OHSAS 18001'İN TARİHÇESİ.....	48
III- OHSAS 18001'İN NİTELİKLERİ	50
IV- OHSAS 18001'İN MUHTEVASI.....	50
1. Sağlanması Gereken Genel Şartlar	51
2. İSG Politikası'nın Oluşturulması	52
3. Planlama Yapılması	52
a) Tehlike Tanımlaması, Risk Değerlendirmesi ve Risk Kontrolü için Planlama Yapılması.....	52

b) Yasal ve Diğer Gerekliliklerin Yerine Getirilmesi	54
c) Hedeflerin Oluşturulması	55
d) İSG Yönetim Programları'nın Meydana Getirilmesi	55
4. Uygulama için Yapılması Gerekenler	56
b) Çalışanların Eğitimi.....	57
c) Danışma ve İletişim Ortamı Oluşturulması	57
d) Kayıt Sisteminin Oluşturulması	58
e) İşletme Kontrollerinin Oluşturulması.....	58
f) Acil Durum Hazırlığının Yapılması	59
5. İşleyişe Yönelik Olarak Kontrol ve Düzeltici Faaliyetler	60
a) Performansın Ölçme Yoluyla Kontrol Altında Bulundurulması	60
b) Kazaların İnceleme Altına Alınması	61
c) Kayıtlar ve Kayıtların İdaresinin Sağlanması.....	62
d) Sisteme Yönelik Tetkiklerin Yapılması	62
6. Yönetimin Gözden Geçirilmesi	63

V. OHSAS 18001 STANDARDINA UYGUN BİR İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ YÖNETİM SİSTEMİNİN SAĞLAYACAĞI YARARLAR 63

1. Genel Olarak	63
2. Devlet ve Sendikalar Açısından	66
3. Türk Ekonomisi Açısından	66

SONUÇ.....69

YARARLANILAN KAYNAKLAR.....72

EKLER

EK-1 Çimento Fabrikası Saha Listesi.....	80
EK-2 Çimento Fabrikası Tehlike Kaynakları Envanteri.....	81
EK-3 Çimento Fabrikası Risk Değerlendirme Tablosu.....	83
EK-4 Örnek Prosedür.....	101
EK-5 Örnek Talimat.....	110

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı Geçen Eser
a.g.m.	: Adı Geçen Makale
a.g.t.	: Adı Geçen Tebliğ
AB	: Avrupa Birliği
AY.	: Anayasa
Bknz.	: Bakınız
BM	: Birleşmiş Milletler
BSC	: İngiliz Sağlık ve Güvenlik Kurulu
BS	: İngiliz Standardı
BSI	: İngiliz Standartları Enstitüsü
ÇMİS	: Çimento Müstahsilleri İşverenleri Sendikası
DTÖ	: Dünya Ticaret Örgütü
FMEA	: Hata Türü ve Etki Analizi
HASAWA	: İşyerinde Sağlık ve Güvenlik Kanunu
HAZOP	: Tehlike ve İşlerlik Çalışmaları
HSE	: Health and Safety Executives
ILO	: Uluslararası Çalışma Örgütü
İSG	: İş Sağlığı ve Güvenliği
md.	: madde
M.Ö.	: milattan önce
OHSAS	: İş Sağlığı ve Güvenliği Değerlendirme Serileri
s.	: sayfa
SSK	: Sosyal Sigortalar Kurumu
TS	: Türk Standardı
TSE	: Türk Standartları Enstitüsü
UNDP	: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
WHO	: Uluslararası Sağlık Örgütü

TABLolar VE ŞEKİLLER

Tablo – 1	: HAZOP Tablosu
Tablo – 2	: Sağlık ve Güvenlik açısından yapılan rnek HAZOP Tablosu
Tablo – 3	: 3 x 3 Matrisi
Tablo – 4	: 3 X 3 Matris Metodu Aksiyon Tablosu
Tablo – 5	: Kinney Metodunun Risk Değeri Hesaplama Tablosu
Tablo – 6	: Risk Puanlama Metodu Tablosu
Tablo – 7	: Risk Değerlendirme Sürecinin Ardından Alınacak Tedbirlerin Süreleri
Tablo – 8	: Maksimum Potansiyel Kayıp Değerleri
Tablo – 9	: Ortaya ıkma İhtimali Değerleri
Tablo – 10	: Aksiyonların Yerine Getirilmesi Müddetleri
Şekil – 1	: Risk Değerlendirme Süreci
Şekil – 2	: FMEA Prosesi
Şekil – 3	: “Yangının Ortaya çıkması” ile ilgili Hata Ağacı Şeması
Şekil – 4	: Risk Kontrol Şeması
Şekil – 5	: Başarılı bir İSG yönetim sistemi akışı
Şekil – 6	: Risk Analizi Akış Şeması

GİRİŞ

10 Haziran 2003 tarihinde yürürlüğe giren 4857 sayılı İş Kanunu ile birlikte “İş Sağlığı ve Güvenliği” adını alan “İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği” kavramı ne salt hukuk, ne hekimlik, ne mühendislik, ne de ekonomi bilimlerinin kendi çalışma alanlarına girmektedir. Yeni ismiyle “İş Sağlığı ve Güvenliği” disiplinlerarası niteliğinden dolayı birden çok bilim dalının çalışma alanını işgal etmektedir.

Tarihsel gelişimine baktığımızda İngiltere’de gerçekleşen Sanayi Devrimiyle başlayan çalışma hayatı şartlarının kötüleşme evresiyle birlikte iş güvenliği konusunda bazı tedbirlere rastlanmaktadır. Ancak iş sağlığı ve güvenliğinin tarihi çok daha eskilere, Hammurabi dönemine kadar uzanmaktadır. “Eğer bir inşaatçı bir kişi için bir ev inşa eder de işini sağlam yapmazsa ve ev bu yüzden yıkılır da ev sahibinin ölümüne yol açarsa...İnşaatçı ölüme mahkum edilecektir” şeklinde Babil İmparatoru Hammurabi tarafından M.Ö. 1750’li yıllarda bir yasa düzenlenmiştir.¹ Tabi bu yasa tam anlamıyla bir iş güvenliği yasası niteliğinde değildir ancak kişileri güvenli davranışa sevk ettiğini söylemek mümkündür.

İş Sağlığı ve Güvenliği konusundaki önemli gelişmeler Sanayi Devrimiyle birlikte yaşanmaya başlamıştır. Çalışma şartlarının elverişsizliği, kadın ve çocukların çok kötü şartlarda istihdam edilmeleri, ülkeleri iş güvenliği konusunda çok çeşitli düzenlemeler yapmaya sürüklemiştir.

İş Sağlığı ve Güvenliği olgusu, 1919 yılında kurulan ve uluslararası bir örgüt olan ILO (Uluslararası Çalışma Örgütü)’nun da halen gündemini meşgul etmektedir.

Diğer taraftan II. Dünya Savaşı’nın ardından gelişmeye ve tüm dünyayı etkisi altına almaya başlayan küreselleşme dalgası sağladığı faydaların yanısıra oluşturduğu olumsuz koşullar özellikle yarattığına inanılan haksız rekabetin neticesinde özellikle çalışma şartlarını çok olumsuz şekilde etkilemiştir. Buna karşılık bu olumsuz koşulları ortadan kaldırmaya yönelik uluslararası kuruluşlar tarafından çeşitli önlemler alınmaya çalışılsa da olumsuz şartların önüne geçildiği pek söylenemez.

Dünyada bu yönde çalışmalar yapılmaya devam ederken, Türkiye’de de Yeni Kanunumuzla birlikte İş Sağlığı ve Güvenliği konusunda çok önemli gelişmeler yaşanmaya başlanmıştır. Bahse konu olan kanuna ilişkin olarak çıkarılan İş Sağlığı ve Güvenliği ile ilgili yönetmelikler Avrupa Birliği’nin bu konuda çıkartmış olduğu Avrupa Konseyi Direktifleri’ne paralel olarak hazırlanmış olup, Türkiye’nin çalışma hayatına yeni bir soluk getirmiş, yeni kavramlar kazandırmıştır. Risk Değerlendirmesi, Sağlık ve Güvenlik İşçi Temsilcisi, İş Güvenliği ile Görevli Teknik Eleman vb. bu kavramlardan bazılarıdır. Uygulamaya yönelik mevzuatta yapılan değişikliklerin yanında iş sağlığı ve güvenliğini yakından ilgilendiren ve Çalışma ve

¹ TEMİS Yönetim Sistemleri Ltd.Şti., “ÇMİS OHSAS 18001 Bilgilendirme Eğitimi Nottarı”

Sosyal Güvenlik Bakanlığımıza yeni bir çehre kazandıran teşkilatlanma değişiklikleri de yeni kanuna paralel olarak düzenlenmiştir.

Bir taraftan bu gelişmeler yaşanırken, diğer taraftan Türkiye'deki bazı işverenler bu yasadan önce sanki yasanın yayınlanacağını hissederlermiş gibi uluslararası bir standart olan OHSAS 18001 belgesine sahip olmaya başlamışlar veya sahip olmak için çeşitli çalışmalar başlatmışlardır.

4857 sayılı kanuna ilişkin olarak çıkarılan "İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetmeliği"nde de zorunluluk olarak gösterilen Risk Değerlendirme kavramının temelini oluşturduğu OHSAS 18001, İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetim Sistemlerinin belli bir standart çerçevesinde uygunluğunu denetlemektedir.

"İş Sağlığı ve Güvenliğinde Yeni Oluşumlar; Risk Değerlendirmesi ve OHSAS 18001" isimli tezimizde, çalışma hayatımızdaki bu gelişmeler değerlendirilmeye çalışılacaktır.

Çalışmamızın Birinci Bölümünde İş Sağlığı ve Güvenliğinin tarihsel gelişimi ve mevcut durumu ele alınmış, ayrıca Türkiye'de ve Dünyada yaşanan iş sağlığı ve güvenliği alanındaki güncel gelişmeler incelenmiştir.

İkinci Bölüm ise; daha önce de belirtildiği üzere 4857 sayılı kanun çerçevesinde yayınlanan "İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetmeliği"nin getirdiği en önemli yenilik olan "Risk Değerlendirmesi"ne ayrılmıştır. Bu bölümde Risk Değerlendirmesi, aşamaları ve metotları incelenmiştir.

Son bölüm olan Üçüncü Bölümde; temelini Risk Değerlendirmesinin oluşturduğu ve Çalışma Hayatımız için yepyeni bir kavram olan OHSAS 18001 değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme içerisinde; OHSAS 18001'in tarihsel gelişimi, niteliği, muhtevası ve yararları konularına yer verilmiştir.

Tezimiz bir sonuç bölümü ile sonlandırılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

*TÜRKİYE'DE
İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİNİ
ETKİLEYEN
YENİ
GELİŞMELER*

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİNİ ETKİLEYEN YENİ GELİŞMELER

I- GENEL OLARAK TÜRKİYE'DE İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİNİN DURUMU

Birinci bölümün ilk kısmında Türkiye'de İş Sağlığı Güvenliği olgusunun hukuki açıdan tarihsel gelişimi ve Türkiye'de iş sağlığı ve güvenliğinin güncel durumu incelenmiştir.

1. Türkiye'de İş Sağlığı Ve Güvenliğinin Tarihsel Gelişimi

Türkiye'de sanayinin doğuşu ve gelişimi Batı kadar erken dönemlerde değil bunun aksine 1900'lü yılların ilk yarısından itibaren başlamıştır. Durum böyle olunca iş mevzuatının buna bağlı olarak iş sağlığı ve güvenliği mevzuatının da gerçek anlamda ortaya çıkışı bu dönemlere rast gelmektedir.

Ancak iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili olarak çeşitli düzenlemelere daha önceki dönemlerde de rastlamak mümkündür. Örgütlenme açısından değerlendirdiğimizde tanzimat dönemi öncesinde bazı gelişmelerin yaşandığı görülmektedir. Loncalar şeklinde oluşan bu örgütlenme, orta çağda tüm dünyada hakim olan çalışma ilişkileri sistemi şeklinde Osmanlı İmparatorluğunda da görülmüştür.¹ Esnaf ve zanaatkarların ve bunların yanında istihdam edilen kalfa ve çırakların meslek esaslarına göre örgütlenmiş birliklerinden oluşan bir sistemdir.

İş sağlığı ve güvenliği açısından Lonca sistemini değerlendirdiğimizde o dönemde üretim teknolojisinin gelişmemiş olması ve basitlik arzemesi nedeniyle çalışanların karşılaşılabilecekleri riskler de o oranda basitti. İşçiler için onları bekleyen en önemli tehlikeler; çarpma, düşme, kesilme ve ezilme gibi çok olumsuz sonuçlara neden olmayacak küçük çaplı tehlikelerdi. Diğer taraftan çalışan sayısının azlığı meydana gelen bir iş kazasında büyük kitleleri etkisi altına almama gibi bir durum mevcuttu. Bundan dolayı kamuoyunda iş kazaları ve meslek hastalıkları pek bilinmemekteydi. Bununla birlikte işyeri sayısının azlığı da iş kazalarının sayısını azaltan bir unsurdu. Usta ve kalfa-çırak arasındaki ilişki öğretmen-öğrenci ilişkisi olduğundan ve birebir ilişkiye dayandığından iş sağlığı ve güvenliğinin korunması daha kolay halledilebilir bir durumdaydı. Ustaların istihdam ettikleri kişileri gözetmeleri ve korumaları ahilik anlayışı tarafından teşvik edilmekteydi. Bununla birlikte iş sağlığı ve güvenliği hakkında herhangi bir hukuki düzenleme olmaması nedeniyle ustalar açısından zorunlu bir durum da söz konusu değildi. Diğer taraftan bu döneme ait yazılı

¹ ARICI Kadir, İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Dersleri, Ankara, 1999, s.29

kaynak olarak sadece fütüvvetnamelerin olması, bu dönemde iş sağlığı ve güvenliği hakkının olduğunun kabulü için bir dayanak oluşturmamaktadır.²

Batıda yaşanan sanayi devriminin ortaya çıkardığı olumsuz koşullar, Türkiye’de yasa koyucuyu iş güvenliğini koruyucu nitelikte hukuki düzenlemeler yapmak zorunda bırakmıştır. İşçileri koruyucu yönde çok sınırlı haklar getiren ilk yasalarla başlayan bu gelişim batı ülkelerinde giderek kapsamlı ve modern bir iş mevzuatının oluşmasına yol açmıştır. Ülkemizde ise Osmanlı İmparatorluğu döneminde sanayi alanında gelişme sağlanamadığı için iş hukukunun meydana gelişi oldukça gecikmiştir. İş Hukuku açısından ilk düzenleme olarak kabul edilebilecek Mecelle 1868 – 1876 yılları arasında toplanan bir komisyon tarafından hazırlanmıştır. İslam Hukuku açısından batı tarzlı ilk düzenleme olan Mecelle’de iş sağlığı ve güvenliği hususunda hükümler bulunmaktadır. Bu hükümler daha çok işçinin korunmasına dair düzenlemelerden oluşmaktadır. Osmanlı İmparatorluğu döneminde çok sınırlı bazı alanlarda sadece kömür ve maden işçileri için koruyucu hükümler koyma zorunluluğu hissedilmiştir.³

Osmanlı Döneminde iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili ilk yazılı belgeler, genel güvenlik ile ilgili düzenlemeler yapan 1854 tarihli Polis Nizamı, 1863 tarihli Mevadd-ı Madeniyeye Dair Nizamname’den⁴ sonra 1865 yılında yayınlanan Dilaverpaşa Nizamnamesidir.⁵ Daha ziyade kömür üretimini arttırmak amacıyla düzenlenmiş bulunan bu nizamname çalışma şartlarına ilişkin bazı hükümleri de içermektedir. Bahse konu olan nizamnamede, işçiye ait çalışma, dinlenme ve tatil süreleri, işçiye iâşe ve ibate temin edilmesi, kazaya uğrayan işçilerin tedavisine ilişkin hükümler öngörülmüştür.⁶

Daha sonra düzenlenen Maadin Nizamnamesi (1869) ise, iş güvenliği açısından Dilaverpaşa Nizamnamesine göre çok ileri sayılabilecek hükümler getirmektedir. Türk İş Hukuku tarihinde sosyal politikayla ilgili çok önemli bir belge olan Maadin Nizamnamesi⁷, Osmanlı İmparatorluğu’ndaki madenlerde çalışma zorunluluğunu kaldırmakla birlikte, işyeri maden mühendislerini madenlerdeki tehlikeleri saptamak, bunları maden sahiplerine bildirmek, kaza olasılığının kesin görüldüğü hallerde gerekli önlemleri almak, kaza meydana geldiğinde ise durumu derhal hükümete bildirmekle yükümlü tutuyordu. Ayrıca, nizamnamede maden işletenlerin, madende bir eczane ve hekim bulundurma zorunluluğuna, kazaya uğrayan işçi ve ailesine tazminat ödenmesine ilişkin hükümlere de yer veriliyordu.⁸

Türkiye’de özellikle Cumhuriyet döneminde gerçekleştirilen sanayi atılımları ile birlikte iş güvenliğine ilişkin mevzuatın gelişmesine de tanık olunmuştur.

² ARICI Kadir, (a.g.e.), s. 30-32

³ ARICI Kadir, (a.g.e.), s. 35

⁴ TURAN Kamil, İş Hukukunun Genel Esasları, Kamu-İş, Ankara, 1990, s.142-143

⁵ AKTAY Nizamettin, Sendika Hakkı, Kamu-İş, Ankara, 1993, s.18; TURAN Kamil, (a.g.e.), s.143; ARICI Kadir, (a.g.e.), s.36

⁶ DİLİK Sait, Türkiye’de Sosyal Sigortalar, Ankara, 1972, s. 28, ayrıntılı bilgi için bknz. ARICI Kadir, (a.g.e.), s. 36 vd.

⁷ TURAN Kamil, (a.g.e.), s.143

⁸ SÜZEK Sarper, İş Güvenliği Hukuku, s. 68; ARICI Kadir, (a.g.e.), s.37

Bununla birlikte henüz cumhuriyet ilan edilmeden, Büyük Millet Meclisi döneminde çıkarılan 10.09.1921 tarih ve 151 sayılı "Ereğli Havzai Fahmiyesi Maden Amelesinin Hukukuna Müteallik Kanun"dan⁹ söz etmek yerinde olacaktır. Sadece Ereğli Havzasında çalışan işçilere uygulanacak hükümler getiren bu yasa ülkemizde ilk kez günlük iş süresi sınırını sekiz saate indirmiştir. Fakat tarafların karşılıklı rızası ile ve iki kat ücret ödenmesi koşulu ile fazla çalışmaya izin verilmiştir (madde 8). Diğer taraftan yasa, maden ocaklarının da çalışma yaşını 18 ile sınırlamıştır (madde 2). Maden işletenlere, hastalanan veya kazaya uğrayan işçilere tedavi ettirme, eczane ve hekim bulundurma zorunluluğu getirmiş, kazaya uğrayan işçi ve ailesine tazminat ve bunun yanında kazanın kötü yönetim ya da bilim gerektirdiği iş güvenliği önlemlerinin alınmaması nedeniyle meydana gelmesi durumunda cezai müeyyide öngörmüştür. Bu yasada iş güvenliğine ilişkin diğer bir önemli hüküm de, iş yerlerinde sağlık ve güvenlik kurallarına uymayan madencilerin ruhsat ve imtiyazlarının fesih olunacağı belirtilmiştir.¹⁰

02 Ocak 1924 tarih ve 394 sayılı Hafta Tatili Kanunu, resmi veya özel kurumlarda çalışanların tümü yararına haftada bir gün tatil hakkı getirdiğinden cumhuriyet döneminde işçinin sağlığını ön plana çıkaran en önemli kanunlardan biri sayılır.¹¹

04 Ekim 1926 tarihinde yürürlüğe giren Borçlar Kanunu işverenlerin iş yerlerinde işçi sağlığını koruma ve iş güvenliğini sağlama borcunu düzenleyen hüküm bulundurmaktadır. Bu kanunun yürürlüğe girmesi ile işverenin iş kazaları ve meslek hastalıklarından doğan hukuki sorumluluğu, örneğin işyerinde kullanılacak alet ve malzeme, tehlikelere karşı tedbir alınması vb. bu yasanın sistemi içerisinde genel bir düzenlemeye kavuşturulmuştur.¹²

1930 yılında yürürlüğe giren 1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu'nda ise o dönemde henüz bir iş kanununun mevcut olmadığından işçilerin sağlığı ile ilgili pek çok hüküm bulunmuştur. Bu yasanın yedinci babı "İşçilerin Hıfzıssıhhası" başlığını taşımaktadır. Bu babda çocuk ve kadın işçilerin korunmasına, işyerlerinde işyeri hekimi bulundurulmasına, belirli büyüklükteki işyerlerinde revir ve hastane açılmasına ilişkin kurallar öngörülmüştür. Ayrıca bu yasada gayri sıhhi müesseselerin açılış izinlerinin de hangi durumlara bağlı olacağı belirtilmiştir.¹³

Türkiye Cumhuriyeti'nin çalışma hayatına belli bir düzen getiren ilk iş yasası 3008 sayılı İş Kanunu 08 Haziran 1936 tarihinde kabul edilmiş 15 Haziran 1937 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu yasa ile birlikte ülkemizde ilk kez devlet bütün yönleriyle işçi- işveren ilişkilerine müdahalede bulunmuştur. 3008 sayılı yasa tüm çalışma hayatını düzenleme amacının yanısıra iş güvenliği konusunda da birçok önemli hüküm ihtiva etmektedir. Yine bu yasayla ilk defa işçilerin işyeri tehlikelerine karşı bütün yönleriyle korunması amacı güdülmüştür.

3008 sayılı İş Kanunu'nun yürürlüğe girmesinden sonra iş güvenliği mevzuatında önemli gelişmeler meydana gelmiş, bu yasaya dayanılarak, sonradan değişikliğe

⁹ TURAN Kamil, (a.g.e.), s.163; ARICI Kadir, (a.g.e.), s.41

¹⁰ SÜZEK Sarper, İş Güvenliği Hukuku, (a.g.e.), s. 69

¹¹ SÜZEK Sarper, İş Güvenliği Hukuku, (a.g.e.), s. 68; TURAN Kamil, (a.g.e.), s.181

¹² SÜZEK Sarper, İş Güvenliği Hukuku, (a.g.e.), s. 69; TURAN Kamil, (a.g.e.), s.171

¹³ SÜZEK Sarper, İş Güvenliği Hukuku, (a.g.e.), s. 69; TURAN Kamil, (a.g.e.), s.172

uğrayacak olan ayrıntılı ve teknik nitelikte birçok tüzük yürürlüğe konulmuştur. Bu dönemde iş güvenliği ile ilgili olarak; 27 Ekim 1939 tarih ve 2/12245 sayılı Fazla Saatlerle Çalışma Nizamnamesi, 06 Kasım 1940 tarih ve 2/14637 sayılı Günde Ancak Sekiz Saat veya Daha Az Çalışılması İcap Eden İşler Hakkında Nizamname, 05 Şubat 1941 tarih ve 2/15156 sayılı İşçilerin Sağlığını Koruma ve İş Emniyeti Nizamnamesi, 11 Ekim 1943 tarih ve 2/20738 sayılı İş Müddetleri Nizamnamesi, 22 Temmuz 1948 tarih ve 3/7896 sayılı Ağır ve Tehlikeli İşler Tüzüğü, 12 Ağustos 1952 tarih ve 3/15556 sayılı Parlayıcı, Tehlikeli ve Zararlı Maddelerle Çalışılan İşyerlerinden Alınacak Emniyet Tedbirleri Hakkında Tüzük çıkarılmıştır.¹⁴

27 Haziran 1945 tarihinde, 3008 sayılı İş Kanunu'nun kapsamında bulunan işçileri iş kazaları meslek hastalıkları riskinden korumak için "4772 sayılı İş Kazalarıyla Meslek Hastalıkları ve Analık Sigortaları Kanunu" çıkarılmıştır.¹⁵

3008 sayılı Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk iş yasası 28 Temmuz 1967 tarih 931 sayılı yasa ile yürürlükten kaldırılmıştır. 931 sayılı İş Kanununun Anayasa Mahkemesi'nin 14 Mayıs 1970 tarihli kararı ile şekil yönünden iptali üzerine 25 Ağustos 1971 tarih ve 1475 sayılı İş Kanunu yürürlüğe girmiştir. Bu yasada iş sağlığı ve güvenliğini değişik yönleriyle düzenleyen kurallara yer verilmiştir. Gerçekten bu yasada, iş güvenliği teşkilatına, iş denetimine, işverenlerce alınması gereken iş güvenliği önlemlerine, çocuk ve kadınların sağlık açısından korunmasına, iş sürelerine, işyerinin iş güvenliği konusunda teşkilatlandırılmasına, iş güvenliği kurallarını ihlal eden işverenlere uygulanacak yaptırımlara, işverenlerin bu konudaki cezai sorumluluğuna ilişkin kurallara yer verilmiştir. Bunun yanında 17 Temmuz 1974 tarihinde yürürlüğe giren 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu ile 1945 yılından itibaren çıkarılan ve değişik risklere karşı işçileri güvence altına alan çeşitli yasalar tek bir çatı altında toplanmıştır. İş kazaları ve meslek hastalıkları sigortası tarafından işçilere veya hak sahiplerine sağlanacak yardım ve ödemeler de bahse konu olan yasanın 11. maddesinde ve diğer maddelerinde düzenlenmiştir.

1971 yılında yürürlüğe giren 1475 sayılı İş Kanunu'nda İş Sağlığı ve Güvenliği konusunda 931 sayılı kanuna göre çok değişik hükümlere yer verilmemiş ancak bu kanunun yürürlüğe girmesinin ardından işyerlerinde teknik iş güvenliği önlemlerinin alınmasına ilişkin olarak tüzükler yayınlanmıştır. Bunlar; 04 Aralık 1973 tarihli İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Tüzüğü, 27 Kasım 1973 tarihli Parlayıcı, Patlayıcı, Tehlikeli ve Zararlı Maddelerle Çalışılan İşyerlerinde ve İşlerde Alınacak Tedbirler Hakkında Tüzük, 02 Temmuz 1974 Tarih ve 7/8602 sayılı Yapı İşlerinde İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Tüzüğü, 16 Ağustos 1984 tarih ve 84/8428 sayılı Maden ve Taş Ocakları İşletmelerinde ve Tünel Yapımında Alınacak İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Önlemlerine İlişkin Tüzük, 07 Şubat 1958 tarih ve 4/9968 sayılı Gemi Adamlarının Sağlık, İlaş ve İkamet Şartlarını Gösterir Tüzük, 12 Kasım 1974 tarih ve 7/9038 sayılı Radyasyon Sağlığı ve Güvenliği Tüzüğü'dür. Bu tüzükler işverenlerce işyerlerinde alınması gereken tedbirleri hükme bağlayan tüzüklerdir.¹⁶

¹⁴ TURAN Kamil, (a.g.e.), s.182 vd.

¹⁵ TURAN Kamil, (a.g.e.), s.193; SÜZEK Sarper, İş Güvenliği Hukuku, (a.g.e.), s. 70-71

¹⁶ SÜZEK Sarper, İş Güvenliği Hukuku, (a.g.e.), s. 70

Günümüze gelindiğinde 10 Haziran 2003 tarihinde yayınlanan 4857 sayılı yeni İş Kanunu ile birlikte Türk Çalışma hayatında oldukça yeni olarak nitelendirilebilecek hükümler çalışma hayatına dahil edilmiştir.¹⁷

Genel olarak Türkiye’de iş sağlığı ve güvenliğinin tarihsel gelişimi incelendiğinde üç aşama göze çarpmaktadır. Tanzimatın yayınından önceki dönemde Lonca şeklinde görülen örgütlenme içinde iş sağlığı ve güvenliği konusunda ne tazmin ne de tedbir olarak herhangi bir hukuki düzenlemeye rastlanmamaktadır. Cumhuriyetin ilanından sonraki döneme rastgelen Borçlar Kanunu’nun yürürlüğe girmesi ile birlikte, iş sağlığı ve güvenliği konusunda bir tazmin yükümlülüğü gelmiş, sonrasında 3008 sayılı kanunun yayınıyla birlikte başlayan İş Kanunları döneminde ise hem tazmin hem de tedbir alma yükümlülüğü getirilmiştir. Kısaca İş sağlığı ve güvenliğinin Türkiye’deki hukuki gelişimi bu şekilde özetlenebilir.

2. Türkiye’de İş Sağlığı Ve Güvenliğinin Mevcut Durumu

Türkiye’deki iş sağlığı ve güvenliğinin durumunu değerlendirmek için en önemli kaynak SSK istatistikleridir. Ancak bu istatistiklerin sadece sigortalı çalışanları kapsadığını ve SSK’ya bildirilen iş kazaları ve meslek hastalıklarını içerdiğinden dolayı gerçeği yansıttığını söylemek pek mümkün değildir. Şöyle ki; 2003 yılı Sosyal Sigortalar Kurumu İstatistik Yıllığı’na göre; 2003 yılındaki zorunlu sigortalı sayısı 5.615.238’dir. Diğer taraftan Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE) tarafından gerçekleştirilen Hanehalkı İşgücü Anketinin 2003 yılına ilişkin olanında¹⁸ Türkiye’deki istihdam sayısı 20.244.000 olarak gözükmekte, bunun yaklaşık %30’u SSK’ya, %10’u Emekli Sandığı’na, %10’u Bağ-Kur’a kayıtlıdır. Diğer kalan %50’si ise herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşuna kayıtlı değildir.¹⁹ Yaklaşık olan bu göstergeleri göz önüne aldığımızda, kayıtdışı olarak istihdam edilen yaklaşık 10 milyon kişinin geçirdiği iş kazaları herhangi bir kayıt altına alınmamakta ve bunlar hakkında bir istatistik tutulamamaktadır. Diğer taraftan iş güvenliği önlemlerini düşündüğümüzde, kayıtdışı sektör olarak tabir edilen bu sektörde çalışanlar için sigorta yapılmasını bir kenara bırakırsak, çalıştıkları çalışma ortamında da hiçbir gerekli önlem alınmadığı bilinmektedir. Böyle olunca, iş kazası sayılarının da sigortalı işyerlerine oranla kayıtdışı olarak çalışan işyerlerinde çok daha yüksek olduğu tahmin edilmektedir. Türk Çalışma Hayatı için her ne kadar çok güvenilir sonuçlar vermese de, SSK’nın istatistikleri Türkiye’nin iş sağlığı ve güvenliği açısından mevcut durumunu gözler önüne sermeye yeterlidir.

Bahse konu istatistiklere göre 2003 yılında Ülkemizde, toplam 76.668 iş kazası, 440 meslek hastalığı vak’asıyla karşılaşmıştır.²⁰ Bu iş kazalarının sonucunda 810 kişi ölmüş, meslek hastalıkları sonucunda ise 1 çalışan hayatını kaybetmiştir. Bunun yanında iş kazaları nedeniyle 2.101.539 iş günü, meslek hastalıkları nedeniyle de 9.893 iş günü, toplam olarak 2.111.402 iş günü kaybedilmiştir.

¹⁷ Ayrıntılı bilgi için bkz. II. Kısım, İş Sağlığı ve Güvenliği Alanında Türkiye’de Yaşanan Hukuki Gelişmeler.

¹⁸ DİE, Hanehalkı İşgücü Anketi 2004 I. Dönem, s. http://www.die.gov.tr/TURKISH/SONIST/ISGUCU/160704/160704_2.html

¹⁹ KENAR Necdet, “Kayıtdışı Ekonomi ve İstihdam”, Büyüyen Kayıtdışı Sektör Semineri, TİSK, 2002, s. 69

²⁰ SSK İstatistik Yıllığı 2003, SSK, Ankara

Kaybolan gün sayısına bir de her ölümlü iş kazası sonucu kaybedilen 7500²¹ günü eklediğimizde kayıp işgünü sayısı 8.193.902'e yükselmektedir.

İş kazaları ve meslek hastalıkları sebebiyle kaybedilen bu iş günlerini parasal olarak değerlendirmek için sadece günlük asgari ücret olan 14.100.000 TL²² ile çarpıldığında 29.770.768.200.000 TL (ölümlü iş kazaları sonucu eklenen ölüm başına 7500 gün hesabında ise 115.534.018.200.000 TL) rakamına ulaşılmaktadır. Bu rakam dolar cinsinden²³ 20.904.000 \$'a (ölümlü iş kazaları dahil olduğunda 81.125.000 \$'a) tekabül etmektedir. Yani kısaca bir iş kazasının sadece ücret açısından yaklaşık 270 \$'a (ölümlü kazalar dahil edildiğinde 1058 \$'a) karşılık geldiği söylenebilir. Tabi bu maliyet iş kazalarının sadece ücret açısından maliyetini ortaya koymaktadır. Bu rakamlara kayıtdışı sektörün de dahil edilme durumu olsaydı çok daha yüksek seviyelere ulaşabilecekti.

2003 yılı istatistiklerinde görülen bir diğer önemli nokta ise 2002 yılı istatistiklerine göre sigortalı sayısında yaşanan 400.000 kişilik artışa rağmen iş kazası ve meslek hastalığı sayısında önemli bir azalış yaşanmıştır. Bunun sebebi olarak; Türkiye'de artık iş sağlığı ve güvenliğine verilen önemin arttığı ve özellikle çalışanlara verilen eğitimlerin olumlu sonuçlar doğurduğu düşünülebilir.

2003 yılında meydana gelen 76.663 adet iş kazasının 23.997'si 1 ila 3 kişinin çalıştığı işyerlerinde meydana gelmiştir. SSK'ya bildirilen işyerleri içerisinde yaklaşık % 95'i 50'den az işçi çalıştıran işyerleridir.²⁴ Durum böyle olunca da iş kazalarının büyük bir çoğunluğu 1-3 işçi çalıştıran işyerlerinde gerçekleşmektedir. Diğer taraftan bu gibi işyerlerinde yasal mevzuatın öngörülmediği hiçbir önlem alınmadığı için iş kazası sayıları da bu işyerlerinde oldukça fazla gözükmektedir.

1994-2003 yılları arasındaki 10 yıllık dönemde ise; SSK verilerine göre, Türkiye'de 831.248 iş kazası sonucu, 10.084 kişi hayatını kaybetmiştir. Bu dönem içerisinde ortalama her 82,4 iş kazasının biri ölümle sonuçlanmıştır. İş kazaları en sık, kömür madenciliği, dokuma ve gıda maddeleri sanayileri, taş, toprak, kil, kum vs. imalatı, metal endüstrisi, makine imalatı, inşaat, nakliyat, toptan ve perakende ticaret faaliyet gruplarında meydana gelmiştir.²⁵

Diğer yandan Türkiye'nin iş teftişi açısından mevcut durumunu değerlendirecek olursak, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı İş Teftiş Kurulu'na bağlı olarak yaklaşık 700 adet iş müfettişi istihdam edilmektedir. Bu müfettişler, 2001 yılında meydana gelen 73.250 adet iş kazası ve meslek hastalığının ancak 21.768'ini denetleyebilmişlerdir. Bu durum karşısında, Türkiye'de, hem nicel hem de nitel olarak çok eksik durumda olan teftiş mekanizmasının acilen güçlendirilmesi gerekmektedir.²⁶

²¹ ILO'nun İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Ansiklopedisine göre iş kazaları sonucu kaybedilen işgünü sayısını bulmak için her ölümlü iş kazası için 7500 gün eklenmesi gerekmektedir.

²² Ocak 2004 – Temmuz 2004 tarihleri arasında geçerli olan Asgari Ücret miktarıdır.

²³ Dolar kuru olarak 01.05.2004 tarihli TCMB ABD Dolar satış kuru olan 1.424.135 TL baz alınmıştır.

²⁴ SSK İstatistik Yıllığı, 2003, SSK, Ankara

²⁵ 23.08.2004 tarihli Hürriyet Gazetesi

²⁶ YILDIZ Ali Naci, Türkiye'de İş Sağlığının Durumu –İş Kazaları ve Meslek Hastalıkları-, Meslek Hastalıkları ve İş Kazaları 1. Sempozyumu, MESKA, İstanbul, 2004

Tüm istatistikleri göz önüne aldığımızda, öncelikle SSK'nın değerlendirdiği iş kazaları sayısı istihdamın yaklaşık %50'sini yansıtmaktadır. Diğer taraftan %50'lik bir kesimi oluşturan ve kayıtlı kesime göre çalışma şartları çok daha kötü olan kayıtdışı sektör bahse konu istatistiklere dahil değildir. Bu istatistikleri göz önüne alarak Türkiye'nin iş sağlığı ve güvenliği açısından mevcut durumunu ortaya koymak oldukça güçtür. Yalnız burada şu da bir gerçektir; bahse konu olan bu istatistiklere dahil olmayan kayıtdışı sektörün bu istatistiklere dahil edilmesi durumunda iş kazası sayıları, kayıp işgünü sayıları ve ölüm sayılarının büyük bir artış göstereceğini de söylemek yanlış olmaz. Bununla birlikte, Türkiye'de meydana gelen iş kazası ve meslek hastalıklarının teftiş edilmesi için yukarıda da belirttiğimiz gibi iş müfettişlerinin sayısı oldukça az olmakla birlikte teknik açıdan da yeterlilikleri tartışılmaktadır.

II- İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ ALANINDA YAŞANAN SON GELİŞMELER

Birinci bölümün bu kısmında, iş sağlığı ve güvenliği alanında yaşanan gelişmeler Dünya ve Türkiye ölçeğinde ele alınmıştır. Özellikle Türkiye'de 4857 sayılı İş Kanunu ile birlikte yaşanan gelişmeler ayrıntılı bir şekilde incelenmeye çalışılmıştır.

1. İş Sağlığı Ve Güvenliği Alanında Dünya'da Yaşanan Gelişmeler

İş Sağlığı ve Güvenliği alanında Dünyada yaşanan gelişmelere değinmeden önce küresel anlamda sosyal refahın artırılması, çalışma şartlarının iyileştirilmesi ve insan haklarının korunması yönünde yapılan çalışmalara kısaca değinmek yerinde olacaktır. Zaten bu çalışmalar bir noktada iş sağlığı ve güvenliğini de yakından ilgilendiren meselelerdir.

Özellikle II. Dünya Savaşı'ndan sonra bilhassa 80'li yıllarla beraber tüm dünyada gelişmeye başlayan serbestleşme akımı salt ekonomik alanla sınırlı kalmamış, zamanla teknoloji, sosyo-kültürel ve politika alanlarında da dışa açıklık ve serbestlik temelli bir küresel yapı oluşmuştur. Bu yapıda artık coğrafi sınırlar önemini yitirmekte, ülkeler arası hatta kıtalararası ve deniz aşırı ticaret ve yatırım gelişmektedir.²⁷

Küreselleşme ile ekonomik alanda yaşanan görece gelişmenin yanısıra yoksulluk, gittikçe kötüleşen çalışma şartları, finansal krizler de küreselleşmenin beraberinde getirdiği olumsuz koşullardır. Bu koşullara ilaveten özellikle gelişmiş ülkelerin işgücü ve yatırım maliyetlerinin çok ucuz olduğu gelişmemiş ülkelere yatırımlarını kaydırmaları ve bu ülkeleri adeta altışveren olarak kullanmaları, küreselleşmenin, rekabeti bozucu bir nitelik taşımasına neden olmaktadır. Şöyle ki ucuz işgücünü, ucuz enerji kaynaklarını ve ucuz altyapı imkanlarını kullanan gelişmiş ülkelerin sermayedarları hem yatırım yaptıkları ülkedeki bu olanaklardan yararlanmakta hem

²⁷ YALÇINKAYA Timuçin, Küresel Rekabet Ekseninde İhracatçı Firmalar İçin Bir Risk Faktörü: Sosyal ve Ekolojik Damping, s. http://www.isguc.org/arc_view.php?ex=194

de maliyetleri en düşük seviyelere indirerek bu ülkelerde yatırım imkanları olmayan diğer ülkeleri rekabette geri planda bırakmaktadırlar. Diğer taraftan yatırım yaptıkları ülkelerde düşük ücret seviyeleri, çocuk ve kadın işçi istihdamı gibi kötü şartlarda yaptıkları üretim neticesinde bu ülkeleri de daha kötü şartlara sürüklemektedirler.

Bu durum karşısında Birleşmiş Milletler (BM), Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) gibi örgütler bu konu hakkında bazı düzenlemeler yoluyla, küreselleşmenin olumsuz koşullarını ve haksız rekabeti önleyici yönde bazı girişimler yapma gereği duymuşlardır.

ILO, oluşturduğu çalışma standartları sayesinde çalışma hayatında oluşan kötü çalışma koşulları, yoksulluk, çocuk istihdamı gibi konularda belli başlı düzenlemelere gitmiştir. Kuruluşundan bu yana ILO tarafından çıkarılan 17 sözleşme ve tavsiye kararına rağmen çocuk çalıştırma sorunu halen giderilememiştir. 80'li yıllara kadar çocuk işçiliği konusunda düzenlemelerle bu konu hakkında savaş veren ILO çocuk işçiliği konusunda daha etkili olarak çalışmak için "Çocuk İşçiliğinin Sona Erdirilmesi Projesi (IPEC)"i başlatmıştır. Proje Alman Hükümetinin Sponsorluğunda 1992-1993 yılında başlatılmıştır. Proje, ülkelere çocuk işçiliği konusunda ulusal eylem programlarını formüle etmek ve uygulamak için destek vermeyi amaçlamaktadır. Bugün için IPEC projelerine destek veren ülkelerin sayısı 19'a, katılan ülke sayısı 39'a ulaşmıştır.²⁸

ILO'nun çocuk işçiliği ile ilgili geliştirdiği bu proje dışında, çalışma şartlarını düzenlemeye ve standart bir hale getirmeye çalıştığı daha bir çok sözleşme ve tavsiye kararları mevcuttur. Bu sözleşmelerden birisi de, iş sağlığı ve güvenliği ve çalışma ortamına ilişkin 155 sayılı sözleşmedir. Ülkemizce 13 Ocak 2004 tarih ve 25345 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak 5038 sayılı yasa ile uygun bulunarak ulusal hukukumuzda dahil olmuştur.²⁹

155 sayılı sözleşmenin ikinci bölümünde, Ulusal Politika İlkeleri başlığı altında yer alan 4. maddede "her üye, ulusal koşullar ve uygulamaya göre ve en çok temsil gücüne sahip işçi ve işveren kuruluşlarına danışarak iş güvenliği, iş sağlığı ve çalışma ortamına ilişkin tutarlı bir ulusal politika geliştirecek, uygulayacak ve periyodik olarak gözden geçirecektir. Bu politikanın amacı, işle bağlantılı olan veya işin yürütümü sırasında ortaya çıkan kaza ve yaralanmaları, çalışma ortamında bulunan tehlike nedenlerini olanak olduğu ölçüde en aza indirerek önlemek olacaktır." şeklinde bir hükme yer verilmiştir. Bu hüküm doğrultusunda iş kazaları ve meslek hastalıklarına ilişkin olarak "iş kazaları ve meslek hastalıklarının, işverenlerce, uygun olduğu durumlarda, sigorta şirketlerince veya doğrudan ilgili diğer kişilerce bildirilmesi usullerinin oluşturulması ve uygulanması, iş kazaları ve meslek hastalıkları istatistiklerinin yıllık olarak hazırlanması; iş kazaları ile meslek hastalıkları ve diğer sağlığa aykırı durumların iş sırasında veya iş ile ilgili olarak

²⁸ ILO ve Çocuk Çalıştırılması, s. http://www.calisma.gov.tr/calisan_cocuklar/ilo.htm

²⁹ SALTİK Ahmet, "AB Giriş Sürecinde "Meslek Hastalıkları ve İş Kazaları"", Meslek Hastalıkları ve İş Kazaları 1. Sempozyumu, MESKA, İstanbul, s.24

ortaya çıktığı ve ciddiyet arz ettiği durumlarda soruşturma yapılması; sözleşmenin 4. maddesinde göndermede bulunulan politika uyarınca alınan önlemler ve işin yürütümü sırasında veya işle ilgili ortaya çıkan başkaca sağlığa aykırı durumlar dahil, iş kazaları, meslek hastalıkları veya diğer sağlık sorunları ile ilgili bilgilerin yıllık yayımı; ulusal koşullar ve olanaklar göz önüne alınarak, işçilerin sağlığına verdikleri risklerle ilgili olarak, kimyasal, fiziksel ve biyolojik etkenlerin incelenmesi sisteminin oluşturulması veya genişletilmesi...” şeklinde düzenlemeler yapılmıştır.³⁰

İş sağlığı ve güvenliğine ilişkin bir diğer sözleşme olan 161 sayılı ILO sözleşmesi 13 Ocak 2004 tarih ve 25345 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanarak, 5038 sayılı yasa ile uygun bulunmuş ve ulusal hukukumuza girmiştir.

Bu sözleşmenin 2. bölümünde yer alan 5. maddede; “her işverenin istihdam ettiği işçilerin sağlık ve güvenliği için sorumluluğu saklı kalmak kaydıyla ve işçilerin iş sağlığı ve güvenliği konusunda katılımının gerekliliği göz önüne alınarak, iş sağlığı hizmetleri, işyerindeki iş risklerine uygun ve yeterli olacak şekilde aşağıdaki görevleri kapsayacaktır:

- a) İşyerlerinde sağlığa zararlı risklerin tanımlanması ve değerlendirilmesi,
- b) sağlık üniteleri, kantinler, yatakhaneler ve işveren tarafından bu tür hizmetlerin sunulduğu yerler dahil olmak üzere, işçinin sağlığını etkileyebilecek çalışma ortamında ve iş uygulamalarındaki faktörlerin gözetimi,
- c) İşyerlerinin tasarımı, makina ve teçhizatın durumu, bakımı ve seçimi ve çalışma sırasında kullanılan maddeler dahil olmak üzere işin planlanması ve organizasyonu konusunda tavsiyede bulunma,
- d) Yeni teçhizatın sağlık açısından değerlendirilmesi ve test edilmesi gibi iş uygulamalarının iyileştirilmesine yönelik programların geliştirilmesine katılım,
- e) İş sağlığı, güvenliği, hijyen ve ergonomi, kişisel ve müşterek koruyucu donanım konularında tavsiyede bulunma,
- f) İş ile ilişkisi bakımından işçilerin sağlığının gözetimi,
- g) İşin işçiye uygunluğunun geliştirilmesi,
- h) Mesleki rehabilitasyon önlemlerine katkıda bulunma,
- i) İş sağlığı, hijyen ve ergonomi alanlarında bilgi, eğitim ve öğretim sağlamada iş birliği,
- j) İlk yardım ve acil durum tedavi hizmetlerini örgütleme,
- k) İş kazaları ve meslek hastalıklarının analizine katılım...”

hükümlerine yer verilmiştir.³¹ Bu sözleşmeler sayesinde de özellikle iş sağlığı ve güvenliği konusunda önemli düzenlemeler yapılmıştır.

³⁰ SALTİK Ahmet, (a.g.e.), s.24

³¹ SALTİK Ahmet, (a.g.e.), s.24-25

BM'nin girişimiyle oluşturulan Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) tarafından geliştirilen BM Küresel İlkeler Sözleşmesi, işletmelerin gönüllü uygulamalarına dayanan, yaptırımlar ve bürokratik süreçler içermeyen bir girişim olmakla birlikte, sözleşme kapsamındaki ilkeler; evrensel insan haklarına saygı gösterilmesi ve hak ihlallerinin yapılmaması, örgütlenme özgürlüğü ve toplu sözleşme haklarının etkin olarak tanınması, her türlü zorlayıcı ve baskı altında çalıştırmanın engellenmesi, çocuk işçiliği ile etkili bir şekilde mücadele edilmesi, çevrenin korunması ve çevre sorumluluğunun yaygınlaştırılması, çevre dostu teknolojilerin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılmasının özendirilmesi'dir. Bu hükümlerin tümü İş Hukuku alanına girmekle birlikte, konu hakkındaki ILO sözleşmelerini onaylayan ve Anayasasında sosyal hukuk devleti ilkesini kabul etmiş olan tüm ülkelerce yerine getirilmesi gerekmektedir.³² BM de bu sözleşme sayesinde kötü çalışma koşullarına yönelik bir düzenleme getirmeye çalışmaktadır.

Bu düzenlemelerin yanısıra oluşturulan bölgesel bütünleşmeler sayesinde de kötü çalışma koşullarına karşı bazı önlemler alınmaya çalışılmaktadır. Avrupa Birliği (AB) tarafından oluşturulan CE işaretlemesi bu duruma en iyi örnektir. CE işareti, tüketiciye bir kalite güvencesi sağlamamakla birlikte, yalnızca ürünün, asgari güvenlik koşullarına sahip olduğunu göstermektedir. CE İşareti, bir yandan tüketiciye ürünün güvenli olduğu bilgisini verirken, diğer taraftan, ticari açıdan, ürünlerin bir üye ülkeden diğerine dolaşımı sırasında bir çeşit pasaport işlevi de görmektedir. Bu işareti taşıması gereken bir ürünün, bir AB ülkesine girişi için, üzerinde CE işareti bulunması zorunludur.³³ Bu düzenleme sayesinde AB ülkelerine ticaret yapmak isteyen kuruluşlar CE işaretlemesinde belirtilen teknik şartları da yerine getirmek zorundadırlar. Bu uygulama da yine düzenleyici bir faaliyettir.

Diğer taraftan Dünya Ticaret Örgütü'nün küresel sorunlara yönelik olarak küresel rekabeti düzenleme yönünde oluşturmaya çalıştığı küresel rekabet sistemi de bu düzenlemeler içerisinde sayılabilir.

Yukarıdaki bahse konu olan düzenlemeler dışında, işverenlerin çalışanlara yönelik sosyal sorumluluklarını yerine getirmelerinde işletmelere kılavuzluk edecek "Sosyal Sorumluluk 8000 Standardı (SA 8000)" 1997 yılında Ekonomik Öncelikler Konseyi Akreditasyon Bölümü (CEPAA) tarafından geliştirilmiştir. Tedarikçi seçiminde ilk evrensel ahlak standardı olma özelliğini taşıyan SA 8000'in, küresel işletmelerin tedarikçilerinden, ISO belgelerinin yanısıra isteyeceği önemli bir standart olacağı düşünülmektedir.³⁴

SA 8000 ile birlikte toplumsal bir güven elde edildiği, işletmenin kamuoyundaki prestijinin arttığı, işçilerle ilişkilerin geliştiği, uluslararası ticaret yapabilme altyapısının geliştiği düşünülmektedir. SA 8000'in; çocuk çalışması, zorla çalıştırma, iş sağlığı ve güvenliği önlemlerinin alınması, örgütlenme özgürlüğü,

³² http://tisk.org.tr/isveren_sayfa.asp?yazi_id=811&id=48

³³ ayrıntılı bilgi için bkz. <http://www.dtm.gov.tr/dts/ABTeknik/WEBCE.htm>

³⁴ ayrıntılı bilgi için bkz. AYDEMİR Muzaffer, "Sosyal Sorumluluk 8000 Standardı", s. <http://www.sbe.deu.edu.tr/Yayinlar/dergi/dergi03/sa%208000.htm>

ayrımcılığın engellenmesi, çalışma saatlerinin düzenlenmesi, en az ulusal hukuk düzenindeki asgari ücretin verilmesi konularına odaklandığı düşünüldüğünde küreselleşmenin getirdiği olumsuz koşulların bir nebze önüne geçildiği ileri sürülebilir.³⁵ SA 8000 aynı zamanda ürünler için bir etiket görevi de görmektedir. Artık bilinçli tüketiciler, ürünleri satın almadan önce ürün üretilirken yukarıda bahse konu olan unsurların yerine getirilip getirilmediğini aramakta, bu etikete sahip ürünleri tercih etmektedirler. Türkiye’de özellikle ihracat yapan tekstil üreticileri ihracat yapabilmek için bu belgeye sahip olmak için gerekli olan çalışmalarını yapmaktadırlar.

İngiliz Standartları Enstitüsü (BSI) tarafından 1999 yılında yayınlanan OHSAS 18001³⁶ de benzer bir işleve sahiptir. Bu belge de üretim veya hizmet gerçekleştirilirken çalışanların sağlığının korunduğunu, iş sağlığı ve güvenliği hususunda asgari olarak ulusal mevzuata uyulduğunu belirtmektedir. Özellikle yabancı ülkelerde inşaat ve taahhüt işleri yürüten Türk şirketlerinden zorunlu olarak OHSAS 18001 belgesi sahibi olması aranmaktadır.

Tüm bu düzenlemeler ve standartların yanısıra AB tarafından Sosyal Politika aracı olarak İş Sağlığı ve Güvenliği konusunda bazı düzenlemeler yapılmıştır.³⁷ Direktifler yoluyla yapılan bu düzenlemeler, AB Ülkeleri arasında bu konuda yeknesaklığı sağlamak ve çalışma şartlarını geliştirmek amacıyla yapılmıştır.

Dünyada yaşanan bu gelişmeler neticesinde Türkiye de hukuki açıdan iş sağlığı ve güvenliği anlamında oldukça yeni gelişmelere sahne olmaktadır.

2. İş Sağlığı Ve Güvenliği Alanında Türkiye’de Yaşanan Gelişmeler

Türkiye’de iş sağlığı ve güvenliği alanında günümüzde yaşanan gelişmeler Hukuki Açıdan ve Teşkilatlanma Açısından Yaşanan Gelişmeler olmak üzere iki kısımda incelenmiştir.

a) Hukuki Açıdan Yaşanan Gelişmeler

10 Haziran 2003 tarihinde yayınlanan 4857 sayılı İş Kanunu ile birlikte Türk Çalışma hayatı yeni ve hareketli bir döneme girmiştir. Bu kanunun yayını ile birlikte iş sağlığı ve güvenliği alanında yeni ve önemli gelişmeler kaydedilmiştir. Öncelikle, kanunda endüstri ilişkileri lisanına yerleşmiş olan “İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği” terimi “İş Sağlığı ve Güvenliği” olarak yer almıştır.

4857 sayılı kanunla getirilen yenilikleri kısaca sıralayacak olursak; işverenlerin iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili gerekli her türlü önlemleri alması ve işçilerin bu önlemlere uyması, işverenlerin önlemlere uyulup uyulmadığını denetlemesi

³⁵ ODAMAN Serkan, “SA 8000 Sosyal Sorumluluk Standardı ve İşlevi”, s. http://www.sendika.org/arastirma/odaman_todaie.html

³⁶ ayrıntılı bilgi için bkz. 3. Bölüm

³⁷ ayrıntılı bilgi için bkz. “Avrupa Birliği’nin Sosyal Politikası ve Türkiye’nin Uyumu”, İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları, İstanbul, Ekim 2001

yükümlülüğü getirilmiştir. İşverenlere ayrıca işçilere gerekli iş sağlığı ve güvenliği eğitimlerini vermesi zorunluluğu da getirilmiştir.³⁸

İşverenlerin yeni kanunla birlikte meydana gelen iş kazalarının yanısıra meslek hastalıklarının da en geç 2 işgünü içerisinde yazılı ile bölge müdürlüklerine bildirmeleri gerektiği hüküm altına alınmıştır.³⁹

İşin durdurulması veya işyerinin kapatılması hususunda komisyonun vereceği karara karşı 6 işgünü içinde yapılacak itirazın kararın uygulanmasını durdurmayaacağı kanunda belirtilmiştir.⁴⁰

Yeni kanunla birlikte artık İş Sağlığı ve Güvenliği Kurullarının kararlarının işverenlerce uygulanması zorunluluğu getirilmiştir.⁴¹

İşyeri Hekimleri ile ilgili olarak devamlı olarak en az 50 işçi çalıştıran işverenlerin İşyeri Hekimi istihdam etme yükümlülüğü getirilmiş⁴², bunun yanında sanayiden sayılan, devamlı olarak en az elli işçi çalıştıran ve altı aydan fazla sürekli işlerin yapıldığı işyerlerinde işverenlere İş Güvenliği ile Görevli Mühendis veya Teknik Eleman istihdam etme yükümlülüğü getirilmiştir. İşyeri Hekimlerine, işyerinde koruyucu sağlık hizmetlerini yerine getirme görevi de yüklenmiştir.⁴³

İşçilere, yakın, acil ve hayati bir tehlike ile karşı karşıya kalma durumunda İş Sağlığı ve Güvenliği Kurulu'nu harekete geçirme, çalışmaktan kaçınma, çalışmadığı süre için ücret ve diğer sosyal haklarını isteme ve gereken önlemlerin alınmaması halinde işçiye 4857 sayılı Kanununun 24/1/a hükmüne göre iş sözleşmelerini derhal feshetme hakkı verilmiştir.⁴⁴

Yeni kanunla birlikte 18 yaşın altındaki kişiler genç ve çocuk işçi olarak ayrılmış, 16 yaşını doldurmuş fakat 18 yaşını bitirmemiş işçiler genç işçi olarak nitelendirilmiştir.⁴⁵

Bu çok önemli yeni düzenlemeler yukarıdaki bölümde de bahse konu olan AB Direktiflerine uyumlaştırma neticesinde İş Kanunu'na adapte edilmiş hükümlerdir. Bunun yanında bu hükümlerin uygulama ayrıntısını düzenleyen Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından yayınlanan iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili yönetmelikler de çalışma hayatına oldukça yeni gelişmeler katmıştır.

³⁸ MOLLAMAHMUTOĞLU Hamdi, İş Hukuku, Turhan Kitabevi, Ankara, 2004, s.729, 730

³⁹ EKMEKÇİ Ömer, 4857 Sayılı İş Kanunu'nda İş Sağlığı ve Güvenliği, İş Sağlığı ve Güvenliği Mevzuatındaki Değişiklikler ve İşveren Yükümlülükleri Semineri, 24 Şubat 2004, İstanbul, TİSK, s. 55

⁴⁰ MOLLAMAHMUTOĞLU Hamdi, (a.g.e.), s. 737

⁴¹ EKMEKÇİ Ömer, (a.g.e.), s.57

⁴² MOLLAMAHMUTOĞLU Hamdi, (a.g.e.), s. 741

⁴³ EKMEKÇİ Ömer, (a.g.e.), s.60

⁴⁴ SOYER, M. Polat: "4857 sayılı Yeni İş Kanunu Değerlendirme Konferans Notları", Türk-İş, Bolu, 12-13 Temmuz 2003, s. 36

⁴⁵ TUNCAY A. Can, Avrupa Birliği'ne Üyelik Sürecinde İş Sağlığı ve Güvenliği Mevzuatının Uyumu ve Yeni Yönetmelikler, İş Sağlığı ve Güvenliği Mevzuatındaki Değişiklikler ve İşveren Yükümlülükleri Semineri, 24 Şubat 2004, İstanbul, TİSK, s. 40

1475 sayılı İş Kanunu'nda birkaç istisna dışında, uygulama alanı tüzüklerle düzenlenmiş idi. 4857 sayılı Yeni İş Kanunu'nda ise, ayrıntılı düzenlemelerin, daha çabuk hazırlanması, Danıştay'ın vizesinden geçirilmeksizin yürürlüğe konulabilmesi ve daha kolay değiştirilmesi açısından, yönetmeliklerde yer alması uygun bulunmuş, bu yönetmeliklerin kısa sürede hazırlanabilmesi için bu alandaki yetki Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na verilmiştir. Bugüne kadar birçok sayıda yönetmelik çıkmasına rağmen, herhangi bir tüzük çıkartılmamıştır. Ancak, Danıştay'ın vermiş olduğu kararlar Çerçeve Yönetmelik olarak tabir edilen İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetmeliği yürütmeyi durdurma kararı almıştır. Bu noktada bu yönetmelikte yer alan düzenlemelerin devamı için yönetmeliğin tüzük olarak tekrar yayınlanacağı ileri tahmin edilmektedir.

AB Direktifleri'nin tercüme edilerek Yönetmelik olarak yayımlanmasının asıl kaynağı ise Ulusal Program'dır. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nca iş sağlığı ve güvenliği konusundaki AB Direktifleri uyumu çalışmaları, yaklaşık iki yıldır devam etmektedir. Uyum çalışmaları Ulusal Program'da yer alan toplam 29 adet direktif üzerinedir. Bu durumun gelecekte Türk İş Hukuku'nun AB müktesebatına uyum sağlama aşamasında yararlı olacağı düşünülebilir.

Yayımlanan Yönetmelikler ile iş sağlığı ve güvenliğini iyileştirmeye yönelik yeni bir yaklaşım ortaya konulmaktadır. İş Kanunu kapsamına giren tüm işyerlerinde uygulanacak "İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetmeliği"⁴⁶ ile mevzuatımızda ilk kez risk değerlendirmesi⁴⁷ kavramı ve sağlık ve güvenlik işçi temsilcisi⁴⁸ tanımına yer verilmiştir. Söz konusu Yönetmeliğe göre; işveren, işçilerin sağlığını ve güvenliğini korumak için mesleki risklerin önlenmesi, eğitim ve bilgi verilmesi dahil gerekli her türlü önlemi almak, organizasyonu yapmak, araç ve gereçleri sağlamak zorundadır. Buna göre işverenler;

- İşyerinde risklerden özel olarak etkilenebilecek işçi gruplarının durumunu da kapsayacak şekilde sağlık ve güvenlik yönünden risk değerlendirmesi yapmak,
- Risk değerlendirmesi sonucuna göre, alınması gereken koruyucu önlemlere ve kullanılması gereken koruyucu ekipmana karar vermek,
- Üç günden fazla işgünü kaybı ile sonuçlanan iş kazaları ile ilgili kayıt tutmak,
- İşçilerin uğradığı iş kazaları ile ilgili raporu hazırlamakla yükümlüdürler.

İş Kanunu'nun 82. maddesinde yer alan mühendis veya teknik eleman çalıştırma yükümlülüğü ile ilgili "İş Güvenliği ile Görevli Mühendis veya Teknik Elemanların Görev, Yetki ve Sorumlulukları ile Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik" 20 Ocak 2004 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu yönetmelik hükümlerine göre, İş Güvenliği uzmanı olarak görevlendirilecek mühendis veya teknik elemanlar, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Eğitim ve Araştırma

⁴⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz. TUNCAY A. Can, (a.g.e.), s. 32 vd.

⁴⁷ Ayrıntılı bilgi için bkz. İkinci Bölüm

⁴⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz. MOLLAMAHMUTOĞLU, (a.g.e.), s. 743 vd.

Merkezi (ÇASGEM) tarafından verilecek iş güvenliği uzmanlık sertifikasına sahip olmaları şartıyla istihdam edileceklerdir. Ancak, 20 Ocak 2005 tarihine kadar işyerlerinde çalışacak iş güvenliği ile görevli mühendis veya teknik elemanlar için iş güvenliği uzmanlığı sertifikası şartı aranmayacaktır.

16 Aralık 2003 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe giren “İşyeri Sağlık Birimleri ve İşyeri Hekimlerinin Görevleri ile Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik” ile artık işyeri hekimliğinde de yeni bir dönem başlamıştır. Bu yönetmelik hükümlerinde yalnızca işyeri hekimlerine yer verilmemiş, işyeri sağlık birimleri ve işyeri hemşiresi / sağlık memuru ile ilgili düzenlemelere de yer verilmiştir. İşyeri hekimlerinin sertifikaları sadece Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından veriliyor olması da getirilen diğer bir yeniliktir. Ancak, yönetmeliğin yayımı tarihinden önce alınmış olan işyeri hekimliği sertifikalarının geçerliliği devam edecektir. İşverenler bundan böyle işyeri hekimleri ile yönetmeliğin ekinde yer alan örneğe uygun sözleşme yapabilecekler, özel şartları taraflar belirleyebileceklerdir. Bunun yanı sıra, şartları gerçekleştiğinde işverenler ortak bir sağlık birimi kurabilecek veya kurulmuş olanlara ortak olabileceklerdir.

İş Sağlığı ve Güvenliği Kurulları hakkında yönetmelik, Çalışanların İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimlerinin Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, İşyerlerinde İşin Durdurulması veya İşyerlerinin Kapatılmasına Dair Yönetmelik, Geçici veya Belirli Süreli İşlerde İş Sağlığı ve Güvenliği Hakkında Yönetmeliğin yanında teknik iş güvenliğine yönelik AB Direktiflerinden tercüme yoluyla Ekranlı Araçlarla Çalışmalarda Sağlık Ve Güvenlik Önlemleri Hakkında Yönetmelik, Gürültü Yönetmeliği, Titreşim Yönetmeliği, Yapı İşlerinde Sağlık Ve Güvenlik Yönetmeliği, Güvenlik Ve Sağlık İşaretleri Yönetmeliği, Patlayıcı Ortamların Tehlikelerinden Çalışanların Korunması Hakkında Yönetmelik, Kanserojen Ve Mutajen Maddelerle Çalışmalarda Sağlık Ve Güvenlik Önlemleri Hakkında Yönetmelik, Kimyasal Maddelerle Çalışmalarda Sağlık Ve Güvenlik Önlemleri Hakkında Yönetmelik, Asbestle Çalışmalarda Sağlık Ve Güvenlik Önlemleri Hakkında Yönetmelik, Kişisel Koruyucu Donanım Yönetmeliği, İşyeri Bina Ve Eklentilerinde Alınacak Sağlık Ve Güvenlik Önlemlerine İlişkin Yönetmelik, Kişisel Koruyucu Donanımların İşyerlerinde Kullanılması Hakkında Yönetmelik, İş Ekipmanlarının Kullanımında Sağlık Ve Güvenlik Şartları Yönetmeliği, Elle Taşıma İşleri Yönetmeliği, Yeraltı Ve Yerüstü Maden İşletmelerinde Sağlık Ve Güvenlik Şartları Yönetmeliği, Sondajla Maden Çıkarılan İşletmelerde Sağlık Ve Güvenlik Şartları Yönetmeliği, Biyolojik Etkenlere Maruziyet Risklerinin Önlenmesi Hakkında Yönetmelikler çıkarılmıştır.

4857 sayılı kanunun yayını ile birlikte iş sağlığı ve güvenliği hususunun AB normlarına yaklaştırılmasının ardından bu hükümlerin tam olarak uygulanmasının sağlanması, etkin bir denetim mekanizması oluşturulması ve sosyal tarafların üzerlerine düşen görevleri yerine getirmeleri ile birlikte iş kazaları konusunda yıllardan beri yaşanmakta olan bu acı tabloların olumlu bir şekilde dönüştürülebilmesinde bu yeni düzenlemelerin payı büyük olacaktır.

Diğer taraftan yaşanan bir diğer önemli gelişme ise; bir önceki kısımda da bahsedildiği üzere İngiliz Standartları Enstitüsü tarafından 1999 yılında yayınlanan

OHSAS 18001, ilk olarak 2001 yılında Türk Standardı olarak TS 18001 şeklinde yayınlanmış, 2004 yılında revize edilerek tekrar yayınlanmıştır. Ana mantığı Risk Değerlendirmesine dayanan bu standart, mecburi bir standart olmaması sebebiyle Resmi Gazete’de yayınlanmamıştır.

b) Teşkilatlanma Açısından Yaşanan Gelişmeler

4857 Sayılı İş Kanunu’nun yürürlüğe girmesiyle birlikte Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı’nın teşkilatlanmasında da önemli gelişmeler yaşanmaya başlanmıştır.

1945 yılında kurulan Çalışma Bakanlığı bünyesinde İşçi Sağlığı Genel Müdürlüğü’nün oluşturulması geçmişte iş sağlığı ve güvenliği alanında yaşanan ilk önemli gelişme olarak kabul edilebilir. Denetim hizmetlerinin bir başka birimde örgütlenmesi nedeniyle Genel Müdürlük, 1983 tarihinde Daire Başkanlığına dönüştürülmüştür. Böylesine önemli bir alanda verilen hizmetin niteliğinin yükseltilmesi ve etkinliğinin artırılması amacıyla daire başkanlığı, 24.07.2003 tarih ve 25178 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 4947 sayılı Kanununun 17 inci maddesi ile İş Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdürlüğü olarak yeniden teşkilatlandırılmış ve yeni görevlerle güçlendirilmiştir. Bu yeni yapılanmayla birlikte özellikle iş sağlığı ve güvenliği yönetmeliklerinin hazırlanmasında İş Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdürlüğü’nün büyük katkıları olmuştur.

Yeni kanunun yürürlüğe girmesi, 7460 Sayılı Çalışma ve Sosyal Güvenlik Eğitim ve Araştırma Merkezi Teşkilat Yasası’nda değişiklikler yapılması ihtiyacını doğurmuştur.

4857 Sayılı yeni İş Kanunu’nun, İş Sağlığı ve Güvenliği konulu başlığını taşıyan 80 inci maddesi, İşyeri Hekimleri başlığını taşıyan 81 inci maddesi, İş Güvenliği ile Görevli Mühendis veya Teknik Elemanlar başlığını taşıyan 82 nci maddesi gereğince “İşyeri Sağlık Birimleri ve İşyeri Hekimlerinin Görevleri ile Çalışma Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik”, “İş Güvenliği ile Görevli Mühendis veya Teknik Elemanların Görev, Yetki ve Sorumlulukları ile Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik” Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından çıkartılarak yürürlüğe girmiştir.

İşyeri Sağlık Birimleri ve İşyeri Hekimlerinin Görevleri ile Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmeliğin “Eğitim ve Sınav” başlığını taşıyan 20 nci maddesinde, “İşyeri Hekimliği Sertifika Eğitim Programlarının hazırlanması, uygulanması, sınav komisyonunun teşekkülü ve sınavın yapılış şekli ile ilgili usul ve esaslar, İşyeri Hekimliği Eğitim Komisyonu tarafından” ; “Eğitim” başlığını taşıyan 29 uncu maddesinde, “İşyeri Hemşiresi veya Sağlık Memuru Sertifika Eğitim Programlarının hazırlanması ve uygulanması ile ilgili usul ve esaslar, İşyeri Hemşiresi veya Sağlık Memuru Eğitim Komisyonu tarafından belirlenir ve komisyonlar tarafından belirlenen eğitim programları Çalışma ve Sosyal Güvenlik Eğitim ve Araştırma Merkezi (ÇASGEM) tarafından yürütülür.” şeklinde ifade edilmiştir.

İş Güvenliği ile Görevli Mühendis veya Teknik Elemanların Görev, Yetki ve Sorumlulukları ile Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmeliğin “Eğitim ve

Sınav" başlığını taşıyan 9 uncu maddesinde, "Mühendis veya Teknik Elemanların işyerlerinde iş güvenliği uzmanı olarak görevlendirilebilmesi için gerekli olan Sertifika Eğitim Programları'nın hazırlanması, uygulanması, sınav komisyonunun teşekkülü ve sınavın yapılış şekli ile ilgili usul ve esaslar, İş Güvenliği Uzmanlığı Eğitim Komisyonu tarafından belirlenir ve komisyon tarafından belirlenen sertifika eğitim programı ve sınavı Çalışma ve Sosyal Güvenlik Eğitim ve Araştırma Merkezi (ÇASGEM) tarafından yürütülür." denilmektedir.

Bu çerçevede Eğitim Komisyonlarının yaptığı çalışmalar sonucunda İşyeri Hekimliği, İşyeri Hemşiresi veya Sağlık Memuru ile İş Güvenliği Uzmanı Sertifika Eğitim Programları Haziran 2004 tarihinde ÇASGEM tarafından başlatılmıştır.

Eski adı Yakın ve Orta Doğu Çalışma Merkezi (YODÇEM) olan merkez Daire Başkanlığı olarak Çalışma ve Sosyal Güvenlik Eğitim ve Araştırma Merkezi (ÇASGEM) şeklinde değiştirilmiştir.

Teşkilatlanma açısından getirilen bahse konu iki yenilikle birlikte öncelikle İş Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdürlüğü'nün oluşturulması, bu konu hakkında daha önemli çalışmalar yapılmasına, devletin bu konuyu ciddi bir şekilde ele aldığını göstermesine ve iş sağlığı ve güvenliği hususlarının tek bir elden, bağımsız olarak yürütülmesine katkı sağlamıştır. Bunun yanında ÇASGEM'in oluşturulması, eğitim konusunda zaten yıllardan beri geri kalmış durumda olan Türk Çalışma Hayatının içerisinde yer alan kişilerin böylelikle yeni bir çehre kazanmış olan bir daire başkanlığı sayesinde daha iyi bir eğitim almaları ve konularında uzmanlaşmaları açısından önemli bir adımdır.

İKİNCİ BÖLÜM

***TÜRK ÇALIŞMA HAYATI İÇİN BİR YENİLİK;
RİSK DEĞERLENDİRMESİ***

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRK ÇALIŞMA HAYATI İÇİN BİR YENİLİK; RISK DEĞERLENDİRMESİ

Birinci bölümde de belirtildiği üzere 09 Aralık 2003 tarih ve 25311 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe giren İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetmeliği’nin “İşverenin Genel Yükümlülükleri” başlıklı 6. maddesinde yer alan (b) bendinin (2) numaralı alt bendi gereğince işverenler, “Önlenmesi mümkün olmayan risklerin değerlendirilmesi” ile yükümlüdürler. Bu bölümde, Türk Çalışma Hayatı için yeni bir terim olan “Risk Değerlendirmesi”ne açıklık getirilmeye çalışılacaktır.

I. RISK DEĞERLENDİRMESİ KAVRAMI

Türkiye’de faaliyet gösteren hemen hemen tüm işverenler için henüz yeni bir kavram olan “Risk Değerlendirmesi” kavramı İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetmeliğinde “İşyerlerinde var olan ya da dışarıdan gelebilecek tehlikelerin, işçilere, işyerine ve çevresine verebileceği zararların ve bunlara karşı alınacak önlemlerin belirlenmesi amacıyla yapılması gerekli çalışmalar” olarak tanımlanmıştır.

Risk Değerlendirmesi yeni bir kavram değildir. İlk olarak 1932 yılında Donague v. Stevenson davasında Yargıç Lord Atkinson “Siz komşunuzu yaralayabilecek hareketlerden ve davranışlardan kaçınmanız gerekliliğinin farkında olmalısınız. Eğer bu yapılmazsa örf – adet hukukunu ihmal edildiği için kuracağı koruma görevini yok edersiniz. Her ne kadar bu prensip evrim geçirse de değişmemiştir” şeklinde öngörüle bulunmuştur.¹

Örf – Adet Hukukunun koruma görevinin bir uzantısı “İşyerinde Sağlık ve Güvenlik Kanunu 1974 (HASAWA 1974)”ün giriş bölümünde bulunmaktadır. Burada işverenin görevleri uygulanabilir olmakla tanımlanmıştır. Bu risk seviyesini maliyet faktörüyle dengelemektedir. Daha yüksek risk onu ortadan kaldırmak için daha yüksek efor istemektedir. Böylece onunla savaşılabilecektir.²

İş sağlığı ve Güvenliği Yönetim Sistemlerinin uygunluğunu denetleyen, tezin üçüncü bölümünde ayrıntılı bir şekilde incelenmiş olan, OHSAS 18001³ ve OHSAS 18001’in temelini oluşturan BS 8800 tarifnamesinde⁴ ise risk değerlendirme “Tüm proseslerde, riskin büyüklüğünü tahmin etmek ve riske tahammül edilip edilemeyeceğine karar vermek” olarak tanımlanmıştır.

¹ “International Diploma in Safety Management”, British Safety Council, 2000, Risk Assessment Part, s.1

² “International Diploma in Safety Management”, British Safety Council, 2000, Risk Assessment Part, s.1

³ Occupational Health and Safety Management Systems – Guidelines for the implementation of OHSAS 18001, BSI, s.2

⁴ “Guide to Occupational Health and Safety Management Systems”, BSI, 1996, s.4

Risk Değerlendirmesinin bir diğer tanımı; “bir madde, bir faaliyet, bir tabiat olayından dolayı ortaya çıkan ters veya yan etkinin bilimsel bir yol ile değerlendirilmesi işlemi” olarak yapılmaktadır.⁵

HSE⁶ (Health and Safety Executives) tarafından yapılan tanıma göre; “Risk Değerlendirmesi, çalışanların sağlığı için zararlı olan durumların, ölçülmesiyle birlikte, gerekli önlemlerin alınması veya önlemek için daha fazla faaliyet gösterilmesi işlemlerinin tümü olarak tanımlanmaktadır.”⁷

BSC⁸ (British Safety Council) da Risk Değerlendirmesini; “Bir çok değerlendirme yönteminden bir tanesini seçerek, bir faaliyetten veya bir durumdan dolayı ortaya çıkan riskin miktarını belirlemektir.” şeklinde ifade etmiştir.⁹

“Risklerin ortaya çıkma olasılığını ve ortaya çıktıklarında meydana getirecekleri şiddeti hesap etmeye yarayan işleme Risk Değerlendirmesi denir” tanımı da Risk Değerlendirmesi için yapılan bir diğer tanımdır.¹⁰

Yukarıdaki tanımlar ışığında; “Çalışma ortamlarında her zaman ortaya çıkma olasılığı olan tehlikelerin şiddetini ve oluşma olasılığını ölçmeye yarayan bir sistem” olarak tanımlayabiliriz.

Risk ise, OHSAS 18001’de “Meydana gelebilecek zararlı bir olayın sonuçları ve oluşma olasılığının bileşkesi” olarak tanımlanmaktadır.¹¹ Ridley ise “bir maddenin kullanımından ötürü ortaya çıkabilecek tehlikenin olma olasılığı” olarak ifade etmiştir.¹²

Tehlike ise; “İnsanların yaralanması, hastalanması, malın, çalışılan yerin zarar görmesi veya bunların birlikte gerçekleşmesine yol açabilecek potansiyel kaynak veya durum” şeklinde ifade edilmiştir.¹³ Tehlike için yapılan bir diğer tanım ise “zarar, ziyan, hasara yol açabilecek her türlü potansiyel durum” şeklinde yapılmıştır.¹⁴

⁵ WALTER L. Martha, KAMRIN A. Michael, KATZ J. DELORES, “Risk Assessment Basics”, Nisan 1996, s. http://www.facsnet.org/tools/ref_tutor/risk/ch1whatis.php3

⁶ İngiltere’de faaliyet gösteren bir kuruldur. Ayrıntılı bilgi için bkz. <http://www.hse.gov.tr>

⁷ “Five Steps to Risk Assessment, HSE, s. <http://www.hse.gov.uk/pubns/indg163.pdf>

⁸ BSC, İngiltere’de iş sağlığı ve güvenliği alanında faaliyet gösteren bir kurumdur.

⁹ “International Diploma in Safety Management”, British Safety Council, 2000, Risk Assessment Part, s.1

¹⁰ RIDLEY John, “Safety At Work”, 1994, 4. Basım, Londra, s. 177

¹¹ Occupational Health and Safety Management Systems – Guidelines for the implementation of OHSAS 18001, BSI, s.2

¹² RIDLEY John, (a.g.e.), s.176

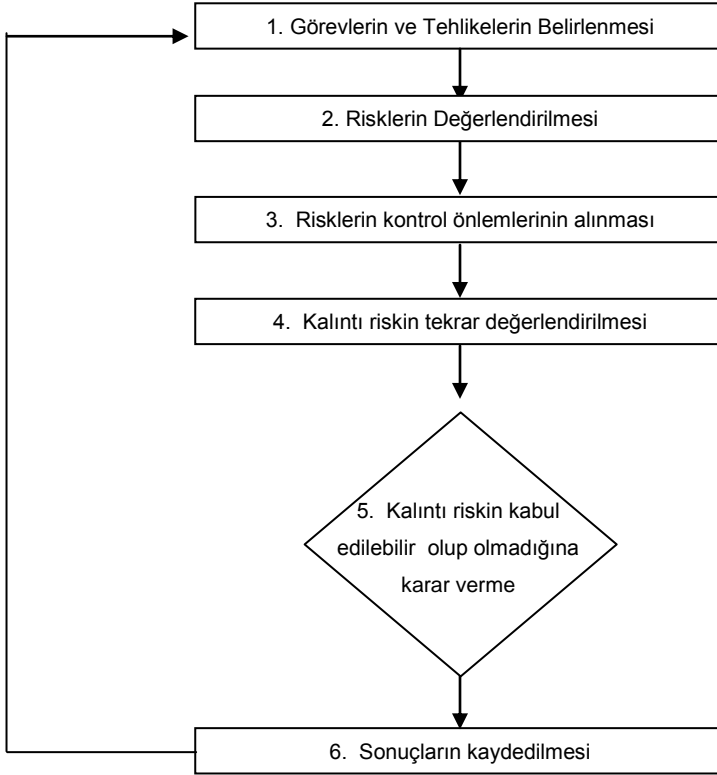
¹³ Occupational Health and Safety Management Systems – Guidelines for the implementation of OHSAS 18001, BSI, s.2

¹⁴ “International Diploma in Safety Management”, British Safety Council, 2000, Risk Assessment Part, s.1

II. RİSK DEĞERLENDİRMESİNİN AŞAMALARI

Genel kanı olarak Risk Değerlendirmesi'nin 5 aşamadan oluştuğu düşünülmektedir. Bu aşamalar; tehlikelerin belirlenmesi, kimlerin, ne kadar zarara-ziyana uğrayacağına karar vermek, risklerin değerlendirilmesi ve var olan önlemlerin yeterli olup olmadığına karar vermek, bulguların kaydedilmesi, gözden geçirme ve eğer gerekiyorsa aynı akışı tekrar uygulamadır.¹⁵

Şekil – 1 Risk Değerlendirme Süreci¹⁶

Şekil-1'de risk değerlendirmesi süreci ve risk değerlendirmesinden sonraki süreçler şema haline getirilmiştir.

1. Görevlerin ve Tehlikelerin Belirlenmesi

Bu aşamada öncelikle yapılması gereken işyerinde çalışan tüm kişilerin görev tanımlarından da yola çıkarak görevlerini tespit etmektir. Bu tespitten ardından görevler bağlamında faaliyetler sıralanmalıdır. Örneğin; bakım işçisinin görevi

¹⁵ "Five Steps to Risk Assessment, HSE, s. <http://www.hse.gov.uk/pubns/indg163.pdf>

¹⁶ MAIN Bruce W., "Risk Assessment: Basics and Benchmarks, s. http://designsafe.com/RA_Book_Exec_Sum.pdf

bakım yapmak, gösterdiği faaliyetler ise; parça değiştirmek, yağlama yapmak, kaynak yapmak vb.'dir.

Faaliyetler ve görevler belirlendikten sonra en zor kısım olan "Tehlikelerin Belirlenmesi" ile karşı karşıya kalınır. Tehlikelerin belirlenmesi aşamasında, daha önce tespit edilen faaliyetlerden dolayı ortaya çıkabilecek her türlü tehlike göz önüne alınmalıdır. Tehlikelerin belirlenmesi, iş güvenliği ile görevli kişilerin saha turlarıyla belirleneceği gibi, faaliyetleri yürüten kişilerle yapılacak ikili görüşmelerle tecrübelerin saptanması yoluyla da tespit edilebilir.¹⁷

2. Kimlerin, Ne Kadar Zarara-Ziyana Uğrayacağına Karar Vermek

Şekil-1'de yer almamasına rağmen; genç işçilerin, stajyerlerin, hamile çalışanların vb. kişilerin risklere karşı özel olarak korunması gereken çalışanların, ziyaretçilerin, alt işveren çalışanlarının, işyerine yakın ikamet eden çevre halkının vb. şahısların mutlaka risk değerlendirmesi sürecine dahil edilmesi ve bu kişilerin karşılaşılabilecekleri muhtemel risklerin de değerlendirilmesi gerekmektedir.¹⁸

3. Risklerin Değerlendirilmesi Ve Var Olan Önlemlerin Yeterli Olup Olmadığına Karar Vermek

Tezin bu bölümünün üçüncü kısmında ayrıntılı bir şekilde incelenen Risk Değerlendirmesi Yöntemlerinden bir tanesi veya bir diğer yöntemle gerçekleştirilen Risk Değerlendirmesinin ardından elde edilen sonuçlardan yola çıkarak, mevcut riskin hoşgörülebilir ve hoşgörülemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir. Kısaca yürütülen faaliyetin taşıdığı risk için alınan önlemlerin yeterli olup olmadığına karar verilmesi gerekmektedir.¹⁹

Eğer riskin hoşgörülemez olduğuna karar verilirse; tehlikenin yok edilmesi ile risk ortadan kaldırılabılır, daha az riskli olan bir yöntemle yer değiştirilebilir, risk kaynağında kontrol altına alınabilir, işin daha güvenli yöntemleri tasarlanabilir, eğitim verilebilir veya son çözüm olarak kişisel koruyucu malzeme verilebilir.²⁰

4. Bulguların Kaydedilmesi

Risk değerlendirmesi sonucu tehlikeler ve risklerle ilgili sonuçların kaydedilmesi, çok sayıda çalışana sahip olan işyerleri için oldukça önemlidir.

Ayrıca, risk değerlendirmesi sonucu elde edilen bilgiler, her an o risklerle yüzyüze olarak çalışmak zorunda olan işçilerle mutlaka paylaşılmalıdır.²¹ Diğer taraftan bir müfettişin işyerine teftişe gelmesi ve alelade bir risk için ne gibi bir tedbir alındığı

¹⁷ "International Diploma in Safety Management", British Safety Council, 2000, Risk Assessment Part, s.2

¹⁸ "Five Steps to Risk Assessment, HSE, s. <http://www.hse.gov.uk/pubns/indg163.pdf>

¹⁹ "International Diploma in Safety Management", British Safety Council, 2000, Risk Assessment Part, s.2

²⁰ "International Diploma in Safety Management", British Safety Council, 2000, Risk Assessment Part, s.2

²¹ "Five Steps to Risk Assessment, HSE, s. <http://www.hse.gov.uk/pubns/indg163.pdf>

sorulduğunda gerekli önlemlerin alındığını ispat edebilmek açısından önem taşımaktadır.

5. Gözden Geçirme

Risk Değerlendirmesi yapıldıktan sonra kalıntı risk olup olmadığına yönelik olarak tekrarlanmalıdır.²² Ayrıca, yeni bir teçhizat veya makine alındığında, üretimde yeni bir madde kullanıldığında yeni bir risk ortaya çıkabilecektir. Bu açıdan bu yenilikler olduğunda risk değerlendirme mutlaka gözden geçirilmelidir.²³

Şekil-1'de yer alan akış doğrultusunda kayıt gözden geçirme faslından önce yapılabileceği gibi daha sonra da yapılabilir.

III. RİSK DEĞERLENDİRMESİ METOTLARI

Risk Değerlendirmeyi gerçekleştirmede kullanılacak çok çeşitli metotlar bulunmaktadır. Bu metotlar; Nitel (Kalitatif), Nicel (Kantitatif) olmak üzere iki kısma ayrılmaktadır. Nitel Risk Değerlendirmesi bölümünde; Temel (Başlangıç) Risk Analizi, Tehlike ve İşlerlik Çalışmaları Yöntemi (HAZOP), Hata Türü ve Etki Analizi (FMEA) Yöntemi ve Hata Ağacı Analizi Yöntemi ele alınacak, Nicel Risk Değerlendirmesi kısmında çok değişik yöntemler olmakla birlikte en bilinen yöntemlerden olan; 3X3 Matris Metodu, Kinney Metodu, Risk Puanlama Metodu ve Ridley'in Metodu incelenecektir.

1. Nitel Risk Değerlendirmesi Metotları

Nitel Risk Değerlendirmesi Yöntemlerinde; matematiksel risk değerlendirmesi yerine sözel mantıkla risk değerlendirmesi yapılmaktadır. Yöntemler aşağıda ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir.

a) Temel (Başlangıç) Risk Değerlendirmesi Metodu

Bu metodun temeli; potansiyel bir tehlikeyi kazaya dönüştürebilecek olaylar veya olaylar dizisinin belli bir sistematik içinde analiz edilmesine dayanmaktadır.²⁴ Bu metotta öncelikle olabilecek istenmeyen olaylar belirlenir ve sonrasında mülakat, kalite çemberlerinde olduğu gibi grup çalışması vb. yöntemlerle tek tek analiz edilir. Her istenmeyen olay veya tehlike için mümkün gelişme veya önleyici tedbir geliştirilmeye çalışılır.²⁵

Bu yöntemle elde edilen sonuçlar, hangi tehlikelere yönelik acil önlem alınması yönünde bir temel fikir oluşturabilir.

²² "International Diploma in Safety Management", British Safety Council, 2000, Risk Assessment Part, s.2

²³ "Five Steps to Risk Assessment, HSE, s. <http://www.hse.gov.uk/pubns/indg163.pdf>

²⁴ ANDREWS J.D. and MOSS T.R., Reliability and Risk Assessment, 1. Baskı, Longman Group, İngiltere, 1993, s.18

²⁵ KEONG Tan Hiap, "Qualitative Risk Analysis Methodologies", s. <http://www.pasific.net.sg/thk/risk.html>

b) Tehlike ve İşlerlik Çalışmaları Metodu (HAZOP)

HAZOP Tekniği 1970'li yılların başında "Imperial Chemical Industries Ltd. Şirketi" tarafından geliştirilmiştir.²⁶ Hazop, istenmeyen kazaların sonuçlarını araştırmayı hedefleyen indirgemeci noktaları (nedenleri) araştıran ve sonuç odaklı (sonuç analizi'ni izleyen) nitel bir metottur.

Sistemin yapısal ve donanımsal özellikleri üzerine kurulu, FMEA'nın tersine, HAZOP, işletmedeki süregelen proseslerle ilgilenir.

Bu metot ilk olarak yukarıda belirtildiği gibi kimyasal işlem endüstrisi için geliştirilmiş olup, olası işlem anormallikleri ve bağlı sebep ve sonuçlarını mercek altına almıştır.

Öncelikle, Fonksiyonel olarak birbirinden bağımsız işlem ünitelerini ayırmak (reaksiyon ünitesi, depo ünitesi, pompa ünitesi vb.); herbir işlem ünitesi için değişik operasyon durumlarının belirlenmesi (başlatma, kapatma, idame ettirme vb.), daha sonra, her bir işlem ünitesi ve operasyon durumu için olası sapmaları belirlemek, en sonunda, her bir işlem sapması için olası sebep ve sonuçları belirlemek (nitel) gerekmektedir. Sonuçlar için diğer üniteler üzerindeki etkisini de eklemek, ki bu HAZOP'a değişik üniteler arasında domino etkisini muhasebe etme imkanı tanır.

Tablo – 1 HAZOP Tablosu²⁷

Sapma	Nedeni	Sonucu	Kullanılan Koruma	Aksiyonlar

Tablo-1'de gösterilen HAZOP Tablosu, Hazop değerlendirmelerinde kullanılmaktadır. Daha önce de belirtildiği gibi HAZOP sistemin tüm işleyişiyle ilgili olarak kullanılabilirliği gibi sağlık ve güvenlik açısından yapılan risk değerlendirmesi çalışmalarında da kullanılabilir. Sağlık ve Güvenlik için yapılacak risk değerlendirmesi çalışmasında "sapma" yerine risk kullanılır ve riskin nedeni, sonucu, riskin ortadan kaldırılması için kullanılan koruma ve planlanan aksiyonlar bir tablo haline getirilerek risk değerlendirilmiş olur.

²⁶ "Qualitative Risk Analysis Methodologies", s. <http://www.cip.ukcentre.com/risk.htm>

²⁷ "Qualitative Risk Analysis Methodologies", s. <http://www.cip.ukcentre.com/risk.htm>

Tablo – 2 Sağlık ve Güvenlik açısından yapılan örnek HAZOP Tablosu

Risk	Nedeni	Sonucu	Kullanılan Koruma	Aksiyonlar
Gezervinç ray ölçümü sırasında düşme	Yüksekte çalışma	Ölüm	Emniyet Kemerini	Beltipi emniyet kemeri yerine, paraşüt tipi emniyet kemeri kullanılması, eğer mümkün ise platform kurulması vb.

Tablo-2'deki örnek risk değerlendirmesinde HAZOP yöntemi kullanılarak "Gezervinç ray ölçümü sırasında düşme" riskine karşı değerlendirme yapılarak bazı aksiyonlar tespit edilmiştir. Aslında basit gibi görülen HAZOP uygulamasının, fiiliyatta çok fazla zaman gerektirdiği aşıkardır. Zaten HAZOP çalışmaları için önerilen yöntem bir takım kurularak, bir takım liderinin atanması ve takımın çalışmalarını bu doğrultuda sürdürmesidir. Kanımız, özellikle Türkiye'deki işletmeler düşünüldüğünde bu durumun pek mümkün olmadığı, ancak iş güvenliği ile ilgili departmanları olan işletmelerin bu sistemi uygulayabileceği yönündedir.

c) Hata Türü ve Etkileri Analizi (FMEA) Metodu

ABD ordusunda geliştirilmiş Hata Türü ve Etki Analizi, "Hata Türü, Etkileri ve Riskinin Analizi Üzerine Prosedürler" olarak adlandırılan Askeri Prosedür MIL-P-1629, 09 Kasım 1949 tarihinde hayata geçirilmiştir.²⁸ Sistem ve donatım hatalarının etkilerinin belirlenmesi için güvenilir bir değerlendirme tekniği olarak kullanılmıştır. Günümüzde esas olarak üretim aşamasında ürün ve süreçlerde risklerin azaltılmasına odaklanan ve bu faaliyetleri doküman haline getirmeye yarayan bir tekniktir. Hata Türü ve Etki Analizi, ürün, tasarım ve hizmet gibi incelemeye konu olan süreç içerisinde hata türlerinin belirlenmesi ve saptanabilirlik ve şiddet derecelerine göre bu hata türlerinin sınıflandırılması için kullanılmaktadır. Bu teknik, esasen kalitesiz üretimin önlenmesine yönelik olarak geliştirilmiş, üründe oluşacak hataların potansiyel riskleriyle ilgilenmektedir. Hata türlerini ortaya çıkararak, her birinin yol açacağı etkileri ve bu sonuçların önemini belirlemeyi amaçlamaktadır.²⁹

Hata Türü ve Etki Analizi tekniği, hataları tespit etmenin yanısıra önleyici faaliyetleri de dikkate almaktadır. Yani hatayı belirlemek yeterli olmamakta, hatanın çözümü için tedbirler üretmek gerekmektedir.

Başarılı bir Hata Türü ve Etki Analizi uygulaması; her hatanın nedenlerini ve etkenlerini belirler, potansiyel hataları tanımlar, olasılık, şiddet ve saptanabilirliğe

²⁸ YILMAZ Burcu Selin, "Hata Türü ve Etki Analizi", Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt:2, Sayı:4, 2000, s.137

²⁹ YILMAZ Burcu Selin, (a.g.m.), s.133

bağlı olarak hataların önceliğini ortaya çıkarır, sorunların izlenmesini ve düzeltici faaliyetlerin yapılmasını sağlar.³⁰

Kalite kontrol sistemleri olan sektörlerde aslen ürün güvenliği için kullanılan bu sistem özellikle otomotiv sektöründe iş güvenliği risklerinin değerlendirilmesi için de kullanılmaktadır. Zaten sistemin bütününe bakıldığında potansiyel hatalar tanımlanmasının yerine potansiyel risklerin tanımlanması yapıldığında sistemin bütünlüğü içerisinde riskler de değerlendirilmiş olur. O halde potansiyel riskler; olasılık, şiddet ve saptanabilirliğin bileşkesinden oluşur. Saptanabilirlik, hatanın müşteriye ulaşmadan tespit edilmesini belirtir.³¹ Risk değerlendirmesi içerisinde saptanabilirlik, riskin ortaya çıkmadan tespit edilmesini belirtebilir.

Şiddet, olasılık ve saptanabilirlik bileşenlerinin belirlenen rakamsal değerlerinin çarpımı sonucunda Risk Öncelik Göstergesi bulunmaktadır. Bu değer, sorunların tespit edilmesi ve önleyici tedbirlerin hayata geçirilmesini sağlamaktadır.³²

Şekil – 2 FMEA Akışı³³

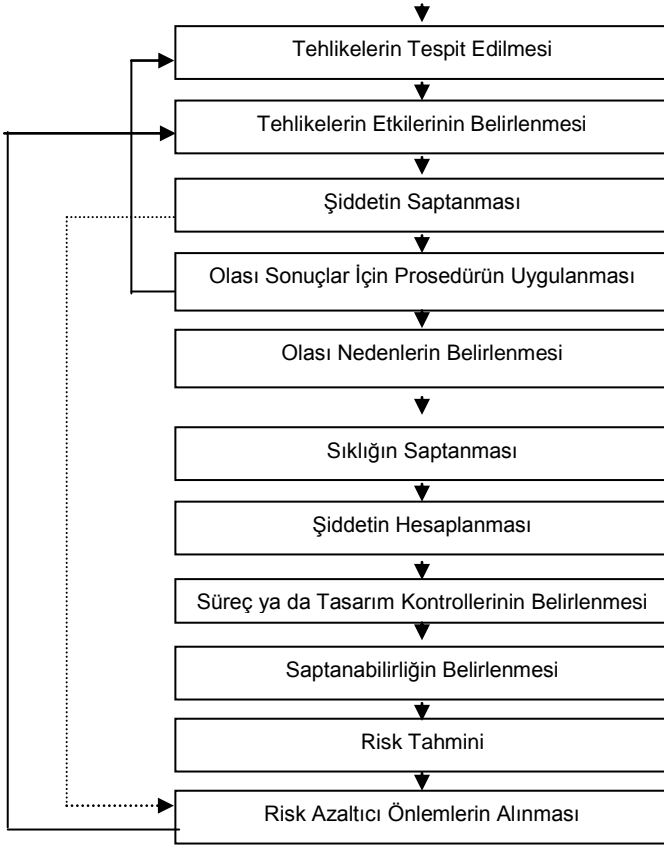
Fonksiyonların Belirlenmesi

³⁰ YILMAZ Burcu Selin, (a.g.m.), s.135

³¹ YILMAZ Burcu Selin, (a.g.m.), s.144

³² YILMAZ Burcu Selin, (a.g.m.), s.144

³³ YILMAZ Burcu Selin, (a.g.m.), s.148

Bir işletmede Şekil-2'de yer alan prosese uygun olarak FMEA uygulanırken önce üretim aşamalarının amaçları (fonksiyonlar) ve bu aşamalarda oluşabilecek hata türleri (tehlikeler) tespit edildikten sonra bu hata türlerinin ortaya çıkması halinde sonuçların neler olabileceği incelenmelidir. Belirlenen bu sonuçlar FMEA prosesinde "Etkiler" olarak adlandırılmaktadır. Daha sonra belirlenen olası hataların (tehlikeler) sonuçlarının çalışanlar üzerinde ne derece ciddi etkiler yapabileceği (Şiddet) tespit edilmelidir. Hata (tehlike) gerçekleştiğinde sonuçlarının tümünün ortaya çıkacağı düşünüldüğünden, risk potansiyelinin belirlenmesinde hata (tehlike) türlerinin şiddet dereceleri dikkate alınmalıdır. Hata (tehlike) türlerinin ve sonuçlarının kontrollerle saptanabilirliğinin ve çalışanlara karşı önlenebilirliğinin belirlenmesi bir sonraki aşamadır. Bu aşamalardan herhangi birinde bir hataya (tehlike) yol açabilecek nedenin ortaya çıkma olasılığı, saptanabilirlik ve şiddet dereceleri çarpılarak oluşabilecek riskin önceliğini ifade eden Risk Öncelik Göstergesi hesaplanır.³⁴

³⁴ YILMAZ Burcu Selin, (a.g.m.), s.147

FMEA'de Hazop'ta olduğu gibi risk değerlendirmesi yapacak bir ekiple ancak uygulanabilir. Karmaşık olmasından ötürü gelişmiş yönetim sistemlerine sahip bir sektör olan otomotiv sektöründe uygulanma imkanı bulunmaktadır. Bu metodun da KOBİ'lerde uygulanabilmesi oldukça güçtür.

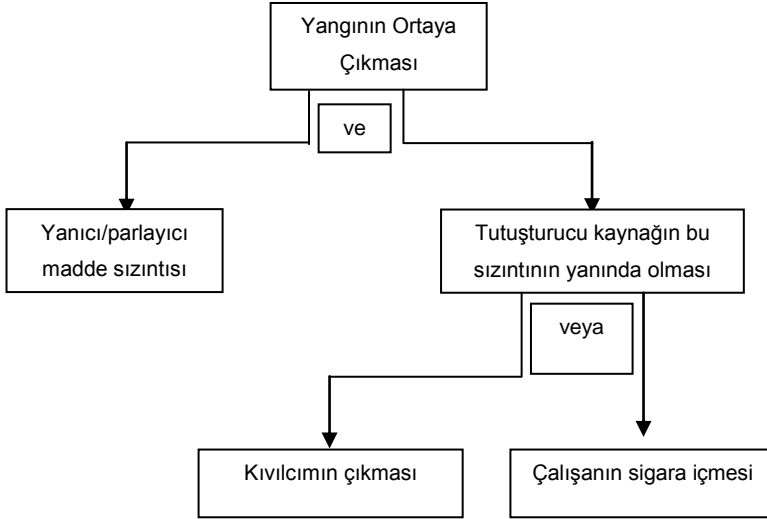
d) Hata Ağacı Metodu

Hata Ağacı Metodu ilk defa 1962 yılında "Bell Telefon Laboratuvarlarında Minutemen Intercontinental Balistik Füzeleri Fırlatma" kontrol sistemlerinde, sistem güvenlik değerlendirmesi metodu olarak kullanılmıştır.³⁵

Hata Ağacı, sistem hatası (örneğin sistemin belirgin bir parçasının işlememesinden doğan bir hata) ile sistemi oluşturan parçalar arasındaki ilişkiyi gösteren mantıksal bir şemadır. Tümdengelim yaklaşımına dayanmaktadır. Metotta, öncelikle istenmeyen olay belirlenir, sonrasında bu istenmeyen olaya neden olabilecek olaylar bir ağaç köküne ulaşır şekilde tespit edilir.

Bu sistem de FMEA metodunda olduğu gibi sistemin işleyişiyle ilgili tüm analizlerde kullanılabilirdiği gibi sağlık ve güvenlik açısından risk değerlendirmesi metodu olarak da kullanılabilir. Metodun ana mantığı "tehlikenin ortaya çıkmasına neden olan etkilerin ortaya çıkarılması"dır.³⁶

Şekil - 3 "Yangının Ortaya Çıkması" ile ilgili Hata Ağacı Şeması

Şekil-3'den de görüleceği üzere yangın çıkması ile ilgili tüm tali hatalar ağaç kökü şeklinde sıralandırıılarak, yangın çıkışına neden olan ana sebep ortaya konulmaktadır. Böylece zarara/tehlikeye neden olabilecek sebepler giderilerek, riskin ortaya çıkması engellenebilir.

³⁵ VINCOLI Jeffrey W., "Basic Guide to Accident Investigation and Loss Control", Van Nostrans Reinhold, 1994, s.32

³⁶ "Hazard/Risk Assessment Methods & Applications in Environmental Health and Safety Practise", Coursework 1, The University of Greenwich, Kasım 1999, s.4

Bu metotta, ana sorunu oluşturan ara sorunlar birden fazla olabilmektedir. Örneğin yukarıdaki örnekte tutuşturucu kaynağa neden olan sorun hem kıvılcımın çıkması hem de çalışanın sigara içmesi olabilir. Bu sebeple sistem değerlendirilirken “ve/veya” kavramları kullanılmaktadır. Yukarıdaki örnekte risk için “kıvılcımın çıkması” veya “çalışanın sigara içmesi” kullanılabilir.

Hata Ağacı Metodunun en olumsuz tarafı karmaşık risklerin değerlendirilmesinde ağaç dallarının çok sayıya ulaşması sonucu asıl riskin tespit edilememesi ve bunun sonucunda değerlendirilmek istenen riskin yan sebeplerine varılarak asıl sebebinden uzaklaşılmasıdır.

2. Nicel Risk Değerlendirmesi Metotları

Nicel Risk Değerlendirme Yöntemlerinin çok çeşitli oluşu, yeniden yapılandırılabilmesi ve uygulanan işyerinde veya sahada yeniden tasarlanabilmesi açısından bu bölümde sadece bilinen yöntemlerden olan 3 x 3 Matris Metodu, Kinney Metodu, Risk Puanlama Metodu ve Ridley'in Metodu incelenmiştir.

a) 3 X 3 Matris Metodu

Risk Değerlendirmesi için en kolay metot olarak gözüken 3 X 3 metodu, Tehlikenin Şiddeti ve Tehlikenin Oluşma Olasılığı parametreleri kullanılmak suretiyle 3'lü matris yöntemiyle oluşturulmaktadır.³⁷ OHSAS 18001'in temelini oluşturan BS 8800 tarifnamesinde de bahse konu olan bu metot parametrelerin ayrıntılandırılması suretiyle 4 x 4, 5 x 5, 6 x 6... matrislerine de dönüştürülebilir.

Matrisin “Tehlikenin Etkisinin Şiddeti” sütununda yer alan; Küçük kesikler, çürükler, önemsiz göz rahatsızlıkları Önemsiz geçici rahatsızlıklar, başağrısı gibi durumlar, Az Şiddetli (1), Kesikler, yüzeysel yanıklar, burkulmalar, küçük kırıklar İşitme kaybı, astım, egzama, işle ilgili kol bacak rahatsızlıkları, küçük kalıcı sakatlıklar gibi durumlar; Şiddetli (2), Uzuv kayıpları, önemli kırıklar, zehirlenmeler, öldürücü yaralanmalar mesleki kanser, yaşamı kısaltan hastalıklar, öldürücü hastalıklar gibi durumlar; Çok Şiddetli (3) olarak sayısal şekilde ifade edilmektedir.

Tehlikenin oluşma olasılığı ise; maruz kalan personel sayısı, frekans ve maruz kalma süresi, makina parçası eksikliği, güvenlik ekipmanı eksikliği, kimyasallara maruziyet, kişisel koruyucu ekipman kullanımı ve kullanım yüzdesi, güvensiz davranışlar: tehlikelerin bilinmemesi, bilgisizlik, beceriksizlik, riskleri önemsememek

gibi faktörler dikkate alınarak kanaat olarak belirlenir. Uygulamada “Tehlikenin Oluşma Olasılığı” yukarıdaki durumlardan ve özellikle de tecrübelerden yola çıkılarak tespit edilmektedir.

Tablo – 3 3 x 3 Matrisi

³⁷ “Guide to Occupational Health and Safety Management Systems”, BSI, 1996, s.4

		TEHLİKENİN ETKİSİNİN ŞİDDETİ		
		1	2	3
TEHLİKENİN OLUŞMA OLASILIĞI	1	1	2	3
	2	2	4	6
	3	3	6	9

Az Şiddetli (1): Küçük kesikler, çürükler, önemsiz göz rahatsızlıkları, Önemsiz geçici rahatsızlıklar, baş ağrısı

Şiddetli (2): Kesikler, yüzeysel yanıklar, burkulmalar, küçük kırıklar İşitme kaybı, astım, egzama, işle ilgili kol bacak rahatsızlıkları, küçük kalıcı sakatlıklar

Çok Şiddetli (3): Uzuv kayıpları, önemli kırıklar, zehirlenmeler, öldürücü yaralanmalar, mesleki kanser, yaşamı kısaltan hastalıklar, öldürücü hastalıklar

Risklerin, yukarıdaki yöntemle değerlendirilmesinin ardından aşağıdaki tablodan faydalanılarak hoşgörülemez riskler için önlem alınması gerekmektedir.

Tablo – 4 3 X 3 Matris Metodu Aksiyon Tablosu

RİSK SEVİYESİ	AKSİYON
1	Herhangi bir önlem alınması ve kayıt tutulması gerekmemektedir
2	İlave önlem gerekli değildir. Bu risk tolere edilebilir. Ancak riski bu seviyede tutmak için gerçekleştirilmekte olan kontroller sürekli olmalıdır.
3-4	RİSKİ en azından düşük risk seviyesine azaltmak için önlemler alınmalıdır. RİSK azaltma işlemleri uzun dönemde (1 yıl) bitirilmelidir. Riski bu seviyede tutmak için gerçekleştirilmekte olan kontroller sürekli olmalıdır
6	RİSKİ en azından düşük risk seviyesine azaltmak için önlemler alınmalıdır. RİSK azaltma işlemleri kısa dönemde (1-2 ay) bitirilmelidir. Riski bu seviyede tutmak için gerçekleştirilmekte olan kontroller sürekli olmalıdır
9	RİSK azaltılana kadar işe başlanmamalı veya işe devam edilmemelidir. Tüm kaynaklara rağmen RİSKİ azaltmak mümkün değilse iş durdurulmalıdır.

Not: Şiddet veya olasılığın herhangi birinden 3 puan almış risk için mutlaka kontroller planlanmalıdır.

Bu metodun göze çarpan en önemli eksikliği şiddet veya olasılığın birinden 3 puan almış risk için kontroller planlanması gerekiyor, bu da şiddet veya olasılığın 3'e indirilmesinden sonra risk için herhangi bir kontrol alınmaması, metotta şiddet veya olasılığın 3'e indirilmesinin yeterli olacağı görüşüne varılmaktadır. Bu da risk seviyesi 3'ten az olan faaliyetlerin göz ardı edilmesine neden olmaktadır.

b) Kinney Metodu

Çimento Müstahsilleri İşverenleri Sendikası'na üye çimento fabrikalarında da uygulanan bu metotta; Şans, Frekans ve Şiddet kavramları kullanılmaktadır.

Şans, zararın gerçekleşme olasılığıdır ve 0,2, 0,5, 1, 3, 6 ve 10 ile değerlendirilmiştir. Frekans, tehlikeye zaman içinde maruz kalma tekrarıdır ve 0,5, 1, 2, 3, 6, 10 ile değerlendirilmiştir. Şiddet ise, tehlikenin insan ve/veya çevre üzerinde yaratacağı tahmini zararıdır ve 1, 3, 7, 15, 40 ve 100 ile değerlendirilmiştir.

Tablo – 5 Kinney Metodunun Risk Değeri Hesaplama Tablosu³⁸

³⁸ Çimento Müstahsilleri İşverenleri Sendikası Üyelerince uygulanan risk değerlendirmesi metodunda kullanılan tablodur.

OLASILIK DEĞERİ	ŞANS zararın gerçekleşme olasılığı	0,2	FREKANS DEĞERİ	FREKANS tehlikeye zaman içinde maruz kalma tekrarı	0,5	ŞİDDET DEĞERİ	ŞİDDET insan ve/veya çevre üzerinde yaratacağı tahmini zarar	100
10	beklenir, kesin	●	10	hemen hemen sürekli (bir saatte birkaç defa)	●	100	birden fazla ölümlü kaza / çevresel felaket	●
6	yüksek / oldukça mümkün	●	6	sık (günde bir veya birkaç defa)	●	40	öldürücü kaza / ciddi çevresel zarar	●
3	olası	●	3	ara sıra (haftada bir veya birkaç defa)	●	15	kalıcı hasarı/yaralanma, iş kaybı / çevresel engel oluşturma, yakın çevreden şikayet	●
1	mümkün fakat düşük	●	2	sık değil (ayda bir veya birkaç defa)	●	7	önemli hasarı/yaralanma, dış ilk yardım ihtiyacı / arazi sınırları dışında çevresel zarar	●
0,5	beklenmez fakat mümkün	●	1	seyrek (yılda birkaç defa)	●	3	küçük hasarı/yaralanma, dahili ilk yardım / arazi içinde sınırlı çevresel zarar	●
0,2	beklenmez	○	0,5	çok seyrek (yılda bir veya daha seyrek)	○	1	ucuz atlatma / çevresel zarar yok	○
RISK DEĞERİ			RISK DEĞERLENDİRME SONUCU					
400 < R			tolerans gösterilemez risk, hemen gerekli önlemler alınmalı / veya tesis, bina, çevrenin kapatılması düşünülmelidir					
200 < R < 400			esaslı risk, kısa dönemde iyileştirilmelidir (birkaç ay içinde)					
70 < R < 200			önemli risk, uzun dönemde iyileştirilmelidir (yıl içinde)					
20 < R < 70			olası risk, gözetim altında uygulanmalıdır					
R < 20			önemsiz risk, önlem öncelikli değildir					

Bu metotta risk, aşağıdaki formül ile değerlendirilmektedir.

$$\text{RİSK} = \text{ŞANS} \times \text{FREKANS} \times \text{ŞİDDET}$$

Yukarıdaki formül neticesinde risk değeri; 400'den büyük çıkarsa risk tolerans gösterilemezdir ve hemen gerekli önlemler alınmalı veya tesis, bina, çevrenin kapatılması düşünülmelidir. 400 ile 200 arasında çıkarsa risk esaslı risktir ve kısa dönemde iyileştirilmelidir (birkaç ay içinde). 200 ile 70 arasında çıkarsa risk önemli risktir ve uzun dönemde iyileştirilmelidir (yıl içinde). 70 ile 20 arasında ise risk olası risktir ve gözetim altında tutulmalıdır. 20'den küçük ise risk önemsiz risktir ve önlem öncelikli değildir.

Çimento Müstahsilleri İşverenleri Sendikası'na üye çimento fabrikalarından birinde yapılmış olan risk değerlendirmesinin bir kısmı ekte yer almaktadır.(EK-3)

Bahse konu olan fabrikada yürütülmekte olan OHSAS 18001 projesi çerçevesinde, öncelikle fabrikadaki sahaların listesi çıkarılmıştır. Listeye göre fabrikada 55 adet saha bulunmaktadır.(Ek-1) Sonrasında, tehlikelerin kaynağı ve olası etkisi bir liste haline getirilmiştir.(Ek-2) Diğer taraftan tüm sahalarda, o sahada yapılan faaliyetler çıkarılmıştır.

Risk değerlendirmesi aşamasında, yürütülen tüm faaliyetlerin tehlikeleri, zararı ve zararı azaltmak/ortadan kaldırmak amacıyla uygulanan mevcut kontroller

sıralanmıştır. Kinney metodundan faydalanılarak risk değeri tüm faaliyetler için çıkarılmıştır.

Ekte yer alan risk değerlendirmesi örneğinin (EK-3) tetkikinden görüleceği üzere; Bakım Planlama sahasında yürütülen “Elevatörlerden titreşim ölçümü” faaliyetinin tehlikeleri sıralanmıştır. Bu tehlikelerden en önemlisi “Yüksekte Çalışma”dır. Yüksekte çalışmadan doğabilecek zarar ise düşme, yaralanma ve ölüm olarak düşünülmüştür. Bu tehlikenin mevcut kontrolü de korkulukların ve platformların olmasıdır. Bu tehlike için Tablo – 5 yardımıyla olasılık değeri “beklenmez ama mümkündür” olmasından dolayı 05, frekans bu işin her gün yapılmasından dolayı 6, şiddet öldürücü bir kaza olmasından dolayı 40 olarak düşünülmüştür. Risk Değerinin hesaplanması için bu rakamlar çarpıldığında 120 değerine ulaşılmıştır.

Tablo - 5’den 120 değeri için belirtilen önemli risk, “1 yıl içinde iyileştirilmesi gereklidir” ifadesinden dolayı riskin değerinin düşürülmesi 1 yıl içinde yapılacaktır.

Bir diğer faaliyet olan “Girişi Yapılan Malzemelerin Raf ve Gözlere Tasnifinin Yapılması” faaliyeti, ambarda yürütülmektedir. Bu faaliyetin tehlikelerinden bir tanesi “Forklift Kullanma”dır. Bu tehlikenin zararı “Trafik Kazası, Yaralanma, Solunum vb. Rahatsızlıklar, Soğuk Algınlığı, Ölüm”dür. Bu tehlike için mevcut kontrol “Mutlaka Ehliyetli Operatörün Forklifti kullanması”dır. Yapılan değerlendirmede; olasılık 0,2, frekans 6, şiddet 40 olarak hesap edilmiştir. Bu rakamların çarpımı sonucunda risk değeri 48 çıkarılmıştır.

Çimento fabrikaları için en yüksek riskli faaliyetlerden biri olan “Önisitici Siklonlarında meydana gelen tıkanmaların açılması” faaliyetiyle ilgili olarak yapılan risk değerlendirmesinde, bu faaliyetin en önemli tehlikesi olarak “sıcak ve akışkan mala maruziyet” olarak tespit edilmiştir. Bu riskin olasılığı 3, frekansı bu durumun süreklilik arz etmesinden dolayı 10, öldürücü kazaya sebebiyet vermesinden ötürü de şiddeti 40 olarak değerlendirilmiştir. Bu rakamların birbiriyle çarpımı sonucunda risk değeri 1200 bulunmuştur.

Kontrol planlanan bir tehlike “Ambardan İstenilen Malzemelerin Raf Gözlerinden Alınarak İsteyen Kişiye Verilmesi” faaliyetinden doğabilecek “Düşme, Takılma veya Yaralanma” zararına karşı “Tekerekli Frenli Merdiven Kullanımı”dır. Bu faaliyetin risk değeri 18 olarak hesaplanmıştır (Olasılık 1, Frekans 6, Şiddet 3).

c) Risk Puanlama Metodu

Tüm tehlikeler, ilk göründükleri gibi ölümcül değildir. Riski gerçekçi bir şekilde değerlendirmek için tehlikeler öncelikle yaralanmanın şiddeti ve gerçek sonuçlarıyla karşılaştırılmalıdır. Değerlendirme metodu, genelde risk değerlendirmesi ki buna etkilenen insanlar dahil olarak kurulmaktadır. Gerçekleşme üstünde çalışırken aynı zamanda mevcut kontrol sistemlerini de dikkate almak gerekir.³⁹

³⁹ “International Diploma in Safety Management”, British Safety Council, 2000, Risk Assessment Part, s.3

Hem şiddet hem de ortaya çıkma sıklığı, ulusal ve organizasyonel istatistiksel verilerle değerlendirilebilir. Bazı zamanlarda dış yardım almak gerekli olabilir. Fakat çalışanlar için kendi risk değerlendirmelerini yapmak daha yerindedir.⁴⁰

Tablo – 6 Risk Puanlama Metodu Tablosu⁴¹

Etkilenen Kişi Sayısı*	Katsayı	Yaralanmanın Şiddeti	Katsayı	Ortaya Çıkma Olasılığı	Katsayı
A – kişi	1	Küçük (İlk yardım)	1	Muhtemel Olmayan	1
B – C kişi	2	Küçük (Hastane)	2	Muhtemel	2
D – E kişi	3	3 gün istirahat	3	Olası	3
F + kişi	4	Büyük	4	Mümkün	4
		Ölüm	5**	Mutlak	5**

* Çalışan Sayısını göstermektedir.

** Mutlaka öncelik verilmelidir.

Bu metotta risk değeri şu şekilde formüle edilmektedir;

Risk Değeri = Kişi Sayısı x yaralanmanın Şiddeti x Ortaya Çıkma Olasılığı

Tablo-6 yardımıyla hesaplanan risk değerlendirme sonuçları işle alakalı risk seviyelerini ve riski kontrol etmek için öncelik kazanması gereken aksiyonları belirtmektedir. Risk seviyeleri hesaplanırken; olası bir tehlikeden etkilenecek kişi sayısı ile ilgili katsayı Tablo-6'dan tespit edilir, tehlike sonucu yaralanmanın şiddetinin katsayısı yine Tablo-6'dan belirlenir, son olarak tehlikenin ortaya çıkma olasılığının katsayısı aynı tablodan belirlenir. Tablo 7 ise alınması gereken tedbirleri risk değerlendirme sonuçlarına göre belirtmektedir.

Tablo – 7 Risk Değerlendirme Sürecinin Ardından Alınacak Tedbirlerin Süreleri⁴²

Puan*	Öncelik	Alınması gereken önlem
-------	---------	------------------------

⁴⁰ “International Diploma in Safety Management”, British Safety Council, 2000, Risk Assessment Part, s.3

⁴¹ “International Diploma in Safety Management”, British Safety Council, 2000, Risk Assessment Part, s.3

⁴² “International Diploma in Safety Management”, British Safety Council, 2000, Risk Assessment Part, s.3

1 – 16	Düşük	Düşük önceliğe rağmen, riskin derecesinin düşürülmesi gerekmektedir. Zaman, gayret ve maliyetler risk ile orantılı bir şekilde harcanmalıdır.
18 – 36	Orta	Aksiyonlar kısa bir zaman içinde yerine getirilmelidir. Aksiyonun yerine getirilmesi için geçecek zaman içerisinde geçici tedbirlere ihtiyaç duyulabilecektir.
40 - 100	Yüksek	Riskleri kontrol altına alacak aksiyonlar acil bir şekilde yerine getirilmelidir. İş, acil tedbirler alınıncaya kadar durdurulabilir.

Yukarıda yer alan tabloda belirtilen süreler içerisinde risk puanına göre aksiyonlar yerine getirilmelidir.

Risklerin değerlendirilmiş olması alınacak aksiyonların ne zaman ve kim tarafından yerine getirileceğine karar verilmesi için önemlidir. Risk değerlendirmesi sadece kağıt üzerinde kalmamalıdır. Değerlendirmeyi yapan kişi değerlendirme esnasında pek çok riskle yüz yüze gelebilir. Ya bunlar ortadan kaldırmalı veya en az seviyeye en kısa zamanda indirilmelidir.

Bu metot, etkilenecek kişi sayısını tespit etme noktasında bazı sorunlara yol açabilecektir. Ayrıca alınacak tedbirlerin hangi süre içerisinde alınması gerektiği konusunda da netlik yoktur. Tedbir alınması süreçlerinin üçe ayrılması genellemeye yol açabilecektir.

d) Ridley'in Metodu

Bir diğer sayısal risk değerlendirme metotlarından olan ve John Ridley'in kitabında yer verdiği bu modelde, riskin büyüklüğü, ortaya çıkma sıklığı ve şiddetinden yola çıkarak risk sayısal olarak değerlendirilir.⁴³

$$\text{Risk Değeri} = \text{Sıklık} \times (\text{MPK} + \text{OÇİ})$$

MPK: Maksimum Potansiyel Kayıp

OÇİ: Ortaya Çıkma İhtimali

Sıklık: Bir denetim boyunca aynı riskle karşılaşma miktarını ifade eder.

Bu değerlendirme metodunda riskler değerlendirildikten sonra risk değerlerine göre alınması gereken aksiyonlar bir tablo haline getirilmiştir. Riskin büyüklüğüne göre bu tablodaki aksiyonların yerine getirilmesi önerilir.⁴⁴

Yukarıdaki formülde yer alan değişkenler için birer liste hazırlanır. Bu listelerin bir örneği aşağıda yer almaktadır.

Tablo – 8 Maksimum Potansiyel Kayıp Değerleri⁴⁵

⁴³ RIDLEY John, (a.g.e.), s.177

⁴⁴ RIDLEY John, (a.g.e.), s.177

Çoklu ölüm	50
Tekli ölüm	45
Sürekli sakatlık	40
Gözün kaybı	35
Kol/bacak kaybı	30
El/ayak kaybı	25
Sağırılık	20
Kırık	15
Derin Kesik	10
Hafif yaralanma	5
Çizik, sıyrık	1

Maksimum Potansiyel Kayıp Değerleri, Tablo – 8’de görüldüğü üzere 1’den 50’ye kadar sıralanmıştır.

Tablo – 9 Ortaya Çıkma İhtimali Değerleri⁴⁶

Her an	50
Saatte 1	35
Günde 1	25
Haftada 1	15
Ayda 1	10
Yılda 1	5
5 yıl ve daha fazla sürede 1	1

Bir önceki sayfadaki formülde yer alan Ortaya Çıkma İhtimaline ilişkin değerler üstteki tabloda mevcuttur.

Yukarıdaki formül ve değerler ışığında; bir saha denetiminde 1 defa karşılaşılan, Maksimum Potansiyel Kayıp Değeri Göz Kaybı (35) olan, Ortaya Çıkma İhtimali Değeri de Günde Bir (25) olan bir riskin değeri;

$$\begin{aligned}
 RD &= \text{Sıklık} \times (\text{MPK} + \text{OÇİ}) \\
 &= 1 \times (35+25) \\
 &= 60\text{'dir.}
 \end{aligned}$$

Elde edilen değerlere göre risk kontrolü için gerekli aksiyonların aşağıdaki tabloda verilen süreler içinde yerine getirilmesi önerilmektedir.⁴⁷

Tablo – 10 Aksiyonların Yerine Getirilmesi Müddetleri⁴⁸

⁴⁵ RIDLEY John, (a.g.e.), s.178

⁴⁶ RIDLEY John, (a.g.e.), s.179

⁴⁷ RIDLEY John, (a.g.e.), s.178

Risk Değeri	Aksiyonun Aciliyeti
100'den çok	Derhal
80-100	Bugün
60-79	2 gün içerisinde
40-59	4 gün içerisinde
20-39	1 hafta içerisinde
10-19	1 ay içerisinde
0-9	3 ay içerisinde

Tablo-8'de belirtilen süreler tabi ki kuruluştan kuruluşa, insan kaynakları ve finansal açıdan risk kontrole ayrılan kaynaklardan dolayı farklılıklar gösterebilir.

Yukarıda hesaplanan ve risk değeri 60 çıkan örnek için 2 gün içerisinde risk kontrolü tedbirlerinden bir tanesi hayata geçirilmelidir.

Ridley'in kitabında yer verdiği bu metodun en büyük olumsuz tarafı, sıklık konusundadır. Bahse konu olduğu gibi sıklık, saha denetimi sırasında o riskle karşılaşma katsayısını belirtmektedir. Bu açıdan şartlara göre riskle karşılaşma olasılığı değişiklik göstereceğinden bu metod bazı zamanlarda gerçeği yansıtmayabilir. Ayrıca bu metodu ancak karmaşıklığından dolayı bu işin uzmanı olan kişiler uygulayabilir.

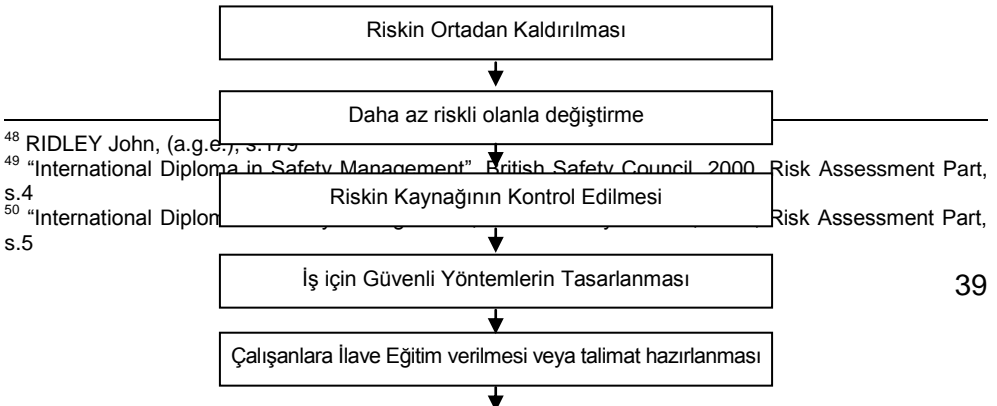
Bu sebeplerden ötürü Türkiye'deki işletmelerde özellikle de KOBİ'lerde bu metod doğrultusunda risklerin değerlendirilmesi bazı sıkıntılara yol açabilecektir.

IV. RİSKLERİN KONTROL ALTINA ALINMASI

Risk Değerlendirmesi faaliyeti sonucunda değerlendirilen risklere karşı çeşitli önlemlerin alınması gerekmektedir. Bu önlemlere genel adıyla risk kontrol denilmektedir.

Şekil – 3'de görüleceği üzere risklere karşı alınabilecek çeşitli risk kontrol yöntemleri vardır. Bu yöntemler sırasıyla yukarıdan aşağıya doğru riski önlemeye/azaltmaya yönelik olarak uygulanmalıdır. Şeklin en alt kısmında yer alan "Kişisel Koruyucu Malzeme Sağlama" kontrolü önleyici yaklaşım çerçevesinde başvurulması gereken en son kontrol yöntemidir.⁴⁹

Şekil - 3 Risk Kontrol Şeması⁵⁰

⁴⁸ RIDLEY John, (a.g.e.), s.173

⁴⁹ "International Diploma in Safety Management" British Safety Council, 2000 Risk Assessment Part, s.4

⁵⁰ "International Diploma in Safety Management" British Safety Council, 2000 Risk Assessment Part, s.5

Şekil-3'de yer alan risk kontrol akışı, "Risk Kontrol Hiyerarşisi" olarak da adlandırılmaktadır.⁵¹ Risk Kontrol Hiyerarşisinde öncelikle yapılması gereken; eğer mümkünse, riskin ortadan kaldırılması veya az riskli olanla yer değiştirme yöntemiyle çalışma sahasından uzaklaştırılması, mümkün olan mekanlarda işin işçiye uyarlanması, piyasada iktisadi açıdan mümkün olduğu derecede son ve güvenli teknolojinin tercih edilmesi, risk değerlendirmesi sadece mevcut durumun ne olduğunu ortaya koyan bir uygulama olmasından dolayı, önemli olan riskle mücadele edilmesidir.⁵² İşçilere risk değerlendirmesi sonuçları mutlaka duyurulmalı, bu konularda bilgilendirilmelidirler.

İş güvenliğini öncelikleri arasına alan kuruluşlar, mümkün olan en kısa zamanda riski ortadan kaldırmayı veya kaynağında kontrol etmeyi amaçlamalıdır.⁵³ Riski kontrol etmek aslında sanıldığı kadar güç bir durum değildir. Örneğin mekanik aksamdan kaynaklanan bir risk biraz mühendislik çalışması ile, çalışma ortamının havasından kaynaklanan bir risk iyi bir havalandırma sistemi ile, yine kimyasal bir risk havalandırma ile veya malzemenin uygun olan ile değiştirilmesi yoluyla kontrol edilebilirler.

Tabi ki bu kontroller işletmelerin finansal yapılarıyla oldukça yakından ilgilidir. Mali yapısı güçlü olan şirketler için bu önlemleri almadaki davranış kolaylığını, KOBİ olarak adlandırılan küçük ve orta boy işletmelerden beklemek hayalcilikten öteye gitmez. Yalnız şu da bir gerçektir ki bazı önlemleri almak kişisel koruyucu kullanmaktan daha kolay ve daha ucuzdur. Önemli olan o sorun için gerekli çalışmanın ve araştırmanın yapılmış olması ve ortadan kaldırılmasına yönelik bir takım faaliyetlerin yürütülmesidir.

⁵¹ International Diploma in Safety Management", British Safety Council, 2000, Risk Assessment Part, s.5

⁵² International Diploma in Safety Management", British Safety Council, 2000, Risk Assessment Part, s.4

⁵³ RIDLEY John, (a.g.e.), s.179

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

***İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİNE
MODERN BİR YAKLAŞIM;
OHSAS 18001***

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİNE MODERN BİR YAKLAŞIM; OHSAS 18001

I- İŞ GÜVENLİĞİNİN TOPLAM KALİTE YÖNETİMİ İÇİNDEKİ YERİ

Aşağıda ayrıntılı bir şekilde incelenmiş bulunan Toplam Kalite Yönetimi içinde işletmeleri yakından ilgilendiren, özellikle çalışan memnuniyeti bağlamında düşünülmesi gereken iş sağlığı ve güvenliği de kalite ve çevre gibi artık yönetim sistemi mantalitesi içinde değerlendirilmektedir. Bu açıdan İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetim Sistemi Uygunluk Belgesi, OHSAS 18001'in ele alınmasından önce Toplam Kalite Yönetimi Felsefesinin değerlendirilmesi gerekmektedir.

1. Toplam Kalite Yönetiminin Ortaya Çıkışı

Batı, kalite kontrol ve yönetim bilimi alanında kendine özgü stratejilerini geliştirirken, II. Dünya Savaşı sonrasında Japonya'da önemli gelişmeler kaydedilmiştir. Tabii ki Batıyı da iki kesimde ele almak gerekmektedir. Doğu Avrupa olarak adlandırılan, o yıllarda komünist rejimle yönetilen ülkelerde kalite konusundaki standartlar zaten devlet tarafından zorunlu hale getirilmiş yasal düzenlemelerle sağlanmaktaydı. Batı Avrupa'da ise çeşitli yöntemlerle sağlanan ve zorunlu olmayan kalite kontrol metotları mevcuttu. Bunun yanında, 1950'li yıllara kadar ucuz fakat kalitesiz mal üreten Japonlar, II. Dünya Savaşı nedeniyle uğradıkları zararın etkilerinden kurtulmak ve batıyla rekabet edebilmek amacıyla "Japon Mucizesi" olarak adlandırılan, yüksek ekonomik düzey ve kalite bilinciyle sonuçlanan gelişmelere imza atmışlardır.¹

Japonya'nın bu başarısının altında kuşkusuz ABD'li bilim adamı ve yöneticilerin önemli payı vardır. Örneğin, 1950 yılında Japon Bilim Adamları ve Mühendisleri Birliği tarafından Japon işadamlarına konferanslar vermek amacıyla davet edilen Dr. W.E. Deming Japonların kalite kontrol alanında ilerlemelerine katkıda bulunmuştur. Yine Amerikalı bilimadamı Juran Japonya'da seri konferanslar vermiş ve Japonların kalite için bireysel değil toplu çaba sarfetmeleri gerektiği bilincine varmalarına katkıda bulunmuştur.²

Deming'in gelişiyle istatistiksel kalite kontrol yayılmaya başlamıştır. Fakat hala kalite kontrol uygulamasına, bir formaliteyi yerine getirmek olarak bakılmıştır. Üst düzey yöneticiler, bölüm müdürleri ve şefleri ile ustabaşılarda pek ilgi yaratılamamıştı. Bu nedenle Japonlar bu kez ABD'den Dr. J. Juran'ı davet etmişlerdir. Juran üst düzey yöneticilere, bölüm müdürlerine, şeflere seminerler

¹ ESİN Alp, "Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Kuruluşlarında Kalite Sistemleri ve ISO 9000", "ISO 9000 ve Kalite Sistemleri Seminerleri", İstanbul Sanayi Odası, İstanbul, Ağustos 1993, s.83

² ESİN Alp, (a.g.e.), s.83

¹⁰⁵ TÜTEK Hülya, Toplam Kalite Yönetimi, Elginkan Vakfı Seminer Notları, Manisa, 1996, s.1

vermiştir. Bu olay “İstatistiksel Kalite Kontrol”den “Toplam Kalite Kontrol”e geçişte bir başlangıç oluşturmuştur ve kalite kontrolü yönetim aracı olarak geniş çapta kullanılmaya başlanmıştır.³

Kalite kontrol kavramını Amerika’dan öğrenen Japonya, 1970’li yıllarda Amerikan şirketlerini dış rekabette kaliteli ve ucuz mallarıyla tehdit etmeye başlamıştır. Japonların bu başarısına karşın, Amerikan işletmelerinin başarısız olmasının nedenlerini araştırmak amacıyla yapılan çalışmalarda, Japon yönetim tarzının ve kalite kontrol anlayışının büyük bir rol oynadığı anlaşılmıştır.⁴

Öte yandan, tüketiciler satın alma kararlarını verirken, ürünün uzun-verimli yaşamı ile fiyat ve kaliteyi de göz önüne almaya başlamaları ve tüketicilerin kalite ile giderek artan bir şekilde ilgilenmeleri Amerikan işletmelerinin kalite konusuna daha çok önem vermelerine yol açmıştır.

Bu nedenlerden dolayı, 1980’li yılların sonlarına doğru kalite, işletmelerin tüm fonksiyonlarına (finans, satış, personel, bakım, yönetim, imalat...) girmeye başlamıştır.⁵

1976 yılında ABD tarafından Japonya’da adeta keşfedilen toplam kalite kontrol, 1980’li yıllarda hızla yayılmaya başlamıştır. 1980’li yılların ikinci yarısından itibaren toplam kalite kontrolünün bir bütün olarak başarılı bir yönetim modeli olduğunun geniş bir biçimde kabul görmesinin ardından, toplam kalite kontrol ifadesinin yetersiz olduğu ve toplam kalite yönetimi denmesinin daha doğru olacağı benimsenmiştir.⁶

2. Toplam Kalite Yönetiminin Tanım ve Amacı

Literatüre bakıldığında, toplam kalite yönetiminin herkes tarafından kabul görmüş bir tanımının olmadığı görülmektedir. Bunun nedenleri arasında, toplam kalite yönetiminin yeni kavram ve metotlar ile sürekli gelişen bir kavram olması, farklı işletmelerin toplam kalite yönetiminin farklı formlarını öne çıkararak bunları uygulaması ve son olarak da her işletmenin toplam kalite yönetimine geçiş sürecinin farklılık göstermesi sayılabilir.

Toplam kalite yönetimi yeni kavram ve tekniklerle felsefesine uygun olarak sürekli gelişim içerisindedir. Bu nedenle dar bir tanım içerisinde anlatılması oldukça zordur. Ancak, yine de bir tanım verilmesi gerekirse, şöyle tanımlanabilir: “Bir kuruluşta üretilen mal ve hizmetlerin, işletme süreçlerinin ve personelin sürekli iyileştirilmesi ve geliştirilmesi yoluyla en düşük toplam maliyet düzeyinde, önceden belirlenmiş olan müşteri ihtiyaç ve beklentilerinin, tüm çalışanlarının kendilerinden

¹⁰⁶ YETİŞ Nükhet, “Kalite Kontrolü ve Toplam Kalite Yönetimi: Kalite Organizasyonu, Eğitimi ve İnsan Gücü Geliştirme”, “ISO 9000 ve Kalite Sistemleri Seminerleri”, İstanbul Sanayi Odası, İstanbul, Ağustos 1993, s.56

⁵ BOZKURT Rıdvan, “Kalitenin Esasları ve Deming’in On Dört İlkesi” Verimlilik Dergisi, MPM Yayını, Ankara, Sayı: 1994/4, s.118

⁶ KAVRAKÖĞLU İbrahim, Toplam Kalite Yönetimi, Kalder Yayınları No:3, İstanbul, 1996, s.29-30

beklenen yükümlülüklerini yerine getirmeleri ile tatmin edilerek (karşılanarak) işletme performansının iyileştirilmesi stratejisi”dir.⁷

Toplam kalite yönetiminin tanımı ve uygulamaları farklılıklar göstermesine rağmen aşağıda sıralanan özellikleri konusunda yaygın bir uzlaşma vardır:⁸

- Toplam kalite yönetimi müşteri ihtiyaçlarını tatmin etmeye dayanmaktadır.
- Toplam kalite yönetimi bir örgütün uzun dönemli faaliyetlerini gerektirir.
- Toplam kalite yönetimi bir yönetim hamlesidir.
- Toplam kalite yönetimi insanlar üzerine odaklanır ve amacı kaliteye dayalı bir örgüt üretmektir.
- Toplam kalite yönetimi bir örgütteki insanların genel bir amaca doğru motive edilmesine ihtiyaç gösterir.
- Toplam kalite yönetiminde grup çalışması vardır.
- Müşteri tatminini arttırmada sürekli gelişme gereklidir. Buna da müşterilerin ihtiyaçlarını ve makul beklentilerini anlayarak erişmek mümkündür.

Toplam kalite yönetiminin amaçları ise aşağıdaki gibi sıralanabilir:⁹

- Kendi pazarlarının ihtiyaçlarına daha etkin ve sağlıklı biçimde yönelebilmek,
- Ürün ve hizmet kalitesinin de ötesinde bütün alanlarda en yüksek kalite performansına erişmek,
- Kalite performansına erişilmede gerekli basit yaklaşımları kullanabilmek,
- Üretici olmayan faaliyetleri ve bozuk ürün oranını azaltmak için bütün süreçleri sürekli olarak incelemek,
- Gerekli gelişmeleri saptamak ve performans kriterleri getirmek,
- Rakipleri tam ve detaylı olarak anlamak suretiyle etkili bir rekabet stratejisi oluşturmak,
- Problem çözümede bir ekip yaklaşımı belirlemek,
- Haberleşme alanında ve başarılı işin takdiri konusunda etkin yollar belirlemek,
- Hiç sona ermeyen bir ürün geliştirme stratejisi kapsamında üretim süreçlerini devamlı olarak gözden geçirmek.

3. Toplam Kalite Yönetiminin Önemi

Günümüzün ticaret ve sanayi dünyasını en iyi ifade eden kelime kuşkusuz “rekabet”tir. Korumacılığın azalması, ekonomilerin liberalleşmesi, ticari sınırların ortadan kalkmaya başlaması işletmeleri hem içte hem de dışta çok yoğun bir rekabet ortamıyla karşı karşıya bırakmaktadır. Eskiden iç pazarını yeterli bulan pek

⁷ PEKŞİRCİOĞLU Nurettin, Kalite Yönetiminde ISO 9000 Uygulamaları, MPM, Yayın No:620, Ankara, 1997, s.31

⁸ KAVRAKOĞLU İbrahim, (a.g.e.), s.22

⁹ PEKER Ömer, “Toplam Kalite Yönetimi ve TS-ISO 9000 Standartları, Verimlilik Dergisi, MPM Yayını, Toplam Kalite Yönetimi Özel Sayı, Ankara, 1996, s.49

çok işletme dış pazara açılma gereksinimini duymayabiliyordu. Ancak günümüzde, işletmelerin böyle bir seçenekleri kalmamıştır. Çünkü, dış kaynaklı işletmeler kendi pazarlarında bu işletmeleri rekabete zorlamaktadır.

Eskiden işletmelere rekabet üstünlüğü sağlayan faktörler, artan rekabet ile birlikte değişmektedir. Teknolojik gelişmenin henüz yaygınlaşmadığı dönemlerde rekabet üstünlüğünün temel ögesi "üretim üstünlüğü"ydü. Geniş pazarlara büyük hacimde üretimle açılabilen şirketler, kitle üretimi ve ölçek ekonomisinin avantajlarından azami oranda yararlanarak rakiplerini geride bırakıyorlardı.¹⁰

Ancak, dünyanın 20. yüzyılın ikinci yarısına doğru yaşadığı II. Dünya Savaşı ile 1970'lerdeki petrol krizi ve yine bu çağa damgasını vuran iletişim teknolojisindeki gelişmeler uluslararası iş ortamını temelden değiştirmiştir. Bu değişiklikler sonucu dünya pazarlarında rekabet, önceleri "düşük maliyet" anlayışı ile yapılırken, sonraları öne çıkan özellik "kalite ile rekabet" anlayışı olmuştur.¹¹

Ancak, kalite bazında rekabet maliyet ögesini ikame etmemiş, yüksek kalite ve düşük maliyet bir arada istenmiştir. 1990'lı yıllarda bu iki boyuta bir de "hız" ögesi eklenmiştir. Müşteriye talep ettiği özellikleri kusursuz ve en çabuk biçimde sunabilen kazanmıştır. Başka bir ifadeyle, yüksek rekabet gücü "kalite-maliyet-hız" kriterlerinin her birinde üstünlüğü gerekli kılmaktadır.¹²

İşte, toplam kalite yönetimi "kalite-maliyet-hız" üçlüsünün her birinde işletmelere rekabet üstünlüğü sağlayan yaklaşımlardan en önemlisidir.

Geleneksel yönetim anlayışında yüksek kalite ve düşük maliyet birbiriyle çelişen kavramlar olarak kabul edilmektedir. Ancak, toplam kalite yönetiminde kalite ve maliyet birbiriyle çelişen öğeler değildir. Kalite artarsa maliyet azalır. Bu zincirleme bir reaksiyonu harekete geçirir. Daha iyi kalite, düşük maliyet ve yüksek verimlilik sağlar. Maliyetleri azaltan bir firma, tasarruflarının bir kısmını müşteriye düşük fiyat olarak yansıtır. Böylelikle pazar payı artar ve pazar hakimiyeti sağlanır.¹³

Toplam kalite yönetiminde, kalite yükselirken maliyetlerin düşmesinin nedeni ise şöyle açıklanabilir; Toplam kalite yönetimi, bir kuruluşun tüm faaliyetlerinde kaliteyi yükseltmeyi hedefler ve böylece her aşamada oluşması söz konusu hataları önler. Hataların önlenmesi ile kayıplar azalır; fire, iskarta, ikinci kalite ürün, gereksiz stoklar, zaman kayıpları, teslimattaki gecikmeler, iş kazaları sonucu yaşanan kayıplar vb., tüm olumsuzlukları ortadan kaldırır. Bütün bunların sonucu maliyetler düşer ve müşterilerin beklentileri tam olarak karşılanır.¹⁴

¹⁰ KAVRAKOĞLU İbrahim, (a.g.e.), s.25

¹¹ BAYRAK Sabahat, "Kalite Anlayışında Yeni Bir Yaklaşım Olarak Toplam Kalite Yönetimi", Verimlilik Dergisi, MPM Yayını, Ankara, Sayı:1997/4, s.78

¹² KAVRAKOĞLU İbrahim, (a.g.e.), s.86

¹³ ANAKOÇ Rabia, Toplam Kalite Yönetimi Uygulamalarında İnsan Kaynakları Yönetiminin Rolü, Manisa, 1999, s.22

¹⁴ KAVRAKOĞLU İbrahim, (a.g.e.), s.10

4. Toplam Kalite Yönetimi ve İş Sağlığı ve Güvenliği Arasındaki İlişki

Sanayileşmenin gelişimine bakılacak olursa, İş Sağlığı ve Güvenliği kavramının çalışan ve işveren arasında dönemsel olarak farklı yaklaşımlar sonucu, gizli bir sürtüşme kaynağı gibi algılandığı görülür. İş güvenliği kimilerine göre işverenin tek başına sağlamak zorunda olduğu güvenli bir çalışma ortamı, kimilerine göre ise uyulmadığı takdirde işvereni sadece maddi zarara uğratacak bir yasaklar zinciri olarak görülmüştür. Bu nedendir ki iş güvenliği uzunca bir süre yalnızca devletin yasal düzenlemeleri kadar gelişebilmiştir.

Diğer taraftan çağdaş işletmelerde “Toplam Kalite Yönetimi” ilkelerine entegre olmuş “İş güvenliği” kavramı “Kalite” ve “Verimlilik” ilkeleri ile birlikte işletmeyi başarıya götüren üçlüyü oluşturmuştur.¹⁵ Böylece müşterinin, işgörenin, işverenin ve toplumun beklentilerini hep bir arada karşılamayı hedefleyen Toplam Kalite felsefesinin en önemli unsurlarından birisi haline gelen iş güvenliği; ölçme ve sürekli iyileştirme yaklaşımları sonucu, gözle görülür ilerlemeler göstermiştir.¹⁶

“Önce Kalite” anlayışıyla geliştirilen yeni çağdaş yaklaşımlar ve bunların beraberinde getirdiği örgütlenme modelleri iş sağlığı ve güvenliği sorunlarının çözümünde de kullanılmaya başlanmıştır. TKY felsefesini benimsemiş işletmeler, hedeflerini gerçekleştirebilmek için Toplam Verimli Bakım uygulamalarının getirdiği avantajların bilincine varmışlardır. Toplam Verimli Bakımın hedeflerinden biri de “Sıfır İş Kazası”dır.¹⁷

TKY’yi uygulayan işletmelerde iş kazalarında azalma olduğu görülmektedir. Bu, kalite ile iş sağlığı ve güvenliği arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktadır. İşletmelerde iyi bir sağlık ve güvenlik programı uygulandığında moral yükseltmek için bir fırsat oluşturulur. Bu da geliştirilmiş üretkenlik ve kaliteye neden olabilir.¹⁸

Yukarıda yapılan açıklamalardan da anlaşılacağı gibi, toplam kalite yönetimi işletmelere, içinde buldukları yoğun rekabet ortamında önemli bir rekabet avantajı sağlamaktadır. Müşteri memnuniyetini tatmin etmek amacıyla oluşturulan Kalite Yönetim Sistemleri ve Çevre Yönetim Sistemlerinin yanısıra ilk bakışta müşteri memnuniyeti ile doğrudan ilişkisi olmadığı düşünülen İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetim Sistemleri de OHSAS 18001 (Occupational Health and Safety Assessment Series) ile değerlendirilerek kuruluşlara prestij ve güvenilirlik kazandırarak rekabette bir üstünlük sağlamalarına yardımcı olduğu yadsınmaz.

¹⁵ UYSAL, F., OFLUOĞLU, G., “Kalite, İş Güvenliği ve Çevresel Performansın Birbiriyle Bağlantılı Olarak Geliştirilmesi”, I. Ulusal Üretim Araştırmaları Sempozyumu Bildiriler Kitabı, İstanbul, Ekim-1997., s. 151

¹⁶ TUVAY, F., “İş Güvenliği ve Çağdaş Yaklaşım”, Mühendis ve Makine, Sayı: 419, Aralık-1994., s. 28-30

¹⁷ TUNCEL, F., “Büyük Ölçekli İşletmelerde İşçi Sağlığı ve Güvenliği Organizasyonu”, Makine ve Mühendis, Sayı: 435, 1996., s.18-21

¹⁸ UYSAL, F., OFLUOĞLU, G., (a.g.e.), s. 152

II- OHSAS 18001'İN TARİHÇESİ

OHSAS 18001, yukarıda da belirtildiği gibi "Occupational Health and Safety Assessment Series"nin baş harflerinden oluşmaktadır. İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetim Sistemlerinin işleyişini denetleyen bir standart olan OHSAS 18001, Toplam Kalite Yönetiminin de bir parçasını oluşturmaktadır.

OHSAS 18001, iş sağlığı ve güvenliği yönetim sistemlerinin doğru ve yanlış işleyen taraflarını ortaya koyabilecek, ifade edilebilir bir iş sağlığı ve güvenliği yönetim sistemi standardı hakkındaki ivedi isteklere cevaben ve kuruluşların kalite, çevre sistemleri ile beraberce ahenkli bir şekilde uygulanabilir hale getirilmesi için Nisan 1999'da İngiliz Standartları Enstitüsü (BSI) tarafından geliştirilmiştir.¹⁹

OHSAS 18001'in tarihsel gelişimine bakıldığında, İngiltere'deki var olan iş güvenliği mevzuatına bir yenilik olarak 1974 yılında HASAWA (The Health and Safety At Work Etc. Act) derlenmiştir. Yaklaşık 120 sayfadan oluşan bu kanunda çalışanların ve işverenlerin işyerlerinde sahip olduğu haklar ve görevler kaleme alınmıştır. HASAWA'da işverenlerin tüm işçilerin işyerindeki sağlık ve güvenliklerini koruma altına almalarının başlıca görevleri olduğu belirtilmiştir. Diğer taraftan işçiler için de yaptıkları işlerden ve görevlerinden dolayı karşılaşılabilecekleri tehlikelere karşı bilinçli ve güvenli bir şekilde hareket etmeleri ve sağlıklarını tehlike altına sokacak hareketlerden kaçınmaları gerektiği ifade edilmiştir.²⁰

HASAWA'da bu belirtilen asıl görevler dışında işverenlerin firma içinde çeşitli yayınlar, el kitapları, duyurular gibi iletişim araçlarıyla işçileri bilinçlendirmeleri gerektiği, bunun yanında talimatlarla, eğitimlerle işçilerin sağlık ve güvenliğini bozacak tehlikelere karşı hazırlıklı olunması gerektiği belirtilmiştir.

Zaman ilerledikçe İngiltere'de HASAWA'ya ilaveten çeşitli hukuki düzenlemeler de yapılmıştır. Bu düzenlemeler Türk Hukuk Sistemindeki yönetmelikler şeklindedir.

"Sağlığa Zararlı Maddelerin Kontrolü" düzenlemesi, sağlık için özellikle kimyasalları içeren zararlı maddelere karşı ne gibi önlemler alınması gerektiğini belirten bir mevzuattır. 1988 yılında kaleme alınmış 1994,1996,1997,1998,1999 ve 2002 yılındaki çeşitli değişikliklerle günümüze kadar ulaşmıştır. Bu mevzuatta kanserojen, aşındırıcı, zehirleyici ve öldürücü kimyasalların etiketlenmesi, depolanması, taşınması ve proses gereği işçilerin karşılaşılabilecekleri riskler tespit edilmiştir.²¹

"İş Aletlerini Kullanım Kılavuzu" 1998 yılında yayınlanmış bir düzenlemedir. İşyerinde çalışanların kullandıkları ekipmanlardan dolayı karşılaşılabilecekleri risklerin önlenmesi veya kontrol altında tutulması amacıyla yayınlanmış ve çok az değişikliğe uğrayarak günümüze kadar ulaşmış bir mevzuattır. Bu kanunda işyerlerinde kullanılan tüm ekipmanların çeşitli periyotlarla teftiş edilmesi, çalışan

¹⁹ Guide to Occupational Health and Safety Management Systems, BSI, 1996, s.6

²⁰ <http://www.safetyofficerservices.co.uk/HASAWAx.html>

²¹ <http://www.hse.gov.uk/hthdir/noframes/coshh/coshh9a.htm>

sağlığına zararlı makina veya teçhizatın iyileştirilmesi gerektiği hüküm altına alınmıştır.²²

“Elle Taşıma”da çalışanların elle taşıma sırasında nelere dikkat etmesi gerektiği, dikkat etmemesi durumunda ne gibi sağlık problemleri ile karşılaşabileceği belirtilmiştir.²³

Ekranlı Araçlarla Çalışmalarda alınacak önlemler ve yapılacak sağlık muayenelerini düzenleme altına alan “Ekranlı Araçlar” da bir diğer hukuki düzenlemedir.²⁴

İş Güvenliği konusunda en önemli hususlardan biri olan “Kişisel Koruyucu Malzemeler” de nerelerde ne gibi koruyucu malzemenin kimler tarafından hangi müddetle kullanılacağı hüküm altına alınmıştır.²⁵

1974 yılında yapılan HASAWA isimli düzenlemelerin ve buna paralel olarak yukarıda birkaç örneği verilmiş olan spesifik konularda yapılan düzenlemelerin ardından İngiltere’deki İş Sağlığı ve Güvenliği Komisyonuna bağlı olarak faaliyet gösteren İş Sağlığı ve Güvenliği Komitesi (HSE) tarafından İş Güvenliğine bütünsel bir yaklaşım getirebilmek amacıyla HS(G)65 kılavuzu yayınlanmıştır.²⁶

HS(G)65 ile birlikte iş güvenliği konusuna yönetim sistemi bazında getirilen yaklaşımdan esinlenilerek 1993 yılında İngiliz Standartları Enstitüsü tarafından OHSAS’ın temelini oluşturan BS 8750 tarifnamesi geliştirilmeye başlanmıştır. Bu çalışmalar neticesinde 1996 yılında BS 8800 kılavuzu yayınlanmıştır.²⁷ HS(G)65, İSG’ne Yönetim Sistemi Bağlamında yaklaşılmasını öneren ilk kılavuzdur.

BS 8800 ile birlikte aynı zamanlarda uygulanmaya başlanan Çevre Yönetim Sistemi Standardı ISO 14001’den etkilenilerek 1999 yılında iş sağlığı ve güvenliği yönetim sistemlerini denetlemek amacıyla OHSAS 18001 yayınlanmış, Kasım 1999’da da OHSAS’ın kuruluşlarda nasıl uygulanacağını belirtmek üzere OHSAS 18002 yayınlanmıştır.²⁸

OHSAS 18001’in BS 8800’den en önemli farkı, BS 8800 bir kılavuzdur, bundan dolayı da yönetim sistemlerini denetleyebilme kabiliyeti bulunmamaktadır. OHSAS 18001 ise bir standart olduğundan dolayı İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetim Sistemlerini denetleyebilen bir kaynaktır.²⁹

²² <http://www.hse.gov.uk/lau/lacs/90-3.htm>

²³ http://www.safetyofficerservices.co.uk/Manual_Handlix.html

²⁴ http://www.safetyofficerservices.co.uk/Display_Screex.html

²⁵ <http://www.safetyofficerservices.co.uk/PPE.html>

²⁶ TEMİS Yönetim Sistemleri Ltd.Şti., “ÇMİS OHSAS 18001 Bilgilendirme Eğitimi Notları”

²⁷ TEMİS Yönetim Sistemleri Ltd.Şti., “ÇMİS OHSAS 18001 Bilgilendirme Eğitimi Notları”

²⁸ Guide to Occupational Health and Safety Management Systems, BSI, 1996, s.6-7

²⁹ TEMİS Yönetim Sistemleri Ltd.Şti., “ÇMİS OHSAS 18001 Bilgilendirme Eğitimi Notları”

III- OHSAS 18001'İN NİTELİKLERİ

OHSAS evrensel bir standart olmasından dolayı, dünyanın her yerinde herhangi bir sektör veya iş kolu ayrımı yapılmaksızın her türlü işletmedeki İSG yönetim sistemini denetleyebilir. İşletmelerde karşılaşılabilecek her türlü iş kazası riskine karşı önceden tahmin edilebilen önleyici bir yaklaşım içerir. Özetle riskin ortaya çıkmasını beklemeden, o riski kaynağında giderici bir düşünce yapısında olmayı gerektirir.

Sistemin uygulandığı kuruluşlarda özellikle pozitif güvenlik kültürüne sahip olunması düşünülmektedir. Pozitif güvenlik kültüründen kasıt; liderliğin önemi ve üst yönetimin taahhüdü, saha yöneticilerinin güvenlik ile ilgili icra rollerini tam olarak kavraması, tüm çalışanların katılımı, iletişimin açıklığı, her çalışanın İSG'î kişisel gündeminin öncelikleri arasına alma konusunda motive edilmesidir. Bu özelliklere sahip kuruluşlarda OHSAS 18001'e uygun İSG Yönetim Sistemlerinin oluşturulması kolaylaşmaktadır.³⁰

Sistemin uygulandığı kuruluşun yönetimi; kuruluşun yapısına, coğrafi konumuna, pazardaki payına, çalışanlarının eğitim durumuna, faaliyet gösterilen sektörün yapısına uygun olan her türlü yöntemi seçebilir. Ancak seçilen yöntemin her zaman için iyileştirmeye açık olması ve devamlı performans gelişimine yatkın olması gerekmektedir.

OHSAS 18001'e uygun bir yönetim sistemi; çalışanları, taşeronları, misafirleri/ziyaretçileri, yerel otoriteleri ve de hissedarları kapsamaktadır.³¹ Sistem oluşturulurken bu kişilerin sistem içine dahil edilmesi, tüm çalışanların ve taşeronların sistem hakkında bilgilendirilmesi ve karşılaşılabilecekleri sağlık ve güvenlik risklerine karşı haberdar edilmesi gerekmektedir.

IV- OHSAS 18001'İN MUHTEVASI

OHSAS 18001'e uygun olarak yapılandırılmış bir İSG Yönetim Sisteminde bulunması zorunlu olan maddeler;

- a) Genel Şartlar
- b) İSG Politikası
- c) Planlama, Organizasyon ve Risk Değerlendirmesi
- d) Uygulama ve İşletme
- e) Düzeltici Faaliyetler,
- f) Yönetimin Gözden Geçirmesi'dir.

³⁰ TEMİS Yönetim Sistemleri Ltd.Şti., "ÇMİS OHSAS 18001 Bilgilendirme Eğitimi Notları"

³¹ Occupational Health and Safety Management Systems – Guidelines for the implementation of OHSAS 18001, BSI, s.2

Bu maddelerin içeriği aşağıda açıklanmıştır. İSG Yönetim Sisteminin OHSAS 18001'e göre denetlenmesi sırasında bu maddelerden birinin eksikliği sistem için major uygunsuzluk³² olarak nitelendirilmektedir.

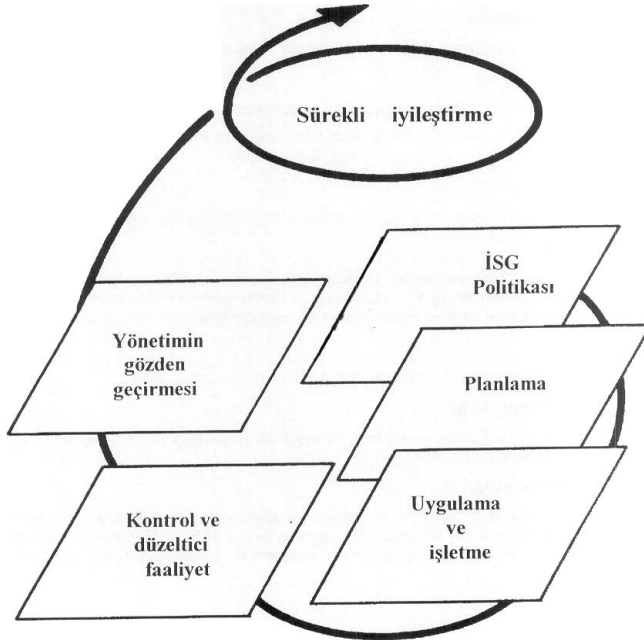
1. Sağlanması Gereken Genel Şartlar

Kuruluş, OHSAS 18001 standardının bütün şartlarına uyan bir yönetim sistemini kurmalı ve sürdürmelidir. Bu durum kuruluşun İSG konusundaki yasal ve diğer şartlara uyumlu olmasını da kolaylaştırır.³³

İSG yönetim sisteminin ayrıntı seviyesi ve karmaşıklığı, dokümantasyonun kapsamı ve buna ayrılan kaynaklar kuruluşun isteğine bağlı olarak şekillendirilebilir.

Yönetim sisteminin sınırlarını ve kapsamını belirlerken dikkatli olmak gerekir. Kuruluşlar, işletmelerinin genelini değerlendirilmesi için gerekli olan çalışanların ve diğer ilgili tarafların sağlığını ve güvenliğini etkileyebilecek bir faaliyeti değerlendirme dışı bırakacak şekilde kapsamalarını sınırlandırmamalıdır.

Şekil 4 – Başarılı bir İSG yönetim sistemi akışı³⁴

³² Denetim Şirketleri tarafından yapılan denetleme sırasında iki türlü uygunsuzluk ile karşılaşılabilir. Bunlar; major ve minör uygunsuzluklardır. Major Uygunsuzluk; Sistem için hayati önem arz eden, sistemin işleyişini doğrudan etkileyen uygunsuzluklardır. Örneğin sistemin bir politikasının olmaması major bir uygunsuzluktur. Minör uygunsuzluk ise; hayati önem arz etmeyen, olmaması sistemin işleyişini direkt etkilemeyen uygunsuzluklardır.

³³ BSI, OHSAS 18001:1999 Occupational Health and Safety Management Systems - Specification, s.4

³⁴ BSI, OHSAS 18001:1999 Occupational Health and Safety Management Systems - Specification, s.4

2. İSG Politikası'nın Oluşturulması

OHSAS 18001'e uygun İSG Yönetim Sistemi olan bir kuruluşun, üst yönetim tarafından kabul edilmiş ve onaylanmış, İSG konusundaki ulusal mevzuata aykırı hareket edilmeyeceğini ve bu konudaki hedefleri ve İSG performansını yükseltme taahhüdünü açıkça ortaya koyan bir İSG Politikası olmalıdır.³⁵

Politika, yasalara ve diğer düzenlemelere uygun, güncel olmalıdır. Bu itibarla gerektiği hallerde gözden geçirilmeli ve tüm taraflara ve ilgililere duyurulmalıdır. Diğer taraftan, Politika, İSG konusunda hiçbir bilgiye sahip olmayan kişilerce okunması durumunda bile kolay anlaşılabilir, açık ve net olmalıdır.

Kuruluşun sağlık ve güvenlik konusundaki felsefesini ve yaklaşımını ortaya koyan İSG politikası, kuruluşun İSG konusundaki amaç ve hedeflerini kapsamalıdır.³⁶ Diğer taraftan çalışanlarca sistemin işletilmesi için katkılarının beklendiği belirtilmeli ve gerektiği hallerde yapılan bu katkıların her zaman göz önüne alınacağı taahhüt edilmelidir.

Kuruluşun İSG Politikası, Kalite Politikasında olduğu gibi her çalışanın veya ilgili kişilerin rahatça ulaşabilecekleri yerlerde ilan edilmeli, ilgili tarafların erişimine açık olmalıdır.³⁷

Ayrıca politikanın her çalışan tarafından anlaşılması gerekmektedir. Denetçiler tarafından yapılan belgelendirme denetlemesinde, kuruluş içinde herhangi bir çalışana kuruluşun İSG Politikası hakkında sorulacak bir soruda, çalışanın politika hakkında bilgi sahibi olması ve sorulan soruya doğru cevap vermesi beklenmektedir. Verilen cevabın doğruluğu kuruluşun sisteme verdiği önemi gösterecektir.³⁸

3. Planlama Yapılması

OHSAS 18001'in üçüncü aşamasını oluşturan Planlama aşaması dört alt maddeden oluşmaktadır. Planlama aşaması sistemin ne şekilde işleyeceğini belirleyici bir rol oynamaktadır. Planlama aşamasının alt maddeleri aşağıda ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir.

a) Tehlike Tanımlaması, Risk Değerlendirmesi ve Risk Kontrolü için Planlama Yapılması

İş sağlığı ve güvenliği yönetim sistemine sahip bir kuruluş, var olan tehlikelerin belirlenmesi, risklerin değerlendirilmesi ve gerekli kontrol yöntemlerinin uygulanması için prosedürler (Bir adet örneği Ek-4'de sunulmuştur) oluşturmalıdır.³⁹

³⁵ BSI, OHSAS 18001:1999 Occupational Health and Safety Management Systems - Specification, s.5

³⁶ TEMİS Eğitim Notları

³⁷ TEMİS Yönetim Sistemleri Ltd.Şti., "ÇMİS OHSAS 18001 Bilgilendirme Eğitimi Notları"

³⁸ TEMİS Yönetim Sistemleri Ltd.Şti., "ÇMİS OHSAS 18001 Bilgilendirme Eğitimi Notları"

³⁹ BSI, OHSAS 18001:1999 Occupational Health and Safety Management Systems - Specification, s.5

Bu prosedürler, kuruluşun tüm rutin veya rutin olmayan faaliyetlerini kapsamalı, ayrıca bu çalışma içinde taşeronların ve işyerine gelen ziyaretçilerin de faaliyetleri değerlendirilmelidir.⁴⁰

Tehlike tanımlama, risk değerlendirme ve risk kontrol süreçlerinden sonra kuruluşun kapsamında bulunan bütün önemli İSG tehlikelerinin hepsi hakkında bilgi sahibi olunması beklenir.

BS 8800 dahil olmak üzere bazı referans dokümanlarında “risk değerlendirme” terimi tehlikenin tanımlanması, riskin belirlenmesi ve uygun risk azaltma ve risk kontrol tedbirlerinin alınmasını kapsayan sürecin tamamı için kullanılmıştır. OHSAS 18001 standardı bu sürecin münferit elemanlarını ayrı ayrı ele almakta olup “risk değerlendirme” terimi bu dokümanlarda sadece ikinci adımı, yani riskin belirlenmesini ifade etmektedir.

Standardın bu süreci İSG sisteminin tamamı için temel oluşturmalıdır. Bu standardın amacı kuruluşun tehlike tanımlama, risk değerlendirme ve risk kontrol süreçlerinin uygun ve yeterli olup olmadıklarını belirlemesi için gerekli prensipleri sağlamaktır. Yani risk değerlendirmesi sürecinin nasıl olması gerektiğini belirler, metodun ne şekilde tasarlanacağı kuruluşun kendi inisiyatifindedir. Kuruluş, tezin ikinci bölümünde incelenen metotlardan biri veya bir başkasını tercih ederek riskleri değerlendirebilir.

Tehlike tanımlama, risk değerlendirme ve risk kontrol süreçleri sanayi dallarına göre değişiklikler gösterir. Bu değişiklikler basit değerlendirmelerden kapsamlı dokümantasyona sahip karmaşık nicel analizlere kadar sıralanabilir. Kuruluşun kendi ihtiyaçlarına ve işyeri durumlarına uygun tehlike tanımlama, risk değerlendirme ve risk kontrol süreçlerini tanımlamak, uygulamak ve İSG mevzuatına uyumunu sağlamak kuruluşun kendi sorumluluğundadır.⁴¹

Belirli bir tehlikeli görevi kontrol etmek için yazılı bir prosedürün veya talimatın (Bir örneği Ek-5’de yer almaktadır) varlığı kuruluşun o işlem üzerinde tehlike tanımlama, risk değerlendirme ve risk kontrol süreçlerini yapmaya devam etmesi ihtiyacını ortadan kaldırmaz. Bunun yanında kuruluş kendi personeli tarafından yapılan faaliyetlerin meydana getirdiği tehlike ve risklerin yanında taşeronların ve ziyaretçilerin faaliyetlerinden ve başkaları tarafından temin edilen ürün veya hizmetlerin kullanımından kaynaklanan tehlike ve riskleri de hesaba katmalıdır.

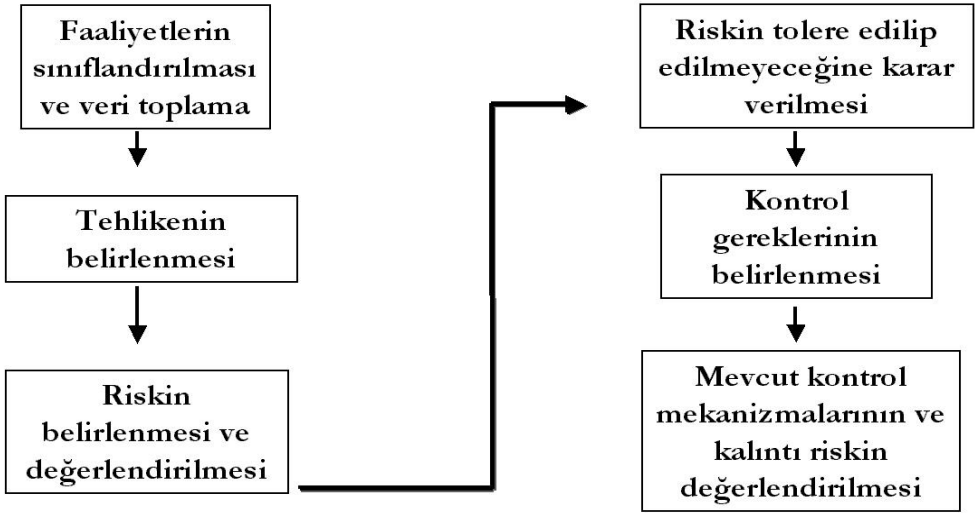
Tehlike tanımlama, risk değerlendirme ve risk kontrol sürecinde, öncelikle tehlikeler tanımlanmalı, mevcut kontrol tedbirleri ile risklerin değerlendirmesi yapılmalı, risklerin kabul edilebilir seviyelere indirildiği incelenmeli, daha sonra ihtiyaç duyulan ilave risk kontrol tedbirleri belirlenmeli ve risk kontrol tedbirlerinin riski kabul edilebilir seviyeye indirmek için yeterli olup olmadığının değerlendirilmesi gerekir.⁴²

⁴⁰ TEMİS Yönetim Sistemleri Ltd.Şti., “ÇMİS OHSAS 18001 Bilgilendirme Eğitimi Notları”

⁴¹ TEMİS Yönetim Sistemleri Ltd.Şti., “ÇMİS OHSAS 18001 Bilgilendirme Eğitimi Notları”

⁴² TEMİS “Bilgilendirme Eğitimi” Notları

Şekil – 5 Risk Analizi Akış Şeması⁴³

Gerçekleştirilen risk değerlendirmesi sürecinin ardından gerekli olduğuna karar verilen düzeltici ve önleyici faaliyetlerin zamanında tamamlanma durumunun izlendiğini belirten göstergeler bulunmalıdır. Önleyici ve düzeltici faaliyetin gerçekleştirilmesinin ardından aynı tehlikeler için risk değerlendirmesi tekrarlanmalıdır.

Tehlike tanımlama, risk değerlendirme ve risk kontrol süreci, İSG politika dokümanında belirtildiği gibi önceden belirlenmiş bir periyotta gözden geçirilmelidir. Bu gözden geçirme, kuruluşun büyüme, küçülme, yeniden yapılanma, sorumlulukların yeniden dağıtılması, çalışma metotlarının veya davranış biçimlerinin değişmesinin ardından da gerçekleştirilmelidir.

b) Yasal ve Diğer Gerekliliklerin Yerine Getirilmesi

Kuruluş, kendi çalışma alanı ve faaliyetleri içinde kendisine uygulanması zorunlu olan yasal ve diğer İSG şartlarını belirlemek ve bunlara ulaşmak için bir prosedür oluşturmaktadır.⁴⁴

Kuruluş, yasal ve diğer şartlara ilişkin bilgileri her zaman güncel tutmalı, çalışanların bu konular hakkında bilgi sahibi olmasını sağlamalıdır.

Kuruluşun öncelikle yapması gereken, ilgili mevzuat ve diğer şartların belirlenmesidir. Kuruluşlar, bu bilgileri destekleyen; kağıt, CD, internet gibi ortamlar dahil olmak üzere bilgiye ulaşmak için en uygun yolları tespit etmelidir. Kuruluş ayrıca, hangi şartların geçerli olduğunu, nereye uygulanacağını ve kuruluşta bu

⁴³ TEMİS, "Risk Eğitimi" Notları

⁴⁴ BSI, OHSAS 18001:1999 Occupational Health and Safety Management Systems - Specification, s.6

bilgiler hakkında değişiklik olması durumunda kimlerin haberdar edilmesi gerektiğini değerlendirmelidir.⁴⁵

c) Hedeflerin Oluşturulması

Kuruluş, İSG politikasını oluştururken kendisine hedefler belirlemelidir. Hedefler, ölçülebilir oldukları yerlerde sayısal olarak tespit edilmelidir.⁴⁶

Hedefler oluşturulurken ve gözden geçirilirken yasal ve diğer şartları, İSG tehlikelerini, risklerini, teknolojik seçenekleri, finansal şartları da göz önüne alarak ortaya konmalıdır. Daha önce de belirtildiği gibi hedefler sürekli iyileştirme taahhüdünü de içeren İSG politikası ile tutarlı olmalıdır.⁴⁷

İSG hedefleri belirlenirken, Kanuni gerekler, önemli riskler, İSG hedeflerinden en çok etkilenmesi beklenen kişilerden, yani işçilerden gelen bilgi ve verilere özel önem verilmelidir. Bu yolla hedeflerin daha gerçekçi olması ve daha geniş kabul görmesi sağlanmalıdır. Kuruluşun dışındaki kaynaklardan, taşeron ve diğer ilgili taraflar gibi, gelen bilgi ve verilerin de dikkate alınmasında fayda vardır.

İSG hedeflerinin belirlenmesi için uygun yönetim seviyesinde toplantılar düzenlenmeli, bu toplantılarda mevcut duruma göre hedefler gerçekçi olarak tespit edilmelidir. İSG hedefleri hem geniş kapsamlı kuruluş İSG konularını hem de kuruluş içindeki belirli münferit fonksiyonlara ve seviyelere özel İSG konularını da içermelidir.⁴⁸

Hedeflere örnek olarak; Risk seviyesinin azaltılması, yaşanan kazaların sıklığının azaltılması, mevcut yönetim sistemine katma değer sağlayacak girdilerin katılması ve mevcut durumu geliştirmek için alınacak aksiyonlar gösterilebilir.

d) İSG Yönetim Programları'nın Meydana Getirilmesi

Kuruluş, yukarıda da bahse konu olan hedeflerine ulaşmak için İSG yönetim programı veya programlarını oluşturmalıdır. Bu programlar, kuruluşun ilgili fonksiyon ve seviyelerinde hedeflere ulaşılması için verilen sorumluluk ve yetki, amaçlara ulaşırken kullanılacak araçlar ve zaman çizelgesini de içermelidir.⁴⁹

Öncelikle İSG yönetim programı her seviyede İSG hedeflerine ulaşılmasından sorumlu olan personeli belirlemelidir. Bunun yanında İSG hedeflerine ulaşmak için yapılması gereken eylemleri de içermelidir. Her görev için uygun sorumluluk ve yetki dağılımı belirlenmeli, ilgili İSG hedefinin genel zaman çizelgesine uyulabilmesi için görevlere uygulanacak zaman çizelgelerini de belirtmelidir.⁵⁰

⁴⁵ TEMİS Yönetim Sistemleri Ltd.Şti., "ÇMİS OHSAS 18001 Bilgilendirme Eğitimi Notları"

⁴⁶ TEMİS Yönetim Sistemleri Ltd.Şti., "ÇMİS OHSAS 18001 Bilgilendirme Eğitimi Notları"

⁴⁷ BSI, OHSAS 18001: 1999 Occupational Health and Safety Management Systems - Specification, s.6

⁴⁸ TEMİS Yönetim Sistemleri Ltd.Şti., "ÇMİS OHSAS 18001 Bilgilendirme Eğitimi Notları"

⁴⁹ BSI, OHSAS 18001:1999 Occupational Health and Safety Management Systems - Specification, s.6

⁵⁰ TEMİS Yönetim Sistemleri Ltd.Şti., "ÇMİS OHSAS 18001 Bilgilendirme Eğitimi Notları"

Yönetim programları hazırlanırken belirli eğitim programları ile de ilişkilendirilebilir. Eğitim programları bilginin dağıtılması ve koordine edilmesi için yardımcı olur.

4. Uygulama için Yapılması Gerekenler

Dördüncü aşamayı oluşturan Uygulama ve İşletme aşaması Yapı ve Sorumluluk, Eğitim, Bilinç ve Yeterlilik, Danışma ve İletişim, Dokümantasyon, Doküman ve Veri Kontrol, Operasyonel Kontrol, Acil Durum Hazırlığı ve Bu Hallerde Yapılması Gerekenler olmak üzere yedi alt maddeden oluşmaktadır.

a) Yapı ve Sorumlulukların Tespit Edilmesi

Kuruluşun İSG yönetimini kolaylaştırmak için, İSG risklerini etkileyen faaliyetlerini, süreçlerini yöneten ve doğrulayan personelin sorumlulukları ve yetkileri ile rolleri tarif edilmeli ve yazılı hale getirilmelidir.⁵¹

İSG için nihai sorumluluk üst yönetimin üzerindedir. Kuruluş, üst yönetimden bir üyeyi İSG yönetim sisteminin doğru uygulanması, kuruluşun tüm alanlarında ve her süreç adımındaki gerekliliklerin sağlanması için özel bir sorumluluk ile atmalıdır. Yönetim temsilcisi kuruluşun yönetim kurulunun bir üyesi veya kuruluşta yatırım kararlarına etkisi olabilecek, yönetimde söz sahibi bir üst düzey yönetici olmalıdır.⁵²

Yönetim, İSG yönetim sisteminin uygulanması, kontrolü ve geliştirilmesi için gerekli kaynakları sistem için kanalize etmelidir. Bu kaynaklar; gerekli insan kaynaklarını, uzmanlaşmış becerileri, teknoloji ve finansal kaynakları içermelidir.

Üst yönetim tarafından atanan yönetim temsilcisince gerçekleştirilen üst yönetimin sorumluluğunun yanısıra Hat yönetim sorumluluğunun da belirlenmesi gereklidir. Hat yönetim sorumluluğu kendi çalışma alanları içerisinde İSG'nin yönetilmesini kapsamaktadır. İSG konularının esas olarak hat yönetiminde olduğu durumlarda, sorumluluk ve yetkilerde çelişki olmaması açısından, kuruluş içindeki uzmanlık isteyen İSG fonksiyonlarıyla ilgili roller ve sorumluluklar açıkça belirlenmelidir. Hat yönetimi tarafından bertaraf edilemeyen İSG konuları arasındaki çelişkilerin bir üst yönetim kademesine aktarılarak çözümlenmesi gerekmektedir.⁵³

İSG sorumlulukları ve yetkileri kuruluş için uygun olan bir şekilde belirlenmelidir.

Bu belirleme İSG yönetim sistemi el kitapları, çalışma prosedürleri ve görev tanımları, iş tanımlarından biri veya bir kaçını ile gerçekleştirilebilir.

Yukarıda da belirtildiği gibi üst yönetim İSG yönetim sisteminin uygulanması için gerekli olan kaynakları ayırmalıdır. İSG yönetim sistemlerini kurmuş olan kuruluşlar için kaynakların yeterliliği konusunda en azından kısmi değerlendirme için planlanan İSG hedefleri gerçekleşen sonuçlarla mukayese edilebilir.

⁵¹ BSI, OHSAS 18001:1999 Occupational Health and Safety Management Systems - Specification, s.7

⁵² TEMİS Yönetim Sistemleri Ltd.Şti., "ÇMİS OHSAS 18001 Bilgilendirme Eğitim Notları"

⁵³ BSI, "OHSAS 18001 Başdenetçi Eğitim Notları"

b) Çalışanların Eğitimi

Düzgün işleyen bir İSG yönetim sistemi kurmak isteyen kuruluşun personeli İSG'yi etkileyebilecek konularda yeterli olmalıdır. Yeterlilikten kasıt iş için uygun eğitim, öğretim ve tecrübeyi ifade etmektedir.⁵⁴

Çalışanlar; kendi işiyle ilgili riskler, kişisel performansının İSG üzerindeki etkisi, sistem şartlarını yerine getirmede üzerine düşen görev ve sorumluluklar, acil durumlarda yapılacaklar ve prosedürlerden sapmanın getirebileceği sonuçlar hakkında bilgili olmalıdırlar.

Kuruluş, ilgili her seviye ve fonksiyonda çalışanların; İSG politika ve prosedürlerine, İSG yönetim sistemine uyumun önemi, kuruluşun kendi faaliyetlerinin, gerçek veya potansiyel faaliyetlerinin İSG üzerindeki sonuçları ve İSG'nin kişisel performansın geliştirilmesine faydaları, acil durumlara hazırlıklı olma ve bu durumlarda yapılması gerekenler de dahil olmak üzere İSG politika ve prosedürlerine ve İSG yönetim sisteminin şartlarına uyumdaki rolleri ve sorumlulukları, belirtilmiş işletme prosedürlerinden sapmanın potansiyel sonuçları hakkında haberdar olmasını sağlayan prosedürleri oluşturmalıdır. Eğitim prosedürleri; sorumluluk, yetenek ve okur-yazarlık düzeyi, risk konusunu içermelidir.⁵⁵

Bu maddede söz konusu olan eğitim, işe ilk giriş eğitimi, oryantasyon eğitimi, iş değişikliği durumunda yeni başlanan işle ilgili eğitimler ve genel İSG eğitimlerini içermektedir.

c) Danışma ve İletişim Ortamı Oluşturulması

Kuruluş, gerekli İSG bilgilerinin çalışanlara ve diğer ilgili taraflara iletildiğinden ve onlardan bilgi alındığından emin olunmasını sağlayan prosedürlere sahip olmalıdır. Çalışanların İSG yönetim sisteminin tüm aşamalarına katılımı ve danışma ile ilgili düzenlemeleri dokümanite edilmelidir.⁵⁶ Ayrıca İSG bilgileri açık ve etkin olarak çalışanlardan üst yönetime, yönetimden çalışanlara ve diğer ilgili taraflara duyurulması gerekmektedir.

Çalışanlar; risklerin yönetimi için politika ve prosedürlerin oluşturulması ve gözden geçirilmesine katılmalı, bu kişilerin işyeri sağlık ve güvenliğini etkileyecek her değişiklik için görüşleri alınmalı, sağlık ve güvenlik konularında temsil edilmelidir. Bu temsil İSG İşçi Temsilcisinin seçilmesiyle gerçekleştirilmelidir.⁵⁷

Çalışanlar mutlaka, İSG temsilcilerinin ve yönetimin atadığı yönetim temsilcisinin kim olduğu hakkında bilgilendirilmelidir.

⁵⁴ BSI, OHSAS 18001:1999 Occupational Health and Safety Management Systems - Specification, s.7

⁵⁵ TEMİS Yönetim Sistemleri Ltd.Şti., "ÇMİS OHSAS 18001 Bilgilendirme Eğitimi Notları"

⁵⁶ BSI, OHSAS 18001:1999 Occupational Health and Safety Management Systems - Specification, s.7

⁵⁷ TEMİS Yönetim Sistemleri Ltd.Şti., "ÇMİS OHSAS 18001 Bilgilendirme Eğitimi Notları"

d) Kayıt Sisteminin Oluşturulması

Kuruluş yönetim sisteminin parçaları ve onların etkileşimini açıklamak ve ilgili dokümana yönlendirmeyi sağlamak için kağıt veya elektronik ortamda gerekli olan tüm dokümantasyonu sağlamalıdır.⁵⁸

Dokümantasyon ve bilginin kullanıcılarının sorumlulukları ve bilgileri; özellikle elektronik ortam ve değişiklik kontrolü için konulması gerekebilecek güvenlik ve erişilebilirlik derecesinin değerlendirilmesini sağlar. Yani dokümantasyondan sorumlu olan kişilerin sorumlulukları ve yetkileri çok iyi tespit edilmelidir.

Öte yandan Kuruluş, kalite sisteminde olduğu gibi OHSAS 18001 standardının gerektirdiği bütün dokümanların kimler tarafından saklanacağı, yazılacağı, onaylanacağı ve verileri kontrol etmek üzere prosedürler oluşturmalıdır.⁵⁹

Bu prosedürün oluşturulmasının amacı, dokümanların yerlerinin belli olması, dokümanların periyodik olarak gözden geçirilmesi, gerekli olduğunda revize edilmesi ve yetkili personel tarafından yeterliliklerinin onaylanmış olmasıdır.⁶⁰ İSG sisteminin fonksiyonlarını etkili olarak yerine getirmek için gerekli işlemlerin yapıldığı yerlerde veri ve ilgili dokümanların son nüshaları bulundurulmalıdır. Geçersiz hale gelmiş doküman ve veriler tüm yayın ve kullanım noktalarından kaldırılmalı veya kullanılmaları engellenmelidir. Yasal gereklilikler veya bilgi saklama amaçları ile veya her iki amaçla saklanan arşiv dokümanları ve verileri uygun bir şekilde belirlenmelidir.

e) İşletme Kontrollerinin Oluşturulması

Kuruluş, risk analizi sonucu elde edilen bilgiler ışığında çeşitli tedbirlerinin uygulanması gereken yerlerdeki işlemler için kontrol mekanizmaları geliştirmelidir.⁶¹

Kuruluş belirlenmiş riskleri kontrol edecek prosedürleri oluşturmalı, olaylara ve kazalara veya İSG politikasından veya İSG hedeflerinden sapmalara yol açması söz konusu olan durumlarda bu prosedürleri dokümante etmelidir. Risk kontrol prosedürleri uygunluk ve etkinlik yönünden düzenli olarak gözden geçirilmeli ve gerekli değişiklikler yerine getirilmelidir.⁶²

Genellikle risklerin ortaya çıkması muhtemel bazı alanlarla bunlara karşı alınabilecek bazı kontrol tedbirlerine örnekler verilecek olursa; Mal ve hizmetlerin satın alınması veya aktarılması ve dış kaynakların kullanılması, Tehlikeli görevler, Tehlikeli malzemeler, Emniyetli tesis ve teçhizatın bakımı vb. alanlar ilk akla gelenlerdir.

Tehlikeli kimyasal maddelerin, malzemelerin ve nesnelerin satın alınması veya aktarılması için onay, Satın alma esnasında makinelerin, teçhizatın, malzemelerin

⁵⁸ BSI, OHSAS 18001:1999 Occupational Health and Safety Management Systems - Specification, s.7

⁵⁹ BSI, OHSAS 18001:1999 Occupational Health and Safety Management Systems - Specification, s.8

⁶⁰ TEMİS Yönetim Sistemleri Ltd.Şti., "ÇMİS OHSAS 18001 Bilgilendirme Eğitimi Notları"

⁶¹ BSI, OHSAS 18001:1999 Occupational Health and Safety Management Systems - Specification, s.8

⁶² TEMİS Yönetim Sistemleri Ltd.Şti., "ÇMİS OHSAS 18001 Bilgilendirme Eğitimi Notları"

veya kimyasal maddelerin emniyetle kullanılması için gerekli dokümantasyonun varlığı veya bu dokümantasyonun elde edilmesi ihtiyacı, Yüklenicilerin İSG performanslarının değerlendirilmesi ve periyodik olarak yeniden değerlendirilmesi ve yeni tesis veya teçhizat için İSG tedbirlerinin tasarımının onayı mal ve hizmetlerin satın alınması veya aktarılması ve dış kaynakların kullanılması konusunda alınabilecek kontrol tedbirlerinden birkaçıdır.⁶³

Tehlikeli görevlere alınabilecek önlemlerden bazıları; Tehlikeli görevlerin belirlenmesi, Tehlikeli görevler için personelin yeterliliği, Çalışma izni sistemleri veya tehlikeli çalışma sahalarına personelin giriş çıkışını kontrol prosedürleridir.

Tehlikeli malzemeler için ise; Envanterlerin ve depolama yerlerinin belirlenmesi, Emniyetli depolama kuralları ve erişim kontrolü ve malzeme emniyet verileri ve diğer ilgili bilgilerin sağlanması ve bunlara erişim kontrolleri düşünülebilir.

İşletme kontrollerine örnek olarak; hareketli makine parçalarının korunmaya alınması, ortam havasını temizleyen filtrelerin periyodik değişimi, periyodik sağlık kontrolleri, caraskal ve vinçlerin periyodik kontrolleri, basınçlı kap kontrollerinin yapılması, kimyasal maddelerin depolanması ve kullanımı, kimyasallarla temas halinde alınacak önlemler, iş kazalarının takibi, meslek hastalıklarının azaltılmasına yönelik çalışmalar, bakım sırasında alınacak önlemler, uyarı işaretleri, kapalı saha kontrol ve izinleri, taşeron yönetimi, koruyucu ekipman kullanımı, kilitleme/kart asma uygulamaları gibi kontrol gösterilebilir.

f) Acil Durum Hazırlığının Yapılması

İSG Yönetim Sistemine sahip bir kuruluşta, olayların ve acil durumların meydana gelme olasılığını tahmin etmek, bu durumlarda yapılacakları belirlemek ve bunlardan kaynaklanabilecek muhtemel hastalık ve yaralanmaları önlemek veya azaltmak için plan ve prosedürler oluşturulmalıdır.⁶⁴

Olası acil durumlar; yangın, kimyasalların büyük miktarda dökülmesi, parlama/patlama, deprem, sel/su baskını, kontrolsüz emisyonlar, radyoaktif serpintiler, iş kazaları – ilk yardımdır.

Kuruluş, özellikle olayların ve acil durumların ortaya çıkmasından sonra acil durum hazırlıklarını, bu durumlarda kullanılacak planları ve prosedürleri gözden geçirmelidir.

Acil durum planlarında, muhtemel kazaların ve acil durumların tanımlanması, acil durumda yönetimi üstlenecek kişinin belirlenmesi, acil durumlarda personel tarafından yapılacak işlemlerin ayrıntıları, acil durum esnasında belirli görevi olan personelin sorumlulukları ve yetkileri, tahliye prosedürleri, tehlikeli malzemelerin ve yerlerinin belirlenmesi ve gerekli acil durum işlemi, kuruluş dışı acil durum hizmetleriyle koordinasyon, resmi makamlarla iletişim, komşularla ve halkla iletişim,

⁶³ TEMİS Yönetim Sistemleri Ltd.Şti., "ÇMİS OHSAS 18001 Bilgilendirme Eğitimi Notları"

⁶⁴ BSI, OHSAS 18001:1999 Occupational Health and Safety Management Systems - Specification, s.8

hayati öneme sahip kayıtların ve teçhizatın korunması, acil durum sırasında gerekli bilgilerin kullanılabilir durumda olması mutlaka göz önünde bulundurulmalıdır.⁶⁵

Alarm sistemleri, acil durum aydınlatması ve güç kaynağı, kaçış yolları, emniyetli sığınaklar, yangın söndürme teçhizatı, ilkyardım teçhizatı ve iletişim sistemleri gibi acil durum teçhizatları belirlenmeli ve somut olanları yeterli miktarlarda temin edilmelidir.

5. İşleyişe Yönelik Olarak Kontrol ve Düzeltici Faaliyetler

İSG Yönetim Sisteminin işleyişini kontrol altına almak ve aksayan yönlerini gidermek amacını taşıyan Kontrol ve Düzeltici Faaliyet aşaması, dört alt maddeden müteşekkildir.

a) Performansın Ölçme Yoluyla Kontrol Altında Bulundurulması

Kuruluşun İSG hedeflerine ulaşılma derecesini tespit eden, Performansın İSG yönetim programları, işletme kriterleri ve uygulanabilir yasal mevzuat şartlarına uygunluğunu izleyen aktif tedbirleri sağlayan, kazaları, hastalıkları, olayları ve yetersiz İSG performansının diğer geçmiş tecrübeleri izlemek için tepkisel tedbirleri sağlayan, müteakip düzeltici ve önleyici faaliyetlerin analizini kolaylaştırmak için yeterli izleme ve ölçme sonuçlarının ve verilerin kaydedilmesini sağlayan prosedürleri oluşturulmalıdır.⁶⁶

İzleme konusunda, kuruluşun İSG sisteminin belli aralıklarla gidişatı parametreler yardımıyla gözlem altında bulundurulmalıdır. Yine bu parametrelerle sistemin aksayan yönleri tespit edilerek, düzeltilmesi amaçlanmalıdır.

Kuruluşlar ölçüm konusunda da, risk seviyesine bağlı olarak neleri ölçmeleri gerektiğine ve ölçümlerin hangi sıklıkta yapılması gerektiğine karar vermelidir.⁶⁷ Tesis ve makinaların hangi sıklıkta muayene edileceği yasal mevzuatta tespit edilmiştir. Tehlike tanımlama ve risk değerlendirme sonuçlarına, yasal mevzuata ve yönetmeliklere uygun olarak bir muayene programı hazırlanmalı, bu program İSG yönetim sisteminin bir parçası olmalıdır. Ayrıca bu noktada muayenelerde kullanılan teçhizatın da doğrulamasının yapılması gerekmektedir. Bu doğrulama, kalibrasyon, değişik teknikler kullanılarak işyerinde de yapılabileceği gibi ölçüm yapılan cihazın üreticilerinin tavsiye ettiği doğrulama yapan kurumlara da yaptırılabilir. Ölçüm cihazlarının kalibrasyon durumu kullanıcılar tarafından anlaşılabilir olmalıdır. Kalibrasyon durumu bilinmeyen ölçüm teçhizatı kullanılmamalıdır. Ayrıca, bu cihazlar kullanımdan alınmalı ve yanlış kullanımına engel olmak üzere etiketlenmeli ve işaretlenmelidir.

Ölçüm konusunda Türk Mevzuatında halen yürürlükte olan İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Tüzüğü'nün çeşitli maddelerinde ölçüm zorunluluklarına yer verilmiştir.

⁶⁵ TEMİS Yönetim Sistemleri Ltd.Şti., "ÇMİS OHSAS 18001 Bilgilendirme Eğitimi Notları"

⁶⁶ BSI, OHSAS 18001:1999 Occupational Health and Safety Management Systems - Specification, s.9

⁶⁷ TEMİS Yönetim Sistemleri Ltd.Şti., "ÇMİS OHSAS 18001 Bilgilendirme Eğitimi Notları"

Basıncı kapların periyodik ölçümleri, kaldırma aletlerinin periyodik ölçümleri, yangın tüplerinin periyodik ölçümleri vb. ölçümler örnek olarak verilebilir.

İSG durumunu değerlendirmek, bir İSG olayını veya arızasını araştırmak veya İSG konusunda verilecek kararlara yardımcı olmak için kullanılan istatistiksel ve diğer teknikler sağlam bilimsel esaslara dayanmalıdır. Yönetimin atadığı görevli bu tekniklere ihtiyacın tanımlamasını sağlamalıdır. Uygun olan durumlarda bunların kullanımı için kılavuzluk bilgileri verilmeli, hangi şartlarda uygun oldukları belirtilmelidir.⁶⁸

İSG Yönetim Sistemine sahip kuruluşlar öncelikle; ortam havası, gürültü seviyeleri, basınç-sıcaklık göstergeleri, basınçlı kaplar, kimyasallar, maruz kalma süreleri ve seviyeleri, çalışanların düzenli sağlık kontrolü, çalışma izinlerini izlemeli ve ölçmelidir. Tüm bunlar önleyici yaklaşım içinde yer almaktadır. Kazalar, vakalar, ucuz atılmalar ve meslek hastalıklarını takip ise düzeltici yaklaşım olarak adlandırılmaktadır. Önleyici yaklaşım, istenmeyen olayların gerçekleşmesinden önce alınan, olayın vuku bulmasını önleyen tedbirlerdir. Düzeltici yaklaşım ise, olayların vukularından sonra tekrarlamasını önlemeye yönelik olarak alınan tedbirlerdir.⁶⁹

b) Kazaların İnceleme Altına Alınması

Kuruluş; kazalar, olaylar ve uygunsuzlukların ele alınması ve incelenmesi amacıyla bir prosedür oluşturmalıdır. Bununla birlikte olaylardan, kazalardan ve uygunsuzluklardan gelen sonuçları hafifletmek için tedbir alınması, düzeltici ve önleyici faaliyetlerin başlatılması ve tamamlanması ve yapılan düzeltici ve önleyici faaliyetlerin etkinliğinin teyidini amaçlayan faaliyetlerde bulunmalıdır.⁷⁰

OHSAS 18001, kuruluşlarda önleyici yaklaşım prensibine uygun olarak oluşturulması gereken sistemleri denetleyen bir standart olduğu için, öncelikle kuruluşlar için kaza ve olaylardan sonra bu olayların incelenmesine büyük bir önem vermektedir. Kuruluş her kaza ve olaydan sonra bir inceleme çalışması yürütmek durumundadır.⁷¹ Bu çalışmadan elde edilen bilgiler ışığında da o olayın bir daha vuku bulmaması için gereken tüm işlemlerin yapılarak, telafi edici değil de önleyici bir yaklaşım metodu izlenmesi gerektiğini belirtir.

Kaza veya olay incelemesi sonucu elde edilen bilgilerin ayrıca tüm çalışanlarla paylaşılması gerekir. Bunun amacı da bu olaya sebebiyet veren hareketlerden veya durumlardan haberdar olan çalışanların bu durumla bir daha karşılaşmaması için önleyici bir hareket tarzında rutin faaliyetleri yerine getirmesi sağlanıır.

Bahse konu olan bu inceleme ve bilgi paylaşımı derhal ve çok az resmi planlama ile yapılabileceği gibi daha karmaşık ve uzun vadeli bir faaliyet haline de gelebilir.

⁶⁸ TEMİS Yönetim Sistemleri Ltd.Şti., "ÇMİS OHSAS 18001 Bilgilendirme Eğitimi Notları"

⁶⁹ TEMİS Yönetim Sistemleri Ltd.Şti., "ÇMİS OHSAS 18001 Bilgilendirme Eğitimi Notları"

⁷⁰ BSI, OHSAS 18001:1999 Occupational Health and Safety Management Systems - Specification, s.9-10

⁷¹ TEMİS Yönetim Sistemleri Ltd.Şti., "ÇMİS OHSAS 18001 Bilgilendirme Eğitimi Notları"

İnceleme raporları ve çalışanların olayla ilgili düzeltici faaliyet teklifleri yönetimin atadığı görevliye ve uygun olan durumlarda İSG çalışan temsilcisine iletilir.

Ayrıca, kuruluş tüm kazaların kayıtlarını tutmalıdır. Bu kayıtlara, önemli İSG sonuçlarına yol açma potansiyeli olan olaylar da dahil edilmelidir.

c) Kayıtlar ve Kayıtların İdaresinin Sağlanması

Kuruluş, belge tetkiki ve gözden geçirme sonuçlarında olduğu gibi, İSG kayıtlarının tanımlanması, sürdürülmesi ve düzenlenmesi için prosedürler oluşturmalıdır. Kayıtlar, İSG yönetim sisteminin etkin bir şekilde işlediğini ve süreçlerin emniyetli şartlarda icra edildiğini göstermek amacıyla tutulmalıdır.⁷²

İSG kayıtları okunabilir, tanımlanabilir ve içerdiği faaliyet bakımından izlenebilir olmalıdır. İSG kayıtları yeniden elde edilmeye hazır olacak; hasara, tahribata veya kaybolmaya karşı korunacak şekilde muhafaza edilmelidir. Kayıtlar kağıt üzerinde tutulabileceği gibi uygun olan elektronik ortamda da muhafaza edilebilir.

d) Sisteme Yönelik Tetkiklerin Yapılması

Kuruluş, OHSAS 18001 şartları dahil, İSG yönetim sistemi için planlanmış düzenlemelere uygunluğu, düzenli bir şekilde uygulanma ve sürdürülme durumunu, kuruluşun politika ve hedeflerine ulaşılmasındaki etkinliğini tespit etmek için bir tetkik prosedürü oluşturmalıdır.⁷³

Tetkik, sistemin işleyişini, yapısını ve başarısını tespit edecek faaliyetlerin başında gelmektedir. Başarılı bir tetkik yapısı oluşturmak için tetkik programı bir takvimi de kapsayacak şekilde; kuruluşun faaliyetlerinin risk değerlendirmesine ve geçmiş tetkiklerin sonuçlarına dayandırılmalıdır.

İSG yönetim sistemi tetkiki, kuruluşların kendi İSG yönetim sistemlerini gözden geçirmek ve sürekli olarak değerlendirmek için kullanabilecekleri bir süreçtir.⁷⁴ Genel olarak, İSG yönetim sistemi tetkiklerinin İSG politika ve prosedürleri ile işyerindeki şartları ve uygulamaları dikkate alması gerekir. Tetkikler, kuruluş içerisindeki personelden oluşan iç tetkikçilerce yapılabileceği gibi kuruluş dışı tetkikçilerce de gerçekleştirilebilir.

İSG yönetim sistemi tetkikleri kuruluşun İSG prosedürlerine ve uygulamalarına uygunluğunun kapsamlı ve resmi değerlendirmesini sağladığı için, planlı düzenlemelere göre yapılmalıdır. Şartlar gerektirdiğinde de ilave tetkiklerin yapılması uygun olacaktır.⁷⁵

İSG yönetim sistemi tetkiklerinin değerinin ve yararının olabilmesi için üst yönetimin İSG yönetim sistemi tetkikine ve bunun kuruluşta etkin biçimde uygulanmasına önem vermesi gerekir. Üst yönetim İSG yönetim sistemi tetkiklerinin bulgularını ve

⁷² BSI, OHSAS 18001:1999 Occupational Health and Safety Management Systems - Specification, s.10

⁷³ BSI, OHSAS 18001:1999 Occupational Health and Safety Management Systems - Specification, s.10

⁷⁴ BSI, OHSAS 18001:1999 Occupational Health and Safety Management Systems - Specification, s.11

⁷⁵ TEMİS Yönetim Sistemleri Ltd.Şti., "ÇMİS OHSAS 18001 Bilgilendirme Eğitimi Notları"

tavsiyelerini dikkate almalı ve uygun zamanda gerekli aksiyonları yerine getirmelidir.

Yapılan tetkik sonucunda, nihai tetkik sonuç raporu hazırlanması yerinde olacaktır. Bu rapor açık, kesin ve eksiksiz olmalıdır. Rapor; İSG yönetim sistemi tetkik hedefleri ve kapsamı, İSG yönetim sistemi tetkik planının ayrıntıları, tetkik ekibinin üyeleri ve tetkik yapılan yerin temsilcileri, belirlenen uygunsuzlukların ayrıntıları, İSG yönetim sisteminin beyan edilen İSG yönetim hedeflerine ulaşma kabiliyetini içermelidir. Hazırlanan rapor, sistem için düzeltici faaliyetlerin hazırlanabilmesi için büyük bir öneme sahiptir bundan dolayı raporun üst yönetim ve ilgililer tarafından incelenmesi ve özümsemesi gerekmektedir.⁷⁶

6. Yönetimin Gözden Geçirmesi

Kuruluşun üst yönetimi, İSG yönetim sisteminin uygunluğunu, yeterliliğini ve etkinliğini sağlamak için belirlenecek aralıklarla sistemi değerlendirmelidir. Yönetimin gözden geçirme süreci, yönetimin bu değerlendirmeyi yapmasına imkan veren gerekli bilgilerin toplanmasını sağlamalıdır.⁷⁷

Yönetimin gözden geçirmesi, İSG yönetim sistemi tetkik sonuçlarının, değişen durumların ve sürekli iyileştirme taahhüdünün ışığında, İSG yönetim sisteminin politikası, hedefleri ve diğer elemanlarında değişikliklere olan potansiyel ihtiyaca cevap vermelidir.

Gözden geçirmeler üst yönetim tarafından düzenli olarak icra edilmelidir. Gözden geçirme, sistemin genel performansına odaklanmalı, özel detaylara inmemelidir. Yönetimin atadığı yönetim temsilcisi toplantıda sistemin genel performansı hakkında bir rapor sunmalıdır.⁷⁸

V. OHSAS 18001 STANDARDINA UYGUN BİR İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ YÖNETİM SİSTEMİNİN SAĞLAYACAĞI YARARLAR

1. Genel Olarak

Sorunlara sistematik bir şekilde yaklaşılması, sorunların giderilmesinde büyük rol oynamaktadır. Bu bakış açısıyla, son yıllarda İş sağlığı ve güvenliği konusunda da sorunlara sistemli bir şekilde çözüm üretmek için iş sağlığı ve güvenliği yönetim sistemleri oluşturulmuştur. OHSAS 18001 de, yukarıda değinildiği gibi iş sağlığı ve güvenliği yönetim sistemlerini denetleyebilen bir standart olması sebebiyle özellikle iş kazaları ve meslek hastalıklarını en düşük seviyeye indirme noktasında kişilere, işletmelere, meslek örgütlerine ve devlete bazı faydalar sağlamaktadır.

Bahse konu faydaları genel hatlarıyla inceleyecek olursak; iş kazaları ve meslek hastalıkları sonucunda karşı karşıya kalınan maliyetleri en alt seviyelere indirmesi

⁷⁶ TEMİS Yönetim Sistemleri Ltd.Şti., "ÇMİS OHSAS 18001 Bilgilendirme Eğitimi Notları"

⁷⁷ BSI, OHSAS 18001:1999 Occupational Health and Safety Management Systems - Specification, s.11

⁷⁸ BSI, OHSAS 18001:1999 Occupational Health and Safety Management Systems - Specification, s.11

öncelikle akla gelen faydasıdır. A.B.D.'de yapılan bir araştırmaya göre iş kazalarına yönelik olarak sistemli yaklaşımlar neticesinde dört yıl içerisinde meydana gelen iş kazalarında % 25 azalma olduğu tespit edilmiştir.⁷⁹ Kazaların azalmasının nedenlerinin başında, işverenlerin iş sağlığı ve güvenliği programlarının faydalarına inanıp bu programların uygulanmasında kolaylık sağlamak üzere en alt seviyedeki işçiden veya ustabaşından proje yöneticisine kadar herkesin bu konuda eğitim almalarının geldiği ifade edilmiştir.⁸⁰

İSG Yönetim Sistemlerinin yararlarını ortaya koyabilmek için, öncelikle iş kazaları ve meslek hastalıklarının maliyetlerini sıralamak gerekmektedir. Meydana gelen iş kazaları sonucu yaralanmaların, sakatlanmaların veya ölümlerin işletmelerin verimlilikleri üzerinde olumsuz etkileri olduğu gelişmiş ülkelerde yapılan araştırmalarla kanıtlanmıştır. İş kazaları ve meslek hastalıklarının maliyetlerini sıralayacak olursak; öncelikle kaza veya hastalık sonucu karşılaşılan tedavi maliyeti akla gelir.⁸¹ Daha sonra sırasıyla; Kaza nedeniyle alınan istirahat için ödenen ilk iki günlük ücret (Çünkü yaralanma sırasında ve yaralanmadan sonra herhangi bir çalışma olmadığı halde işçinin normal ücreti ödenecektir. Ayrıca Sosyal Sigortalar Mevzuatına göre, iş kazalarında ilk iki güne kadar Sosyal Sigortalar Kurumu'nca işçiye iş göremezlik geliri ödenmemektedir.), kaza sonucu ölen işçinin yakınlarına veya sakatlanan işçi için ödenen tazminatlar, açılan davalar sonucunda ödenen avukatlık ücretleri ve mahkeme giderleri, SSK'na ödenen iş kazaları ve meslek hastalıkları primleri, olası iş kazalarına ve meslek hastalıklarına karşı ödenen mali mesuliyet veya risk sigortaları primlerinin toplamıdır.⁸²

İş Kazalarının maliyetler üzerindeki olumsuz etkisini somut olarak ortaya koymak mümkündür. Tezin ilk bölümünde Türkiye'nin Mevcut Durumu incelenirken, SSK istatistikleri de yorumlanmıştır. Neticede 2003 yılı için bir iş kazasının maliyeti sadece ücret kaybı açısından yaklaşık 1058\$'dır.⁸³

İş Kazaları sonucunda ücret açısından karşılaşılan dolaysız maliyetlerden bir diğeri de yaşanan iş kazası sonucu işyerindeki makina ve teçhizatın zarara uğramasıdır. Bu da ücret gibi dolaysız etki eden bir unsurdur.

Ücret ve ekipman zararı açısından karşılaşılan maliyetin yanında bir de dolaylı finansal maliyetler vardır. Bunlar da; kaza veya hastalık sonucu kaybedilen yetenek ve beceriler, kaybedilen zaman, üretim kaybı, kaza sonucu üretimde oluşan kalite bozukluğunun maliyeti, kaza sonucu yapılması muhtemel olan fazla mesainin maliyeti, kaza geçiren işçi yerine alınan işçinin öğrenme süresinin maliyeti, sigorta kapsamı dışındaki kayıplar veya daha yüksek yeni sigorta maliyetleri, müşteri

⁷⁹ TAN Oktay, "İş Kazalarının İşverene Maliyeti", Meslek Hastalıkları ve İş Kazaları 1. Sempozyumu, MESKA, İstanbul, s.57

⁸⁰ TAN Oktay, (a.g.t), s.57

⁸¹ TEMİS, "ÇMİS Üst Yönetim Toplantısı Notları"

⁸² TAN Oktay, (a.g.t), s.62

⁸³ Hesaplamanın ayrıntısı için bkznz. Birinci Bölüm

güveni ve prestij, çalışan morali vb.'dir.⁸⁴ Dolaylı finansal maliyetler, yukarıda sayılan dolaysız finansal maliyetlerin 8 – 36 katı arasında değişmektedir.⁸⁵

OHSAS 18001'e uygun bir iş sağlığı ve güvenliği yönetim sisteminin iş kazaları ve meslek hastalıkları neticesinde karşılaşılan yüksek maliyetleri minimuma indirme faydası bir tarafa bırakıldığında; çalışanın işyerine bağlılığının artması, moral ve motivasyonunun yükselmesi, Kuruluşun imajında iyileşme, güvenli çalışma ortamının verimlilik ve performans artışı getirmesi, kaza ve hastalık kaynaklı iş kaybının azalması, çalışma prosedürü ve sistematığı sonucu oluşan iş disiplini, sigorta masraflarında azalma ve en önemlisi kaybolmayan hayatlar, çalışanlara ve topluma riskin minimuma indirilmesi, sistem sonucu elde edilen yasal ve diğer gereklerin sistemli takibi, çalışanların eğitimi ve bilinçlendirilmesi bilinen en önemli faydalarıdır.

Bilindiği üzere OHSAS 18001'e uygun iş sağlığı ve güvenliği yönetim sistemine sahip kuruluşlarda, mevzuattan kaynaklanan zorunluluklar yerine getirilmektedir. Türkiye açısından düşünüldüğünde, öncelikle zaten standart içerisinde yer alan risk değerlendirmesinin yapılması, diğer taraftan mevzuatımızda yer alan sağlık ve güvenlik, ilkyardım, acil durum ve diğer eğitimlerin verilmesi, sağlık ve güvenlik işçi temsilcisi sayesinde sorunların yönetime daha rahat aktarılması, iş güvenliği mühendisinin istihdam edilmesi ile diğer zorunlulukların yerine getirilmesi sağlanacağından, çalışanların daha bilinçli bir hale getirilmesi, yönetimde söz sahibi olmalarının sağlanması, eğitimler sayesinde kişilerin hem çalışma hayatında hem de özel hayatlarında belli bir gelişme de kaydedilecektir. Artık çalışanlar çalışma hayatında karşılaşılabilecekleri sağlık ve güvenlik sorunlarına daha etkili çözümler üretebilme yeteneğine sahip olacaklardır.

Bu belge sayesinde kuruluşların ulusal yasa ve dünya standartlarına uyum süresi azalacak, yasa ve standart hükümlerinde yer alan tazminatlar neticesinde karşılaşılabilecek maliyetler de sıfıra indirilecektir.

Kuruluşlar için bu belgeye sahip olmak prestij açısından da büyük bir öneme haizdir. Özellikle rekabetin çok yoğun olarak yaşandığı günümüzde bu belgeye sahip olmak rekabette de bir üstünlüğe sahip olunmasını sağlamaktadır.

OHSAS 18001, sadece işletmeler için değil işçiler açısından da çeşitli getirilere sahiptir. Öncelikle OHSAS 18001'e uygun bir iş sağlığı ve güvenliği yönetim sistemine sahip bir kuruluşta istihdam edilen işçiler için yaptıkları işin risklerinden haberdar olma ve işlerini en risksiz şekilde yapmaları sayesinde iş kazalarına maruz kalma durumu da ortadan kaldırılmaktadır. Diğer taraftan, işçi için kendisine değer veriliyor olmasından dolayı motivasyon artışı ve işinden daha fazla haz alma duygusunun artması sağlanacaktır. Motivasyon artışıyla birlikte verimlilik artışı ve buna bağlı olarak belki de ücret gelirinde artışa ulaşılabilecektir.

⁸⁴ TAN Oktay, (a.g.t), s.60

⁸⁵ TEMİS, ÇMİS Üst Yönetim Toplantısı Notları

İşçinin işyerinde aldığı iş güvenliği eğitimlerini ailesine ve yakınlarına aktarmasıyla birlikte toplumda bir sağlık ve güvenlik bilincinin artışı yaşanması muhtemel olacaktır. Yine alınan bu eğitimlerle birlikte işçi iş hayatı dışında karşılaşabileceği bir trafik kazasında veya bir ev kazasında kazazedelere daha bilinçli bir şekilde müdahale ederek toplum sağlığının korunmasına katkıda da bulunabilecektir.

OHSAS 18001 Standardında yer alan danışma ve iletişim sayesinde ortaya çıkan yönetim kararlarında söz sahibi olma durumuyla birlikte işçilerde sosyalleşme ve karar mekanizmalarını etkileme yoluyla da kararlarını sürekli gözden geçirme duygusu yerleşecektir.

2. Devlet ve Sendikalar Açısından

OHSAS 18001'in işveren ve işçilerin yanısıra devlet için de bir takım faydaları mevcuttur. Öncelikle teftiş yapılan şirketlerin tüm kayıtlarına rahatça ulaşabilmek mümkündür. OHSAS 18001'e sahip kuruluşların kayıtları şeffaf ve net olacağı için müfettişlerin de denetimleri rahat olacaktır. Bu belgeye sahip kuruluşlara yönelik yapılacak teftişlerde kayıtlara ulaşma açısından müfettişlerin iş yükleri daha hafifleyecek, böylelikle müfettişlerin de bu kuruluşlara yaklaşımları olumlu olacaktır.

Bu standarda sahip kuruluşların sayısının artması, kayıtdışı istihdamın önüne geçilmesinde de önemli bir rol oynayacaktır. Bilindiği gibi bu belgeye sahip kuruluşların yasal zorunluluklara uyma taahhüdü sayesinde bu belgeye sahip kuruluşlarda kayıtdışı istihdamın olabilmesi imkansızdır. Hal böyle olunca standart kayıtdışılığı önleyici bir niteliğe de sahiptir.

Sivil Toplum Kuruluşlarının önemli bir parçasını oluşturan sendikalar için de OHSAS 18001'in çeşitli getirileri bulunmaktadır.

İşveren Sendikaları artık toplu pazarlık sırasında "çalışanlarımız bizim için çok değerli biz onların sağlığı ve güvenliği için elimizden gelen herşeyi yapıyoruz" ifadesinde bulunabilme şansını sağlayacak, bu da pazarlık gücünü arttıracaktır. Ayrıca tabii ki üyelerin bu belgeye sahip olması İşveren Sendikasının da saygınlığını artırmaktadır.

İşçi sendikaları için ise; bu standart üyelerinin eğitim ve sosyal seviyelerinin artması sonucu daha verimli faaliyetlere yönelebilmeye, faaliyet alanlarını genişletebilme imkanı getirmektedir. Çalışma hayatında sadece ücret müzakeresi yapma dışında her iki kuruluşu da faaliyet alanlarını birbirini tamamlar şekilde genişletme imkanı sağlamaktadır.

3. Türk Ekonomisi Açısından

Günümüzde ülkelerin gelişebilmeleri ve ekonomilerini sağlam temellere oturtmaları ne kadar ihracat yaptıkları ile doğru orantılıdır. Ülkeler ihracat yaptıkları oranda gelişebilmektedirler. Özellikle ülkemiz gibi gelişmekte olan ülkelerin gelişmiş ülkelere ihracat yapmaları ve ihracatın ithalata olan oranını yükseltmeleri neticesinde vatandaşlarının refah seviyeleri artmaktadır.

Diğer taraftan ülkelerin ekonomik krizlerin yaşandığı dönemlerde iç piyasalarında yaşanan talep daralmalarının üstesinden gelebilmek ve krizlerin en düşük seviyede zararlarla atlabilmesi için ihracata yönelik üretim yapmaları şarttır. Örneğin, Ülkemizde yaşanan ekonomik krizlerde, özellikle 2000 ve 2001 yılında yaşanan krizlerde, iç piyasada krize bağlı talep daralmaları neticesinde yoğun bir işsizlik yaşanmıştır.

Bu iç piyasada yaşanan talep daralmaları neticesinde birçok işyeri kapanmış, bu sırada Türk Ekonomisinde ihracat, tabiri caizse, kurtarıcı rolü üstlenmiştir. Ancak ihracata yönelik üretim yapan işletmeler, krizlerden en az seviyede etkilenmiştir. Halen de, hem iç piyasada hem de dış piyasalarda yaşanan yoğun rekabet ortamında ihracata yönelik üretim yapan şirketler ayakta durmayı başaramabilmektedirler.

Tabi ihracat yapabilmek için de işletmelerin bazı önemli kriterlere sahip olmaları gerekmektedir. Bu kriterler arasında CE işareti sahibi olma, kalite ve çevre yönetim sistemlerini uygulama, sosyal sorumluluklarını yerine getirme ilk akla gelenlerdir. Son zamanlarda özellikle tekstil ihracatı yapan şirketlerde müşteriler tarafından sosyal sorumluluk standardını yerine getirme ilk şart olarak aranmaktadır. Diğer taraftan yurtdışında inşaat ve taahhüt işi yürüten şirketlerden de OHSAS 18001 belgesine sahip olmaları talep edilmektedir.

İşte bu noktada şu an için sadece yabancı ülkelerde yatırım faaliyeti yürüten şirketlerde aranan iş sağlığı ve güvenliği yönetim sistemine sahip olunması şartı gelecekte kanımızca mal ve hizmet üreten ihraç eden şirketlerde de istenilen bir kriter olacaktır.

Bu durum göz önüne alındığında ekonomiyi canlı tutmak, krizleri en az kayıpla atlattak için tek çare olan ihracatı geliştirmek için Türk İşletmeleri tarafından bu konu ivedilikle ele alınmalıdır.

2003 yılında iş kazaları ve meslek hastalıkları neticesinde yaşanan ölüm olayları sonucunda ortaya çıkan 81.125.000\$'lık⁸⁶ sadece ücret açısından maliyet yine Türk Ekonomisi için büyük bir yükür. Bu yükün iş sağlığı ve güvenliği yönetim sistemleri sayesinde asgari seviyeye getirilmesi yine Türk Ekonomisi için çok önemli bir hamle olacaktır.

Diğer taraftan Ülkemizin AB'ye üye olmaya hazırlandığı bu dönemde iş sağlığı ve güvenliği sistemimizde köklü değişiklikler yapan yeni kanunun yanısıra işletmelerin de bu gelişmelere adapte olup geleceğe yönelik bazı çalışmalarını şimdiden başlatarak işyerlerinde iş sağlığı ve güvenliği yönetim sistemleri kurmaları ve belki de yakın bir gelecekte mecburi bir standart haline dönüşecek OHSAS 18001'e hazırlık yapmaları gerekmektedir.

Burada kanımızca devlete düşen görev Risk Değerlendirmesinin tüm işyerleri için zorunlu tutulması gibi bir uygulama değil de, OHSAS 18001 standardına uygun iş

⁸⁶ Hesaplama yöntemi için bkz. Birinci Bölüm

sağlığı ve güvenliği sistemine sahip olma noktasında işletmelere belli kriterleri göz önünde bulundurarak bir sınırlama getirmesidir. Yani OHSAS 18001 veya TS 18001 standardını zorunlu tutarken, iş sağlığı ve güvenliği sistemini kurmanın maliyetlerini de göz önüne alarak, işletmelerin sırtına taşıyabileceğinden ağır yükler yüklemek yerine bu yükü kaldıracılabileceğine inanılan güçlü işletmeler için bir zorunluluk olarak hukuk sistemimize yerleştirilmesi daha yerinde bir uygulama olacaktır.

Yıllardan beri hem makro hem mikro bazda ülkemizi etkileyen hem de çalışanların ailelerine sağlıklı bir Şekilde ulaşmasını engelleyen iş kazaları ve meslek hastalıklarının önüne geçilmesinde çok önemli bir adım olarak addedilen yeni hukuki düzenlemelerin tam manasıyla uygulandığı takdirde bu olumsuz koşullara yönelik çok yerinde düzenlemeler olduğu aşıkardır.

Bu düzenlemelerin bir noktada daha ileri götürülmesi için iş sağlığı ve güvenliği yönetim sistemine sahip olma özendirilmeli ve tüm toplum kesimine, özellikle sosyal taraflara bu konunun önemi hassasiyetle aktarılmalıdır. Çünkü sonuçta kaybolan hayatları bir daha geri getirmek mümkün olmamaktadır. Daha önce de belirtildiği gibi son 10 yıl içerisinde yaşanan iş kazaları neticesinde kaybettiğimiz hayat sayısı yüz bin kişi olarak tespit edilmiştir. Daha önce sistemli bir yaklaşım sergilenmiş olsa idi bu yüz bin kişiyi kaybetmemiş olacak ve onlar da ailelerine sağlıklı bir Şekilde ulaşacaklardı.

Bütün bu hususları göz önüne aldığımız takdirde, ülkemizin hem ekonomik hem sosyal gelişimini sürdürmek, hem de gelişmiş ülkeler arasında saygın bir yere sahip olması yolunda atmış olduğumuz bu adımları sıklılaştırarak daha önemli atılımlar yapılması gerekmektedir.

SONUÇ

Bu tez çalışmasının konusu “İş Sağlığı ve Güvenliği’nde Yeni Oluşumlar; Risk Değerlendirmesi ve OHSAS 18001” olarak seçilmişti. Amacımız 4857 sayılı İş Kanunu’na ilişkin olarak çıkarılan “İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetmeliği”nde işverenler için bir zorunluluk olarak düzenlenen Risk Değerlendirmesi nedir, nasıl ve ne şekilde uygulanır sorularına cevap bulabilmektir. Ayrıca risk değerlendirmesinin konu olduğu bir diğer unsur olan ve Türk Çalışma Hayatı için çok yeni bir standart olan OHSAS 18001 standardının tarihsel gelişimi, nitelikleri, içeriğini ve faydalarını inceleyebilmektir. Bu konuda araştırma yapmamızın ve bu tezi oluşturmamızın nedeni ise bahse konu olan bu konuların çok güncel olması ve henüz herhangi bir bilimsel çalışma içerisine girilmemiş oluşudur.

Tezin birinci bölümünde, iş sağlığı ve güvenliğinin Türkiye ve dünyadaki mevcut durumu, özellikle küreselleşme bağlamında ortaya çıkan çocuk istihdamı, kötü çalışma şartları vb. neticesinde iş sağlığı ve güvenliğini tehdidi altına alan haksız rekabetin olumsuz taraflarını ortadan kaldırmak üzere yapılan çalışmalar genel olarak incelenmiştir. Ayrıca bu bölümün son kısmında, Türkiye’de mevzuat açısından iş sağlığı ve güvenliği alanında yaşanan gelişmeler ve teşkilat yapısında meydana gelen yeni durum incelenmeye çalışılmıştır.

Tezin ikinci bölümünde incelenen Risk Değerlendirmesi, Türkiye için çok yeni bir kavram olmakla birlikte, bir o kadar da bilinmeyen bir konudur. Bugüne kadar Türkiye’de bu konuyla ilgili olarak yapılan pratik çalışmalar oldukça sınırlı olmuştur. Günümüze kadar Risk Değerlendirme çalışmaları özellikle yurtdışı bağlantılı şirketler tarafından gerçekleştirilmiş, bahse konu olan “İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetmeliği” ile birlikte tüm işyerleri için zorunlu bir hal almıştır. Bu zorunlulukla birlikte işyerlerinde risk değerlendirmesinin nasıl ve hangi metod izlenerek yapılacağı konusunda soru işaretleri belirlemeye başlamıştır. Bu soru işaretlerine yanıtlar bulabilmek amacıyla tezimizin ikinci bölümünde Risk Değerlendirmesine yer verilmiş ve var olan risk değerlendirme örneği sayesinde Risk Değerlendirmesinin nasıl yapılacağı konusunda somut neticelere ulaşılmıştır.

Yıllardan beri geri plana atılan ve üzerinde düşünülmeden hareket edilen İş Sağlığı ve Güvenliği konusunda bir diğer yenilik olan OHSAS 18001 konusunda yapılan inceleme ışığında; iş sağlığı ve güvenliği açısından hem iş kazaları ve meslek hastalıkları neticesinde karşılaşılan olumsuz koşulların giderilmesi hem de gelişmiş ülkeler konumuna ulaşmak için OHSAS 18001 standardının sağlayacağı çok önemli faydalar olduğu bir gerçektir. Yıllardan beri iş kazaları sonucu yaşanan acı tablonun, iş sağlığı ve güvenliğine sistematik bir yaklaşım kazandıran OHSAS 18001 ile giderilmesi mümkün olacaktır.

Sosyal politika açısından da büyük bir öneme haiz olan Risk Değerlendirmesi ve OHSAS 18001 işletmeler için bir maliyet artışı gibi gözükse de insana yapılan yatırım her zaman için geri dönüşümü olan bir yatırımdır. Tezin üçüncü bölümünde üzerinde durduğumuz iş kazalarının maliyeti çok yüksek rakamları belirtse bile

bundan daha da önemli bir maliyet bir insanın sağlıklı olarak gittiği işinden ailesine ve sevdiklerine sakat dönmesi veya hayatını kaybetmesidir. Bunun değeri de kanımızca iktisadi açıdan ifade edilemez.

Tez çalışmamızın neticesinde elde edilen sonuçlar aşağıda sıralanmıştır:

Risk Değerlendirmesi, 4857 sayılı İş Kanunu'nun 78. maddesine ilişkin olarak çıkarılan "İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetmeliği"nde yerine getirilmesi zorunlu bir hüküm olarak düzenlenmiştir. Ancak, yönetmelikte değerlendirme metodunun ne şekilde tespit edilmesi gerektiği konusunda herhangi bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Yapılan inceleme sonucunda, nicel ve nitel risk değerlendirme metotları içerisinde özellikle çimento sektöründe uygulanmış ve başarıya ulaşmış bir metot olan Kinney Metodu'nun uygulanması, uygulayıcıları karmaşıklıktan uzak tutarak hem zaman kaybını azaltmakta hem de amaçtan sapmayı aza indirmektedir.

4857 sayılı Kanunun muhtevasına yönelik yapılan tartışmaları bir kenara bırakacak olursak, özellikle kanunda iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin verilecek eğitimlerin Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na bağlı ÇASGEM tarafından verileceği hükmünün yer alması yapılacak eğitimlerin başarısı ve verimliliği açısından oldukça yerinde bir karardır. Çünkü kanımızca bu tarz eğitimlerin kar amacı güden kuruluşlara bırakılmaması daha önce Türkiye'de deneyimini hep birlikte yaşamış olduğumuz bir takım özel kurslar gibi örneklerle ileride karşılaşma riskimizi ortadan kaldırmıştır. Bununla birlikte İş Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdürlüğü'nün yeniden yapılandırılması ve Genel Müdürlük olarak teşkilatlanması iş sağlığı ve güvenliği alanında Devlet tarafından yürütülecek çalışmaların daha ciddi ve amaca uygun yapılmasını sağlayacaktır.

İngiltere'de yıllardan beri uygulanagelmüş İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetim Sistemlerinin uygunluğunu denetleyen OHSAS 18001 standardı, yönetim sisteminde olması gereken unsurları belirtmektedir. Bu unsurlardan en önemlilerinden biri de tezimizin ikinci kısmında yer verdiğimiz Risk Değerlendirmesidir.

OHSAS 18001 kuruluşu maliyet açısından ne kazandırır sorusu sürekli sorulan bir sorudur. Sorunlara sistematik bir yöntemle yaklaşmak her zaman için sorunu çözmeye yardımcı olmuştur. Risk Değerlendirmesini de bünyesinde barındıran, üst yönetime İSG konusunda sorumluluklar yükleyen, işçileri danışma ve iletişime zorlayan bir sistem olan OHSAS 18001'in henüz Türkiye'de maliyet açısından geri dönüşümünü hesap etmek oldukça güçtür. Yalnız, iş kazalarının dolaylı ve dolaysız maliyetlerini hesap edince ve bu belgeye sahip kuruluşların iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili pozitif kültürlerini, verilen eğitimleri de bir katma değer olarak kabul edince sistemin getirileri somut olmasa da soyut olarak anlaşılabilir. Bununla birlikte makro açıdan ülkelere mikro açıdan işletmelere sağladığı ihracat avantajını da düşününce OHSAS 18001'in faydası daha rahat ifade edilebilmektedir.

Risk Değerlendirmesi işyerleri için zorunlu, OHSAS 18001 ise ihtiyaridir. Burada bu zorunluluğu da eleştirmemek mümkün değildir. Çok ayrıntılı ve karmaşık yöntemlerle gerçekleştirilen Risk Değerlendirmesini 10 işçi çalıştıran bir oto tamirhanesinden beklemek biraz güçtür. AB müktesebatına uyum endişesiyle yayınlanan çeviri yönetmeliklerin uygulanmasını beklemek ve uygulamayana ceza yoluyla uygulamak yerine, yönetmeliklerin uygulanabilirliğini artırmak çok yerinde olacaktır. Risk Değerlendirmesi için bizim önerimiz 3 yıl gibi bir süreçte öncelikle işyeri hekimleri için getirilen sınırlama gibi 100 veya 200 çalışanlık bir sınırlama getirmek, sonrasında yavaş yavaş çalışan sınırını indirerek uygulama örnekleri çoğaldığında tüm işyerleri için zorunluluk haline getirmek kanımızca çok daha verimli olacaktır.

OHSAS 18001 Standardının Ülkemizde zorunlu bir standart haline getirilmesi de henüz çok erkendir. Ancak tabi ki şu da unutulmamalıdır ki risk değerlendirme konusunun zorunlu bir hal alacağını 5 yıl önce düşünmek bile mümkün değildi. Durum böyle olunca, OHSAS 18001'in de 5 yıl sonra zorunlu bir standart olmayacağını söylemek gerçeklerden kaçmak olacaktır.

Tabi ki ileride eğer zorunlu bir standart olması söz konusu olursa, zorunlu olması gereken işletmelere belli sınırlamalar getirilmesi kanımızca çok uygun olacaktır. Bu sınırlamalar; Risk Değerlendirmesi için önerdiğimiz istihdam edilen işçi sayısı açısından olabileceği gibi, İstanbul Sanayi Odası'nın Türkiye'nin en büyük 500 şirketini belirlemede kullandığı Üretimden Net Satışlar veya bilanço büyüklüğüne göre yapılacak sınırlamalar standardın uygulanabilirliğine katkı sağlayacak ve Türkiye'ye daha rahat adapte edilebilecektir.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

AKTAY Nizamettin, "Sendika Hakkı", Kamu-İş, Ankara, 1993

ALDEMİR Ceyhan, ATAOL Alpay, Personel Yönetimi, İzmir, 1986

ALTINTEPE Yeşim, "Kobilerde Ortak İşyeri Sağlık Sisteminin Önemi", Meslek Hastalıkları ve İş Kazaları 1. Sempozyumu, MESKA, İstanbul

ANAKOÇ Rabia, Toplam Kalite Yönetimi Uygulamalarında İnsan Kaynakları Yönetiminin Rolü, Manisa, 1999

ANDREWS J.D. and MOSS T.R., Reliability and Risk Assessment, 1. Baskı, Longman Group, İngiltere, 1993

ARICI Kadir, İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Dersleri, Ankara, 1999

AYDEMİR Muzaffer, "Sosyal Sorumluluk 8000 Standardı",

s. <http://www.sbe.deu.edu.tr/Yayinlar/dergi/dergi03/sa%208000.htm>

BAYRAK Sabahat, "Kalite Anlayışında Yeni Bir Yaklaşım Olarak Toplam Kalite Yönetimi", Verimlilik Dergisi, MPM Yayını, Ankara, Sayı:1997/4

BSI; "Occupational Health and Safety Management Systems – Guidelines for the implementation of OHSAS 18001", Şubat 2000

BSI, OHSAS 18001:1999 Occupational Health and Safety Management Systems – Specification

BSI, "Guide to Occupational Health and Safety Management Systems", BSI, 1996

BOZKURT Rıdvan, "Kalitenin Esasları ve Deming'in On Dört İlkesi" Verimlilik Dergisi, MPM Yayını, Ankara, Sayı: 1994/4

DİE, Hanehalkı İşgücü Anketi 2004 I. Dönem,

s. http://www.die.gov.tr/TURKISH/SONIST/ISGUCU/160704/160704_2.html

DİLİK Sait, Türkiye'de Sosyal Sigortalar, Ankara, 1972

EKMEKÇİ Ömer, 4857 Sayılı İş Kanunu'nda İş Sağlığı ve Güvenliği, İş Sağlığı ve Güvenliği Mevzuatındaki Değişiklikler ve İşveren Yükümlülükleri Semineri, 24 Şubat 2004, İstanbul, TİSK

ESİN Alp, “Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Kuruluşlarında Kalite Sistemleri ve ISO 9000”, “ISO 9000 ve Kalite Sistemleri Seminerleri”, İstanbul Sanayi Odası, İstanbul, Ağustos 1993

“Five Steps to Risk Assessment, HSE, s. <http://www.hse.gov.uk/pubns/indg163.pdf>

GÜZEL Ali, OKUR Ali Rıza, Sosyal Güvenlik Hukuku, Beta Yayınları, İstanbul, Ekim 2003

“Hazard/Risk Assessment Methods & Applications in Environmental Health and Safety Practise”, Coursework 1, The University of Greenwich, Kasım 1999

HOWAT Colin S., Process Hazard Identification Hazard and Operability Studies (HAZOP),

s. <http://www.engr.ukans.edu/~ktl/lecture/cpe624/HAZIDENT.pdf>

İKV, “Avrupa Birliği'nin Sosyal Politikası ve Türkiye'nin Uyumunu”, İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları, İstanbul, Ekim 2001

ILO ve Çocuk Çalıştırılması,

s. http://www.calisma.gov.tr/calisan_cocuklar/ilo.htm

“International Diploma in Safety Management”, British Safety Council, 2000

KAVRAKOĞLU İbrahim, Toplam Kalite Yönetimi, Kalder Yayınları No:3, İstanbul, 1996

KENAR Necdet, “Kayıtdışı Ekonomi ve İstihdam“, Büyüyen Kayıtdışı Sektör Semineri, TISK, 2002

KEONG Tan Hiap, “Qualitative Risk Analysis Methodologies”,

s. <http://www.pasific.net.sg/~thk/risk.html>

MAIN Bruce W., “Risk Assessment: Basics and Benchmarks, s. http://designsafe.com/RA_Book_Exec_Sum.pdf

MOLLAMAHMUTOĞLU Hamdi, İş Hukuku, Turhan Kitabevi, Ankara, 2004

“Qualitative Risk Analysis Methodologies”, s. <http://www.cip.ukcentre.com/risk.htm>

ODAMAN Serkan, “SA 8000 Sosyal Sorumluluk Standardı ve İşlevi”, s. http://www.sendika.org/arastirma/odaman_todaie.html

PEKER Ömer, “Toplam Kalite Yönetimi ve TS-ISO 9000 Standartları, Verimlilik Dergisi, MPM Yayını, Toplam Kalite Yönetimi Özel Sayı, Ankara, 1996

PEKŞİRCİOĞLU Nurettin, Kalite Yönetiminde ISO 9000 Uygulamaları, MPM, Yayın No:620, Ankara, 1997

RIDLEY John, "Safety At Work", 1994, 4. Basım, Londra

SALTIK Ahmet, "AB Giriş Sürecinde "Meslek Hastalıkları ve İş Kazaları"", Meslek Hastalıkları ve İş Kazaları 1. Sempozyumu, MESKA, İstanbul

SOYER, M. Polat; "4857 sayılı Yeni İş Kanunu Değerlendirme Konferans Notları", Türk-İş, Bolu, 12-13 Temmuz 2003

SSK İstatistik Yıllığı 2003, SSK, Ankara

SÜZEK Sarper, İş Güvenliği Hukuku, Ankara, 1985

TALAS Cahit, Toplumsal Politikaya Giriş, Ankara, 1981

TEMİS Yönetim Sistemleri Ltd.Şti., "OHSAS 18001 Bilgilendirme Eğitimi Notları"

TEMİS Yönetim Sistemleri Ltd.Şti., "Risk Değerlendirmesi Eğitimi Notları"

TEMİS Yönetim Sistemleri Ltd.Şti., "ÇMİS Üst Yönetim Toplantısı Notları"

TAN Oktay, "İş Kazalarının İşverene Maliyeti", Meslek Hastalıkları ve İş Kazaları 1. Sempozyumu, MESKA, İstanbul

TUNCEL, F., "Büyük Ölçekli İşletmelerde İşçi Sağlığı ve Güvenliği Organizasyonu", Makine ve Mühendis, Sayı: 435, 1996

TURAN Cengiz, Hukuksal Yönden İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği, YODÇEM, Ankara, 1995

TURAN Kamil, İş Hukukunun Genel Esasları, Kamu-İş, Ankara, 1990

TUNCAY A. Can, Avrupa Birliği'ne Üyelik Sürecinde İş Sağlığı ve Güvenliği Mevzuatının Uyum ve Yeni Yönetmelikler, İş Sağlığı ve Güvenliği Mevzuatındaki Değişiklikler ve İşveren Yükümlülükleri Semineri, 24 Şubat 2004, İstanbul, TİSK

TUVAY, F., "İş Güvenliği ve Çağdaş Yaklaşım", Mühendis ve Makine, Sayı: 419, Aralık-1994.

TÜTEK Hülya, Toplam Kalite Yönetimi, Elginkan Vakfı Seminer Notları, Manisa, 1996

UYSAL, F., OFLUOĞLU, G., "Kalite, İş Güvenliği ve Çevresel Performansın Birbiriyle Bağlantılı Olarak Geliştirilmesi", I. Ulusal Üretim Araştırmaları Sempozyumu Bildiriler Kitabı, İstanbul, Ekim-1997

VINCOLI Jeffrey W., "Basic Guide to Accident Investigation and Loss Control", Van Nostrans Reinhold, 1994

WALTER L. Martha, KAMRIN A. Michael, KATZ J. DELORES, "Risk Assessment Basics", Nisan 1996, s. http://www.facsnet.org/tools/ref_tutor/risk/ch1whatis.php3

YALÇINKAYA Timuçin, Küresel Rekabet Ekseninde İhracatçı Firmalar İçin Bir Risk Faktörü: Sosyal ve Ekolojik Damping, s. http://www.isguc.org/arc_view.php?ex=194

YETİŞ Nühket, "Kalite Kontrolü ve Toplam Kalite Yönetimi: Kalite Organizasyonu, Eğitimi ve İnsan Gücü Geliştirme", "ISO 9000 ve Kalite Sistemleri Seminerleri", İstanbul Sanayi Odası, İstanbul, Ağustos 1993

YILDIZ Ali Naci, Türkiye'de İş Sağlığının Durumu –İş Kazaları ve Meslek Hastalıkları-, Meslek Hastalıkları ve İş Kazaları 1. Sempozyumu, MESKA, İstanbul, 2004

YILMAZ Burcu Selin, "Hata Türü ve Etki Analizi", Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt:2, Sayı:4, 2000

YILMAZ Gürbüz, "Çalışma Ortamı", Fişek Sağlık Hizmetleri Enstitüsü Dergisi, Sayı: 25, Ankara, 1999

23.08.2004 tarihli Hürriyet Gazetesi

<http://www.safetyofficerservices.co.uk/HASAWAx.html>

<http://www.hse.gov.uk/hthdir/noframes/coshh/coshh9a.htm>

<http://www.hse.gov.uk/lau/lacs/90-3.htm>

http://www.safetyofficerservices.co.uk/Manual_Handlix.html

http://www.safetyofficerservices.co.uk/Display_Screex.html

<http://www.safetyofficerservices.co.uk/PPEX.html>

<http://www.dtm.gov.tr/ab/AB%20Sayfasi/tarhsel.htm>

<http://www.dtm.gov.tr/Dts/rehber/sorumluluklar3.htm>

http://tisk.org.tr/isveren_sayfa.asp?yazi_id=811&id=48

<http://www.turkis.org.tr/ilo.htm>

EK-1

ÇİMENTO FABRİKASI SAHA LİSTESİ

1	Dinamit Deposu
2	Ocaklar
3	Stok sahaları (hammadde, kömür, yardımcı malzeme vb)
4	Kırıcı-konkasör
5	Bant Yolları
6	Gezervinç
7	Preblending-homojenizasyon
8	Farin Değirmeni
9	Farin siloları
10	Kömür değirmeni
11	Karbon dioksit sistemi
12	Ön ısıtıcı (siklon-intikal)
13	Döner fırın
14	Soğutma
15	Elektrofiltre
16	Klinker siloları
17	Kurutucular (kömür, tras vb.)
18	Roller pres
19	Çimento değirmenleri
20	Çimento siloları
21	Paketleme-sevkiyat
22	Kimyasal madde deposu ve tankları (laboratuar malzemeleri, katkı vb.)
23	Yemekhane
24	Sağlık merkezi
25	Soyunma odaları
26	Duşlar
27	Tuvaletler
28	Yatakhane
29	Ofisler
30	Laboratuar
31	Ambar
32	Mekanik atölye
33	Makina bakım atölyesi
34	Koruyucu bakım atölyesi
35	İnşaat bakım atölyesi
36	Boyahane
37	Kaynakhane
38	Marangozhane
39	Elektrik Atölyesi
40	Elektronik-Enstruman atölyesi
41	Araç bakım
42	Trafo
43	Akü
44	Kablo galerileri
45	Jeneratör
46	Kumanda odaları (PLC)
47	Kompresörler
48	Su işletmesi (soğutma, yumuşatma, hazırlama vb.)
49	Aritma tesisi
50	Atık ve hurda sahaları - değerlendirme ambarı
51	Kazan dairesi-ısı santrali
52	Yakıt tankları ve istasyonları (fuel oil, motorin, benzin, LPG vb.)
53	Güvenlik
54	Cami
55	Havai Hatlar (orta veya yüksek gerilim)

EK-2

ÇİMENTO FABRİKASI TEHLİKE KAYNAKLARI ENVANTERİ

Tehlike Kaynağı	Olası Etki (Bu etkiler duruma göre değişebilir) - Açıklama
Girişler ve Çıkışlar	çarpma, takılma, sıkışma,
Kapalı saha	boğulma, havasız kalma, karanlık, gaz sıkışması, ölüm
Elektrik çarpma tehlikesi	yanma, yaralanma, ölüm
Yanıcı ve parlayıcı ortamlar	patlama, yanma, yaralanma
Düşen/Uçan Parçalar	yaralanma
Yangın	yanık, boğulma, ölüm
Uygun olmayan iklimsel şartlar (rüzgar, sağanak, dolu, soğuk, sıcak, buzlanma, fırtına, vb.)	hastalık, yaralanma
Ekranlı araçlarla çalışma	Göz, bilek, boyun, bel rahatsızlıkları
Hafriyat, Kazı alanları	Takılma, düşme, göçme, çivi-kıymık-filiz vb. batması
Çalışılan alanın düzeni	Takılma, düşme, yaralanma
Yüksekte çalışma	Düşme, yaralanma, ölüm
Sıcak mekanlar-sıcak yüzeyler/soğuk mekanlar-soğuk yüzeyler	Yanma, yapışma, hastalıklar, sıcak stresi, ölüm
Malın geri tepmesi	Yanma, yaralanma, ölüm
Titreşim	Ekleme rahatsızlıkları
Yetersiz çalışma alanı	çarpma, takılma, sıkışma, acil durumlarda erişim zorluğu
Basınçlı sistemler	yaralanma, ölüm
Gürültü	işitme kaybı, stres
Cöplük	mikrobik hastalıklar, kemirgen ve haşereler vb.
Stok alanları	Göçme, ezilme, araç çarpması
Sevkiyat ve Taşıma araçları	çarpışma, düşme, ezilme, ölüm
Sivri uçlu/keskin bölge, alan	yaralanma, ölüm
Radyasyon	kanser
Makina ve aksamının döner-hareketli parçaları	yaralanma, sıkışma, ezilme, ölüm
Kaygan zemin	yaralanma, düşme, kayma, takılma
Yetersiz havalandırma	rahatsızlık, stres, boğulma, zehirlenme, ölüm
Parlaklık, fazla aydınlatma, yetersiz aydınlatma	göz rahatsızlıkları, stres
Kaldırma araçlarıyla çalışma	ezilme, sıkışma, çarpma, ölüm
El ile taşıma, kaldırma, koyma, yükleme, zorlama	Ekleme, bel rahatsızlıkları, sıkışma, ezilme
Enerji kesme-verme (elektrik, pnömatik, hidrolik)	yanma, çarpılma, ölüm
Tekrarlanan hareketler	yaralanma, eklem rahatsızlıkları, stres
Sürekli ayakta durma, sürekli oturma	eklem rahatsızlıkları, varis, stres
Ergonomik olmayan ekipman/hareket	yaralanma, eklem ve kas rahatsızlıkları
El aletiyle (tokmak, çekiç, taş motoru, tornavida, falçata, bıçak) çalışma	ezilme, çarpılma, kesilme
Ateşli silah taşıma	yaralanma
Araç Kullanma (İş makinası, ambulans, motorlu taşıt, forklift vs.)	trafik kazası, yaralanma, solunum vb. rahatsızlıklar, soğuk algınlığı, ölüm
Alkalisiler	kimyasal yanıklar
Asitler	kimyasal yanıklar
Asbest, amyant	kanser
Yanıcı gazlar	patlama, yangın
Deterjanlar	cilt rahatsızlıkları, kimyasal tepkimeler
Toz	solunum, göz vb. rahatsızlıkları
Araç egzoz gazları	Solunum ve göğüs rahatsızlıkları
Kristalize silika	Solunum ve göğüs rahatsızlıkları
Atık yağlar	cilt rahatsızlıkları, kayma, yangın
Yağlar ve gres	cilt rahatsızlıkları, kayma, yangın
Kıvılcım kaynakları (kibrit, çakmak vs.)	yangın
Kaynak gazları	Solunum, göz ve göğüs rahatsızlıkları
Çimento tozu	Cilt, solunum ve göğüs rahatsızlıkları
İsosianatlar	Cilt, solunum ve göğüs rahatsızlıkları
Cam yünü	Cilt, solunum ve göğüs rahatsızlıkları
Fiberglaslar	Cilt, solunum ve göğüs rahatsızlıkları
Bakteriyolojik tehlike	hastalık

Kömür tozu	Solunum ve göğüs rahatsızlıkları, patlama
Klima gazları	Solunum ve göğüs rahatsızlıkları
Tıbbi malzemeler	mikrobik tehlikeler
Zehirli kimyasallar	zehirlenme
Diğer kimyasallar	
Sıcak mal, gaz	yanma
Akaryakıt	Cilt, solunum rahatsızlıkları, patlama
LPG	patlama
Zirai - Haşere ilaçları	zehirlenme, kimyasal yanıklar
Buhar	yanma
Lazer	yanık, rahatsızlık
Boya	Cilt, solunum, göz rahatsızlıkları, yanma
Sıcak Su	yanma
Yetersiz aydınlatma	mevcut tehlikeleri artırır
Taşeronlar, meslek okulu öğrencileri, ziyaretçiler	mevcut tehlikeleri artırır
Gözetim eksikliği	mevcut tehlikeleri artırır
Gece çalışması	mevcut tehlikeleri artırır
Fazla mesai	mevcut tehlikeleri artırır
Tek başına çalışma	mevcut tehlikeleri artırır

EK - 3

ÇİMENTO FABRİKASI RİSK DEĞERLENDİRME TABLOSU

SAHA:AMBAR									
Faal. No	Faaliyet	TEHLİKE	ZARAR	Mevcut Kontroller	Olasılık	Frekans	Şiddet	Risk Değeri	Planlanan Kontroller
1	Firmalardan gelen malzemelerin teslim alınması	Çalışılan alanın düzeni	Takılma düşme yaralanma	Zeminlerde betonlama var.	1	10	3	30	
		Sevkiyat ve taşıma araçları	çarpma düşme ezilme	Forklift kullanılır.	3	3	3	27	
		El ile taşıma kaldırma koyma yükleme zorlama	Eklem bel rahatsızlıkları sıkışma ezilme	Forklift kullanılır. Ağır eşyalar elle kaldırılmaz	1	10	3	30	
		Araç kullanma Forklift vb.	Trafik kazası yaralanma solunum vb rahatsızlıklar soğuk algınlığı ölüm	Mutlaka ehliyetli operatör kullanır.	0,2	6	40	48	
2	Teslim alınan malzemelerin İrsaliyeye göre miktar teknik donelerinin ve hasarlı olup olmadığının kontrol edilip koituk ambanna yerleştirilmesi.	Çalışılan alanın düzeni	Takılma düşme yaralanma	Zeminlerde betonlama var.	1	10	3	30	
		El ile taşıma kaldırma koyma yükleme zorlama	Eklem bel rahatsızlıkları sıkışma ezilme	Forklift kullanılır. Ağır eşyalar elle kaldırılmaz	1	10	3	30	

		Araç kullanma Forklift vb.	Trafik kazası yaralanma solunum vb rahatsızlıklar soğuk algınlığı ölüm	Mutlaka ehliyetli operatör kullanır.	0,2	6	40	48	
3	Ambar giriş ve çıkışlarının yapılması , raporlanması	Ekranlı araçlarla çalışma	Göz bilek boyun bel rahatsızlıkları	Ekranlarda filtre var. Ergonomik büro malzemesi kullanılıyor.	1	6	3	18	
4	Girişli yapılan malzemelerin raf ve gözlere tasnifinin yapılması	Çalışılan alanın düzeni	Takılma düşme yaralanma	Zeminlerde betonlama var.	1	10	3	30	
		El ile taşıma kaldırma koyma yükleme zorlama	Eklem bel rahatsızlıkları sıkışma ezilme	Forklift kullanılır. Ağır eşyalar elle kaldırılmaz	1	10	3	30	
		Araç kullanma Forklift vb.	Trafik kazası yaralanma solunum vb rahatsızlıklar soğuk algınlığı ölüm	Mutlaka ehliyetli operatör kullanır.	0,2	6	40	48	
		sabit ve seyyar merdiven olmaması	Düşme takılma yaralanma		1	6	3	18	Tekerlekli frenli merdiven kullanımı planlandı.
5	Ambardan istenilen malzemelerin raf gözlere alınarak isteyen kişiye verilmesi	Çalışılan alanın düzeni	Takılma düşme yaralanma	Zeminlerde betonlama var.	1	10	3	30	
		El ile taşıma kaldırma koyma yükleme zorlama	Eklem bel rahatsızlıkları sıkışma ezilme	Forklift kullanılır. Ağır eşyalar elle kaldırılmaz	1	10	3	30	

		Araç kullanma Forklift vb.	Trafik kazası yaranma solunum vb rahatsızlıklar soğuk algınlığı ölüm	Mutlaka ehliyetli operatör kullanır.	0,2	6	40	48	
		sabit ve seyir merdiven olmaması	Düşme takılma yaranma		1	6	3	18	Tekerlekli frenli merdiven kullanımı planlandı.
6	Akaryakıt tankerlerinden yer altı tankımıza akaryakıt boşaltılması	Yanıcı ve parlayıcı ortamlar	Patlama yanma yaranma	Talimat var. Yangın söndürücü var. Uyarı levhaları var.	1	2	40	80	
		Yangın	Yanık boğulma ölüm	Talimat var. Yangın söndürücü var. Uyarı levhaları var.	1	2	40	80	
		Uygun olmayan iklimsel şartlar	Hastalık yaranma	iş elbisesi,yağmurluk vb. verilmektedir.	3	2	3	18	
		Akaryakıt	Cilt solunum rahatsızlıkları		0,5	2	3	3	
7	Akaryakıt pompalarımızdan araçlara akaryakıt ikmalinin yapılması	Yanıcı ve parlayıcı ortamlar	Patlama yanma yaranma	Talimat var. Yangın söndürücü var. Uyarı levhaları var.	1	6	40	240	
		Yangın	Yanık boğulma ölüm	Talimat var. Yangın söndürücü var. Uyarı levhaları var.	1	6	40	240	
		Uygun olmayan iklimsel şartlar	Hastalık yaranma	iş elbisesi,yağmurluk vb. verilmektedir.	3	2	3	18	

		Akaryakıt	Cilt solunum rahatsızlıkları		0,5	6	3	9	
8	Ambar temizliklerinin yapılması	Çalışılan alanın düzeni	Takılma düşme yaralanma	Zeminlerde betonlama var.	1	10	3	30	
		Toz	Solunum göz vb rahatsızlıkları	Toz maskesi kullanmakta.	1	3	1	3	
9	Ambar raf göz ve sahalarda gerektiğinde yeniden tasnif yapılması	Çalışılan alanın düzeni	Takılma düşme yaralanma	Zeminlerde betonlama var.	1	10	3	30	
		El ile taşıma kaldırma koyma yükleme zorlama	Eklem bel rahatsızlıkları sıkışma ezilme	Forklift kullanılır. Ağır eşyalar elle kaldırılmaz	1	10	3	30	
		Araç kullanma Forklift vb.	Trafik kazası yaralanma solunum vb rahatsızlıklar soğuk algınlığı ölüm	Mutlaka ehliyetli operatör kullanır.	0,2	6	40	48	
10	Sayımlarda sayım ekiplerine yardım edilmesi	Çalışılan alanın düzeni	Takılma düşme yaralanma	Zeminlerde betonlama var.	1	10	3	30	
		El ile taşıma kaldırma koyma yükleme zorlama	Eklem bel rahatsızlıkları sıkışma ezilme	Forklift kullanılır. Ağır eşyalar elle kaldırılmaz	1	10	3	30	
		Araç kullanma Forklift vb.	Trafik kazası yaralanma solunum vb rahatsızlıklar soğuk algınlığı ölüm	Mutlaka ehliyetli operatör kullanır.	0,2	6	40	48	
11	Ambar kapılarının mühürlenmesi	El aletiyle çalışma	Ezilme çarpılma kesilme		0,5	6	3	9	

12	Ambar belgelerini imza işlerinin takip edilmesi	Uygun olmayan iklimsel şartlar	Hastalık yaralanma	İş elbisesi,yağmurluk vb. verilmektedir.	3	2	3	18	
13	Kimyasal maddelerin ve cam malzemelerin depolanması	Çalışılan alanın düzeni	Takılma düşme yaralanma	Zeminlerde betonlama var.	1	10	3	30	
		Asitler	Kimyasal yanıklar	Ambalajlı depolanıyor.	1	2	7	14	
		Deterjanlar	Cilt rahatsızlıkları Kimyasal tepkimeler		1	2	3	6	
14	Akaryakıt tanklarının yemziliği ve pompa kalibrasyonları	Yanıcı ve parlayıcı ortamlar	Patlama yanma yaralanma	Yangın söndürücü var. Uyarı levhaları var.	1	1	40	40	
		Yangın	Yanık boğulma ölüm	Yangın söndürücü var. Uyarı levhaları var.	1	1	40	40	
		Uygun olmayan iklimsel şartlar	Hastalık yaralanma	İş elbisesi,yağmurluk vb. verilmektedir.	3	2	3	18	
		Akaryakıt	Cilt solunum rahatsızlıkları		0,5	6	3	9	
		Taşeronlar	Mevcut tehlikeleri artırır.	Yeterlilik belgeli yetkili firma tarafından yapılıyor.	0,5	1	40	20	
15	Ambarda tüp (Oksijen,karbondioksit,vb.) depolanması	Yanıcı ve parlayıcı ortamlar	Patlama yanma yaralanma	Yangın söndürücü var. Uyarı levhaları var. Tüzüğe uygun depolanmakta.	1	1	40	40	
		Yangın	Yanık boğulma ölüm	Yangın söndürücü var. Uyarı levhaları var.	1	1	40	40	

		Uygun olmayan iklimsel şartlar	Hastalık yaralanma	İş elbisesi,yağmurluk vb. verilmektedir.	3	2	3	18	
		Araç kullanma Forklift vb.	Trafik kazası yaralanma solunum vb rahatsızlıklar soğuk algınlığı ölüm	Mutlaka ehliyetli operatör kullanır.	0,2	6	40	48	
		El ile taşıma kaldırma koyma yükleme zorlama	Eklem bel rahatsızlıkları sıkışma ezilme	Forklift kullanılır. Ağır eşyalar elle kaldırılmaz	1	10	3	30	
16	Ambarlarda yağ depolanması	Çalışılan alanın düzeni	Takılma düşme yaralanma	Zeminlerde betonlama var.	1	10	3	30	
		Uygun olmayan iklimsel şartlar	Hastalık yaralanma	İş elbisesi,yağmurluk vb. verilmektedir.	3	2	3	18	
		Araç kullanma Forklift vb.	Trafik kazası yaralanma solunum vb rahatsızlıklar soğuk algınlığı ölüm	Mutlaka ehliyetli operatör kullanır.	0,2	6	40	48	
		El ile taşıma kaldırma koyma yükleme zorlama	Eklem bel rahatsızlıkları sıkışma ezilme	Forklift kullanılır. Ağır eşyalar elle kaldırılmaz	1	10	3	30	
		Yangın	Yanık boğulma ölüm	Yangın söndürücü var. Uyarı levhaları var. MSDS formları var.	0,2	1	40	8	

SAHA: Bakım Planlama

Faal. No	Faaliyet	TEHLİKE	ZARAR	Mevcut Kontroller	Olasılık	Frekans	Şiddet	Risk Değeri	Planlanan Kontroller
1	Ofis Çalışmaları	Ekranlı araçlarla çalışma	Göz,bilek,boyun, bel rahatsızlıkları	Ekranlarda filtre var. Ergonomik büro malzemesi kullanılıyor.	1	6	7	42	
2	Elevatörlerden titreşim ölçümü	Girişler ve çıkışlar	Çarpma takılma sıkışma		1	3	3	9	
		Uygun olmayan iklimsel şartlar	Hastalık yarananma	iş elbisesi,yağmurluk vb. verilmektedir.	1	6	3	18	
		Çalışma alanı düzeni	Takılma , düşme , yarananma		1	6	3	18	
		Yüksekte çalışma	Düşme yarananma ölüm	Korkuluklar var. Platformlar var.	0,5	6	40	120	
		Titreşim	Eklem rahatsızlıkları	Çok kısa süreli maruz kalınmaktadır.	0,2	6	3	3,6	
		Çalışma alanının yetersizliği	Çarpma takılma sıkışma		1	6	3	18	
		Gürültü	İşitme kaybı stres	Koruyucu malzeme tıkaç verilmektedir.	0,5	6	3	9	
		Sivri uçlu keskin bölge	Yarananma		1	3	3	9	
		Makine ve aksamının döner hareketli parçaları	Yarananma sıkışma	Genelde muhafaza var.	1	3	7	21	
		Kaygan zemin	Yarananma düşme kayma	Uygun iş ayakkabısı veriliyor.	3	2	3	18	

		Toz	Solunum ve göğüs rahatsızlıkları	Toz maskesi veriliyor.	0,5	6	7	21	
		Sabit ve seyyar merdiven ve platformlar	Düşme yaralanma	Tüzüğe uygun hale getiriliyor.	1	6	3	18	
3	Makinaların Titreşiminin Ölçümü	Girişler ve çıkışlar	Çarpma takılma sıkışma		1	3	3	9	
		Uygun olmayan iklimsel şartlar	Hastalık yaralanma	iş elbisesi,yağmurluk vb. verilmektedir.	1	6	3	18	
		Çalışma alanı düzeni	Takılma , düşme , yaralanma		1	6	3	18	
		Sıcak/soğuk mekanlar,sıcak / soğuk yüzeyler	Yanma yapışma hastalık		1	6	3	18	
		Titreşim	Eklem rahatsızlıkları	Çok kısa süreli maruz kalınmaktadır.	0,2	6	3	3,6	
		Çalışma alanının yetersizliği	Çarpma takılma sıkışma		1	6	3	18	
		Gürültü	İşitme kaybı stres	Koruyucu malzeme tıkaç verilmektedir.	0,5	6	3	9	
		Sivri uçlu keskin bölge	Yaralanma		1	3	3	9	
		Makine ve aksamının döner hareketli parçaları	Yaralanma sıkışma	Genelde muhafaza var.	1	3	7	21	
		Kaygan zemin	Yaralanma düşme kayma	Uygun iş ayakkabısı veriliyor.	3	2	3	18	
		Toz	Solunum ve göğüs rahatsızlıkları	Toz maskesi veriliyor.	0,5	6	7	21	

		Sabit ve seygar merdiven ve platformlar	Düşme yaralanma	Tüzüğe uygun hale getiriliyor.	1	6	3	18	
4	Fanlardan balans alınması	Girişler ve çıkışlar	Çarpma takılma sıkışma		1	3	3	9	
		Kapalı saha	karanlıkta ve havasız kalma,		0,5	6	3	9	
		Uygun olmayan iklimsel şartlar	Hastalık yaralanma	İş elbisesi,yağmurluk vb. verilmektedir.	1	6	3	18	
		yetersiz çalışma alanı	Çarpma takılma sıkışma,acil durumlarda erişim zorluğu		1	6	3	18	
		toz	Solunum ve göğüs rahatsızlıkları	Toz maskesi veriliyor.	0,5	6	7	21	
		Sabit ve seygar merdiven ve platformlar	Düşme yaralanma	Tüzüğe uygun hale getiriliyor.	1	6	3	18	
5	Sertlik ölçümü	El ile taşıma,kaldırma,k oyma , yükleme,zorlama	Eklem bel rahatsızlıkları sıkışma ezilme	Forklift kullanılır. Ağır eşyalar elle kaldırılmaz	1	10	3	30	
6	Kalınlık ölçümü	Girişler ve çıkışlar	Çarpma takılma sıkışma		1	3	3	9	
		Kapalı saha	karanlıkta ve havasız kalma,		0,5	6	3	9	
		Uygun olmayan iklimsel şartlar	Hastalık yaralanma	İş elbisesi,yağmurluk vb. verilmektedir.	1	6	3	18	
		Çimento tozu	Cilt solunum ve göğüs rahatsızlıkları	Toz maskesi veriliyor.	0,5	6	7	21	
7	Devir ölçümü	Girişler ve çıkışlar	Çarpma takılma sıkışma		1	3	3	9	

		Uygun olmayan iklimsel şartlar	Hastalık yaralanma	İş elbisesi,yağmurluk vb. verilmektedir.	1	6	3	18	
		Gürültü	İşitme kaybı stres	Koruyucu malzeme tıkaç verilmektedir.	0,5	6	3	9	
		Makine ve aksamının döner hareketli parçaları	Yaralanma sıkışma	Genelde muhafaza var.	1	3	7	21	
		toz	Solunum ve göğüs rahatsızlıkları	Toz maskesi veriliyor.	0,5	6	7	21	
		Sabit ve seyyar merdiven ve platformlar	Düşme yaralanma	Tüzüğe uygun hale getiriliyor.	1	6	3	18	
8	Kıncı çekilç kontrolü	Girişler ve çıkışlar	çarpma takılma sıkışma		1	3	3	9	
		Sivri uçlu keskin bölge	yaralanma		1	3	3	9	
		toz	Solunum ve göğüs rahatsızlıkları	Toz maskesi veriliyor.	0,5	6	7	21	
		Sabit ve seyyar merdiven ve platformlar	Düşme yaralanma	Tüzüğe uygun hale getiriliyor.	1	6	3	18	
9	Farın değirmeni vals kontrolü	Girişler ve çıkışlar	çarpma takılma sıkışma		1	3	3	9	
		Uygun olmayan iklimsel şartlar	Hastalık yaralanma	İş elbisesi,yağmurluk vb. verilmektedir.	1	6	3	18	
		Sivri uçlu keskin bölge	Yaralanma		1	3	3	9	
		toz	Solunum ve göğüs rahatsızlıkları	Toz maskesi veriliyor.	0,5	6	7	21	

		Sabit ve seyyar merdiven ve platformlar	Düşme yaralanma	Tüzüğe uygun hale getiriliyor.	1	6	3	18	
10	Kömür değirmeni vals ölçümü	Girişler ve çıkışlar	Çarpma takılma sıkışma		1	3	3	9	
		Uygun olmayan iklimsel şartlar	Hastalık yaralanma	İş elbisesi, yağmurluk vb. verilmektedir.	1	6	3	18	
		Sivri uçlu keskin bölge	Yaralanma		1	3	3	9	
		Kömür tozu	Solunum ve göğüs rahatsızlıkları, patlama	Toz maskesi veriliyor.	0,5	6	7	21	
		Sabit ve seyyar merdiven ve platformlar	Düşme yaralanma	Tüzüğe uygun hale getiriliyor.	1	6	3	18	
11	Valsli pres vals ölçümü	Girişler ve çıkışlar	Çarpma takılma sıkışma		1	3	3	9	
		Uygun olmayan iklimsel şartlar	Hastalık yaralanma	İş elbisesi, yağmurluk vb. verilmektedir.	1	6	3	18	
		Sivri uçlu keskin bölge	Yaralanma		1	3	3	9	
		Çimento tozu	Cilt solunum ve göğüs rahatsızlıkları	Toz maskesi veriliyor.	0,5	6	7	21	
		Sabit ve seyyar merdiven ve platformlar	Düşme yaralanma	Tüzüğe uygun hale getiriliyor.	1	6	3	18	
12	Elevatör uzama aşınma ölçümü	Girişler ve çıkışlar	Çarpma takılma sıkışma		1	3	3	9	
		Sivri uçlu keskin bölge	Yaralanma		1	3	3	9	
		toz	Solunum ve göğüs rahatsızlıkları	Toz maskesi veriliyor.	0,5	6	7	21	

		Sabit ve seygar merdiven ve platformlar	Düşme yaralanma	Tüzüğe uygun hale getiriliyor.	1	6	3	18	
		Uygun olmayan iklimsel şartlar	Hastalık yaralanma	İş elbisesi,yağmurluk vb. verilmektedir.	1	6	3	18	
13	Gezervinç ray ölçümü	Girişler ve çıkışlar	çarpma takılma sıkışma		1	3	3	9	
		Sivri uçlu keskin bölge	Yaralanma		1	3	3	9	
		toz	Solunum ve göğüs rahatsızlıkları	Toz maskesi veriliyor.	0,5	6	7	21	
		Sabit ve seygar merdiven ve platformlar	Düşme yaralanma	Tüzüğe uygun hale getiriliyor.	1	6	3	18	
		Uygun olmayan iklimsel şartlar	Hastalık yaralanma	İş elbisesi,yağmurluk vb. verilmektedir.	1	6	3	18	
		Yüksekte çalışma	Düşme yaralanma ölüm	Korkuluklar var. Platformlar var.	0,5	6	40	120	
14	Döner fırın ring dönmelerinin kontrolü	Girişler ve çıkışlar	çarpma takılma sıkışma		1	3	3	9	
		Sivri uçlu keskin bölge	Yaralanma		1	3	3	9	
		toz	Solunum ve göğüs rahatsızlıkları	Toz maskesi veriliyor.	0,5	6	7	21	
		Sabit ve seygar merdiven ve platformlar	Düşme yaralanma	Tüzüğe uygun hale getiriliyor.	1	6	3	18	
		Uygun olmayan iklimsel şartlar	Hastalık yaralanma	İş elbisesi,yağmurluk vb. verilmektedir.	1	6	3	18	

		Yüksekte çalışma	Düşme yaralanma ölüm	Korkuluklar var. Platformlar var.	0,5	6	40	120	
		Sıcak/soğuk mekanlar,sıcak / soğuk yüzeyler	Yanma yapışma hastalık		1	6	3	18	
15	Döner fırın manto sıcaklık ölçümü	Girişler ve çıkışlar	çarpma takılma sıkışma		1	3	3	9	
		Sivri uçlu keskin bölge	Yaralanma		1	3	3	9	
		toz	Solunum ve göğüs rahatsızlıkları	Toz maskesi veriliyor.	0,5	6	7	21	
		Sabit ve seygar merdiven ve platformlar	Düşme yaralanma	Tüzüğe uygun hale getiriliyor.	1	6	3	18	
		Uygun olmayan iklimsel şartlar	Hastalık yaralanma	iş elbisesi,yağmurluk vb. verilmektedir.	1	6	3	18	
		Yüksekte çalışma	Düşme yaralanma ölüm	Korkuluklar var. Platformlar var.	0,5	6	40	120	
		Sıcak/soğuk mekanlar,sıcak / soğuk yüzeyler	Yanma yapışma hastalık		1	6	3	18	
16	Kovalı bant segment ölçümü	Girişler ve çıkışlar	çarpma takılma sıkışma		1	3	3	9	
		Sivri uçlu keskin bölge	Yaralanma		1	3	3	9	
		Çimento tozu	Cilt solunum ve göğüs rahatsızlıkları	Toz maskesi veriliyor.	0,5	6	7	21	
		Sabit ve seygar merdiven ve platformlar	Düşme yaralanma	Tüzüğe uygun hale getiriliyor.	1	6	3	18	
		Uygun olmayan iklimsel şartlar	Hastalık yaralanma	iş elbisesi,yağmurluk vb. verilmektedir.	1	6	3	18	

		Yüksekte çalışma	Düşme yaralanma ölüm	Korkuluklar var. Platformlar var.	0,5	6	40	120	
17	Klinker kırıcı çekile ölçümü	Girişler ve çıkışlar	Çarpma takılma sıkışma		1	3	3	9	
		Sivri uçlu keskin bölge	Yaralanma		1	3	3	9	
		Çimento tozu	Cilt solunum ve göğüs rahatsızlıkları	Toz maskesi veriliyor.	0,5	6	7	21	
		Sabit ve seyyar merdiven ve platformlar	Düşme yaralanma	Tüzüğe uygun hale getiriliyor.	1	6	3	18	
		Uygun olmayan iklimsel şartlar	Hastalık yaralanma	İş elbisesi,yağmurluk vb. verilmektedir.	1	6	3	18	
18	Reclalmer tambur segment aşınma kontrolü	Girişler ve çıkışlar	Çarpma takılma sıkışma		1	3	3	9	
		Sivri uçlu keskin bölge	Yaralanma		1	3	3	9	
		toz	Solunum ve göğüs rahatsızlıkları	Toz maskesi veriliyor.	0,5	6	7	21	
		Uygun olmayan iklimsel şartlar	Hastalık yaralanma	İş elbisesi,yağmurluk vb. verilmektedir.	1	6	3	18	
19	Değirmen plakaları aşınma kontrolü	Girişler ve çıkışlar	Çarpma takılma sıkışma		1	3	3	9	
		Sivri uçlu keskin bölge	Yaralanma		1	3	3	9	
		Çimento tozu	Cilt solunum ve göğüs rahatsızlıkları	Toz maskesi veriliyor.	0,5	6	7	21	
		Sabit ve seyyar merdiven ve platformlar	Düşme yaralanma	Tüzüğe uygun hale getiriliyor.	1	6	3	18	

		Uygun olmayan iklimsel şartlar	Hastalık yarananma	İş elbisesi, yağmurluk vb. verilmektedir.	1	6	3	18	
20	Elevatör tambur segmentli aşınma kontrolü	Girişler ve çıkışlar	çarpma takılma sıkışma		1	3	3	9	
		Sivri uçlu keskin bölge	Yaralanma		1	3	3	9	
		Çimento tozu	Cilt solunum ve göğüs rahatsızlıkları	Toz maskesi veriliyor.	0,5	6	7	21	
		Sabit ve seyyar merdiven ve platformlar	Düşme yarananma	Tüzüğe uygun hale getiriliyor.	1	6	3	18	
		Uygun olmayan iklimsel şartlar	Hastalık yarananma	İş elbisesi, yağmurluk vb. verilmektedir.	1	6	3	18	
		Yüksekte çalışma	Düşme yarananma ölüm	Korkuluklar var. Platformlar var.	0,5	6	40	120	

SAHA : Farin Değirmeni

Faal. No	Faaliyet	TEHLİKE	ZARAR	Mevcut Kontroller	Olasılık	Frekans	Şiddet	Risk Değeri	Planlanan Kontroller
1	Reclalmer arabanın yığından uzaklaşıp yaklaşması	Makina ve aksamının döner-hareketli parçaları	yaralanma, sıkışma, ezilme, ölüm		0,2	1	40	8	
2	Reclalmer şuta yakın kısım kova önlerinin temizliği	Makina ve aksamının döner-hareketli parçaları	yaralanma, sıkışma, ezilme, ölüm		0,5	6	40	120	
		Kaygan zemin, yetersiz ve düzensiz çalışam alanı	çalışan aksama düşme yarananma ,uzuv kaybı	İL	0,5	3	40	60	

		Ergonomik olmayan ekipman/hareket	yaralanma, eklem ve kas rahatsızlıkları		1	6	1	6	
3	Reclalmer şutunun temizliği	yüksekten düşme	yaralanma	KM	1	3	7	21	
		Ergonomik olmayan ekipman/hareket	yaralanma, eklem ve kas rahatsızlıkları		3	6	1	18	
		Kaygan zemin, yetersiz ve düzensiz çalışam alanı	düşme ,yaralanma	B	0,5	6	7	21	
		El ile taşıma, kaldırma, koyma, yükleme, zorlama	Eklem, bel rahatsızlıkları, sıkışma, ezilme		1	6	1	6	
4	2009 bant rolelerinin ve bant altının temizliği	Makina ve aksamının döner-hareketli parçaları	yaralanma, sıkışma, el-kol ayak kaptırma uzuv kaybı	İL	0,5	1	40	20	
		Kaygan zemin, yetersiz ve düzensiz çalışam alanı	düşme ,yaralanma		1	6	3	18	
		Kaygan zemin, yetersiz ve düzensiz çalışam alanı	düşme, yaralanma		1	6	3	18	
		Ergonomik olmayan alet ekipman(şiş balyoz, temizleme aparatı)/hareket	yaralanma, eklem ve kas rahatsızlıkları		3	3	3	27	

		yüksekten düşme	yaralanma		0,5	3	1	1,5	
		habersiz devreye alma	yaralanma,uzuv kaybı	EK	0,5	6	40	120	
		Sabit ve seyyar merdiven ve platformlar	düşme, takılma, yaralanma		1	3	3	9	
<p>M : MASKE KM : KORUYUCU MALZEME S : SİNYAL E : EĞİTİM EK ENERJİ KESME B : KORUYUCU BARIKAT İL : İKAZ LEVHASI T : TALİMAT AG : AMİR GÖZETİMİ MH : MUHAFAZA KONT.: KONTROL</p>									

EK-4

Konu: İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ YÖNETİM SİSTEMİ
İÇ DENETLEME PROSEDÜRÜ

Hazırlayan
Koordinasyon
Yürürlük Tarihi

BİLGİ SİSTEMLERİ MÜDÜRLÜĞÜ
31.05.2001

Onaylar

1 İşletmeler Direktörü(KB)
2 İnsan Kaynakları Direktörü
3 İşletmeler Direktörü
3 Kalite Sistemleri Müdürü

Revizyon No:01

Revizyon Tarihi:
Revizyon Nedeni:

Revize Eden:

Dağıtım:201,39,46,51,55,57,62,63,65,70,72,73,140,142,143,145,146,147,148,149,150,151,152,153,154,157,158,160
Kağıt Dağıtım: 37-39

İÇİNDEKİLER

1. AMAÇ VE KAPSAM
2. TANIMLAR
3. SİSTEM
4. İLGİLİ DOKÜMANLAR
5. KONTROL

1. AMAÇ VE KAPSAM

1.1. İSG İÇ DENETLEME PROSEDÜRÜNÜN AMACI; İSG YÖNETİM AKTİVİTELERİNİN ETKİN BİR ŞEKİLDE GERÇEKLEŞTİRİLDİĞİNDEN VE İLGİLİ TÜM YASA VE YÖNETMELİKLERE , İLGİLİ TÜM STANDARDLARA, YÖNETİM PROGRAMINA, İSG PROSEDÜR, TALİMATLARI VE İSG POLİTİKALARINA UYULDUĞUNDAN EMİN OLMAKTIR.

1.2. BU PROSEDÜR DENETLEMELERİN SINIFLANDIRILMASI, YILLIK İÇ DENETLEME PLANININ HAZIRLANMASI, SAHA UYGULAMALARI, RAPORLAMA , TAKİP, DEĞERLENDİRME VE GÖZDEN GEÇİRME BASAMAKLARINI AÇIKLAR.

1.3. BU PROSEDÜRÜN UYGULANMASINDAN TÜM ÇALIŞANLAR SORUMLUDUR.

2. TANIMLAR

BU PROSEDÜRDE GEÇEN ÖZEL KELİME VEYA TERİMLER İÇİN "İŞ SÖZLÜĞÜ"NE BAŞVURUNUZ.

3. SİSTEM

3.1 DENETLEME SİSTEMİNİN ESASI İSG PERFORMANSININ ETKİN BİR ŞEKİLDE DEĞERLENDİRİLMESİ VE DAHA İYİ BİR İSG PERFORMANSINA ULAŞMAYA DAYANIR.

3.2 İSG İÇ DENETLEME FELSEFESİ

3.2.1 ÜST YÖNETİMİN TAAHÜDÜ

- ORGANİZASYON İÇİNDE İSG DENETLEMELERİNİN ETKİN OLARAK UYGULANMASI İÇİN ÜST YÖNETİMİN DENETLEME KONUSUNA TAM OLARAK İNANIP DESTEKLEMESİ ŞARTTIR. BU DESTEK , DENETLEME SIRASINDA BULUNAN UYGUNSUZLUKLARI VE ÖNERİLERİ AKSİNE GEÇERLİ BİR SEBEP OLMADIĞA KABUL ETMEYİ VE SAPTANAN RİSKİN DERESESİNE GÖRE MAKUL BİR SÜREDE GEREKLİ ÖNLEMLERİ ALMAYI DA İÇERİR. DENETLEME YAPILMASI KARARLAŞTIRILDIKTAN SONRA, PLANLANAN DENETLEMENİN KESİNTİYE UĞRAMADAN TAMAMLANMASI İÇİN ÜST YÖNETİM EKSİKSİZ BİR DESTEK VERMELİDİR.

3.2.2 DENETLEYİCİLER İLE İŞ BİRLİĞİ

- PERSONELE DENETLEMENİN AMACI VE GETİRECEĞİ KAZANÇ EĞİTİMLERLE ANLATILMALIDIR. DENETLENENLER, DENETÇİLERE KARŞI AÇIK VE İŞ BİRLİĞİ İÇİNDE OLMALI VE SORULARI DÜRÜSTÇE CEVAPLAMALIDIR. BU YAKLAŞIM, DENETLEMENİN SADECE PROBLEMLERİ SAPTAMAK İÇİN YAPILAN BİR İŞ DEĞİLDİR

- PROSESİN SÜREKLİ OLARAK İYİLEŞTİRMESİNİN BİR PARÇASI OLARAK GÖRÜLMESİYLE SAĞLANABİLİR.

3.2.3 DENETLEYİCİLER

- DENETLEYİCİLER İLE İLGİLİ ÖZELLİKLER EK 1 'DE TANIMLANMIŞTIR. (BKZ EK-1)

3.3 İSG SİSTEM – SAHA UYGUNLUK DENETLEMELERİ

3.3.1 İSG YÖNETİM SİSTEMİNE AİT EL KİTABI, PROSEDÜR VE TALİMATLAR ÇERÇEVESİNDE SİSTEM İLE İLGİLİ UYGULAMALAR ARASINDAKİ FARKLILILARIN, EKSİKLİKLERİN DÜZELTİLMESİ VE FAALİYETLERİN PERİYODİK OLARAK RAPORLANMASI BU DENETLEMELER YARDIMI İLE YAPILIR.

3.3.1.1 BU DENETLEMELER YENİ SİSTEM KURMA ÇALIŞMALARİ SÜRESİNCE , YA DA İSG YÖNLENDİRME KOMİTESİ KARARI İLE BELİRLİ ZAMAN ARALIKLARINDA KULLANILIR.

3.3.2 DENETLEMELERİN PLANI DENETLEME YAPILACAK OLAN ZAMAN SÜRESİ BAŞLANGICINDAN EN AZ 1 AY ÖNCE BELİRLENİR VE İSG BÖLÜMÜ TARAFINDAN SAHALARA GÖRE PLANLANARAK HAZIRLANIR.

3.3.3 DENETLEME PLANI TÜM ÇALIŞMA SAHALARINI KAPSAR .

3.3.4 HAZIRLANAN DENETLEME PLANI, İLGİLİ BÖLÜMLERE ELEKTRONİK ORTAMLA VEYA YAZILI OLARAK DUYURULUR.

3.3.5 BU DENETİMLER İSG OFİSİ TARAFINDAN YAPILIR.GEREKLİ GÖRÜLÜR İSE DİREKTÖR VE/VEYA MÜDÜRLER DE DAVET EDİLİR. DENETLEME PLANLAMASI İÇ YAZIŞMA VEYA BİLGİSAYAR MESAJI İLE BÖLÜMLERE BİLDİRİLİR.

3.3.6 DENETLEMELERDE İSG BÖLÜMÜ ÇALIŞANLARINA SAHA SORUMLULARI EŞLİK EDER.

3.3.7 DENETLEME SONUCU BULUNAN UYGUNSUZLUKLAR VE ÖNERİLER “İSG İÇ DENETLEME FORMU” NA KAYIT EDİLİR (BKZ EK-2).

3.3.8 DENETLEMELERDE “İSG YÖNETİM SİSTEMİ DENETLEMESİ GENEL KONTROL LİSTESİ” MADDELERİ DE CEVAPLANIR (BKZ EK-3).

3.3.9 DENETLEME SONUCU HAZIRLANAN İSG İÇ DENETLEME FORMU SAHA SAHİBİ İLE ORTAK BİR KARARA VARILARAK DÜZENLENİR.

3.3.10 BU DENETLEME SONUCU OLUŞAN RAPOR İSG ÇEVRE BÖLÜMÜ TARAFINDAN EN GEÇ 1 HAFTA (7 GÜN) İÇİNDE HAZIRLANARAK YAYINLANIR.

3.3.11 İSG BÖLÜMÜ BU DENETLEME SONUCU BULUNAN UYGUNSUZLUKLARI TAKİP ÇİZELGESİNE KAYIT EDER (AKS İSG BÖLÜMÜ)

3.3.12 TAKİP ÇİZELGESİ İSG KURULU TOPLANTILARI VE İSG YÖNLENDİRME KOMİTESİ TOPLANTILARINDA GÖZDEN GEÇİRİLİR .

3.3.13 BU DENETLEME SONUCU OLUŞAN DÜZELTİCİ VE ÖNLEYİCİ FAALİYETLERİN TAMAMLANMA SÜRESİ DENETLEME TARİHİNDEN İTİBAREN 90 GÜNDÜR. YATIRIM KARARI VEYA GENEL DURUŞ GİBİ SEBEPLERDEN DOLAYI 90 GÜNDE TAMAMLANAMAYAN MADDELER İÇİN İSG BÖLÜMÜ İLGİLİ SAHA İLE BİRLİKTE BİR PROGRAM YAYINLAR.

3.4 PLANLI İÇ DENETLEMELERİ

3.4.1 İSG YÖNETİM SİSTEMİ DAHİLİNDEKİ UYGULAMALARIN OSHAS 18001 "İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ YÖNETİM SİSTEMİ STANDARLARINA" UYGUNLUĞU BU DENETLEMELER YARDIMI İLE TAKİP EDİLİR VE RAPORLANIR.

3.4.2 BU DENETLEMENİN PLANI SAHALARA GÖRE YILLIK HAZIRLANIR VE ÜÇER AYLIK DÖNEMLER HALİNDE İSG BÖLÜMÜ TARAFINDAN YAYINLANIR.

3.4.3 BU DENETLEME PLANI TÜM ÇALIŞMA SAHALARINI KAPSAR.

3.4.4 HAZIRLANAN DENETLEME PLANI ELEKTRONİK ORTAMLA VEYA YAZILI OLARAK DUYURULUR.

3.4.5 BU DENETLEMELER İÇ DENETLEME EĞİTİMİ ALMIŞ VE DENETÇİ KRİTERLERİNE UYGUN DENETÇİLER TARAFINDAN YAPILIR.

3.4.6 DENETLEME GRUBU , UYGUN BRANŞLARDAN YETERLİ DENEYİM VE BİLGİ BİRİKİMİNE SAHİP, DENETLENECEK BÖLÜM VE SAHADAN BAĞIMSIZ VE DENETLEMİYİ YÜRÜTEBİLECEK KİŞİLERDEN OLUŞUR.

3.4.7 DENETLEME GRUBU EN AZ İKİ KİŞİDEN OLUŞUR. DAHA FAZLA İÇ DENETLEMEEYE KATILMIŞ DENETÇİ BAŞ DENETÇİ SEÇİLİR.

3.4.8 DENETLEME GRUBUNA SAHA SORUMLUSU EŞLİK EDER.

3.4.9 BAŞ DENETÇİ DENETLEMENİN PLANLANMASINDAN SORUMLUDUR. PLANLAMA SAFHASINDA, SAHADA İNCELENECEK OLAN KONULAR, BU KONULAR

HAKKINDA HAZIRLANAN SORULAR, SORULARIN KİME, KİMİN TARAFINDAN SORULACAĞI V.B. KARARLAŞTIRILIR.

3.4.10 DENETLEME PLANINDA BELİRTİLEN TARİHTE DENETLEME YAPILAMIYOR İSE BAŞ DENETÇİ , ELEKTRONİK ORTAM İLE VEYA İÇ YAZIŞMA İLE YENİ DENETLEME TARİHİNİ, DENETLENECEK SAHA VE İSG BÖLÜMÜNE GÖNDERİR.

3.4.11 DENETLEME SONUCU BULUNAN UYGUNSUZLUKLAR VE ÖNERİLER “İSG İÇ DENETLEME FORMU” NA KAYIT EDİLİR (BKZ EK-2) .

3.4.12 DENETLEMELERDE “İSG YÖNETİM SİSTEMİ DENETLEMESİ GENEL KONTROL LİSTESİ” MADDELERİNDEN DE YARARLANILABİLİR (BKZ EK-3).

3.4.13 DENETLEME SONUCU HAZIRLANAN İSG İÇ DENETLEME FORMU SAHA DİREKTÖRÜ VEYA MÜDÜRÜ VEYA SAHA SAHİBİ İLE ORTAK BİR KARARA VARILARAK DÜZENLENİR.

3.4.14 DENETLEME RAPORUNUN DÜZENLENMESİNDEN BAŞ DENETÇİ SORUMLUDUR.

3.4.15 “İSG İÇ DENETLEME FORMU” BAŞ DENETÇİ TARAFINDAN DÜZENLENİR VE DENETLENEN KONULAR , ÖNERİLER , VARSA EKSİKLİKLER DÖKÜMAN NUMARASI BELİRTİLEREK DOLDURULUR. DENETLEME GRUBU ÜYELERİ RAPORU İMZALAYACAK VE SAHA SORUMLUSUNA TESLİM EDECEKLERDİR. (BKZ EK-2).

3.4.16 SAHA SORUMLUSU BİR HAFTA İÇERİSİNDE İÇ YAZIŞMA EKİ OLARAK DAĞITIMINI YAPAR

3.4.17 SAHA SORUMLUSU DENETLEME FORMUNUN ORJİNALİNİ İSG BÖLÜMÜNE GÖNDERİR VE İŞLETMELER DİREKTÖRÜNE, İNSAN KAYNAKLARI DİREKTÖRÜNE, İLGİLİ DİREKTÖRLERE, SAHA MÜDÜRÜNE, DENETLEMeye KATILANLARA, DÜZELTİCİ VE ÖNLEYİCİ HAREKETTEN SORUMLULARA, ÜRÜN KALİTESİNİ İLGİLENDİREN BİR KONU VAR İSE KALİTE SİSTEMLERİ MÜDÜRÜ VE TEKNOLOJİ MÜDÜRÜNE DE BİR ADET KOPYASINI GÖNDERİR.

3.4.18 AKSİYONLARIN TAKİBİNDEN VE TAMAMLANMASINDAN SAHA SORUMLUSU, KOORDİNASYONUNDAN İSG BÖLÜMÜ SORUMLUDUR.

3.4.19 AKSİYONLAR TAMAMLANDIĞINDA, SORUMLU KİŞİ İSG BÖLÜMÜNE BİLGİ VERİR.

3.4.20 İSG BÖLÜMÜ BİR HAFTA İÇERİSİNDE TAMAMLANMIŞ SÖZÜ GEÇEN AKSİYONLARI UYGUN VE YETERLİ İSE TARİH VE İMZA ATARAK KAPATIR.

3.4.21 BU DENETLEMELERDE ÇIKAN TÜM AKSİYONLAR TAKİP FORMUNA İSG BÖLÜMÜ TARAFINDAN KAYIT EDİLİR.

3.4.22 AKSİYON TAKİP ÇİZELGESİ İSG KURULU TOPLANTILARI VE İSG YÖNLENDİRME KOMİTESİ TOPLANTILARINDA GÖZDEN GEÇİRİLİR.

3.4.23 BU DENETLEME SONUCU OLUŞAN DÜZELTİCİ VE ÖNLEYİCİ FAALİYETLERİN TAMAMLANMA SÜRESİ DENETLEME TARİHİNDEN İTİBAREN 90 GÜNDÜR. YATIRIM KARARI VEYA GENEL DURUŞ GİBİ SEBEPLERDEN DOLAYI 90 GÜNDE TAMAMLANAMAYAN MADDELER İÇİN İSG BÖLÜMÜ İLGİLİ SAHA İLE BİRLİKTE BİR PROGRAM YAYINLAR.

3.5 İSG SAHA DENETLEMELERİ

3.5.1 SAHALARDA OPERASYONEL AÇIDAN İSG UYGULAMALARINI DENETLEMEK VE RAPORLAMAK AMACI İLE BU DENETLEME YAPILIR.

3.5.2 BU DENETLEMELERİN PLANI HER BAŞLAYAN YILIN OCAK – ŞUBAT AYLARI İÇERİSİNDE İSG BÖLÜMÜ TARAFINDAN SAHALARA GÖRE PLANLANARAK HAZIRLANIR. DENETLENECEK SAHALARA DENETLEME HAFTASI DIŞINDA BİLGİ VERİLMEZ.TESİSİNDE BU DENETLEMELER YILI İÇERİSİNDE BAŞLAYACAKTIR.

3.5.3 DENETLEME PLANI TÜM ÇALIŞMA SAHALARINI KAPSAR . DENETLEME EKİBİ EN AZ İKİ KİŞİDEN OLUŞUR.

3.5.5 DENETLEMELERDE DENETÇİLERE SAHA SORUMLULARI EŞLİK EDER.

3.5.7 DENETLEMELERDE “İSG YÖNETİM SİSTEMİ DENETLEMESİ GENEL KONTROL LİSTESİ” MADDELERİ CEVAPLANIR (BKZ EK-3).

3.5.8 DENETLEME SONUCU HAZIRLANAN “İSG YÖNETİM SİSTEMİ DENETLEMESİ GENEL KONTROL LİSTESİ” FORMU SAHA SAHİBİ İLE ORTAK BİR KARARA VARILARAK DÜZENLENİR.

3.5.9 BU DENETLEME SONUCU OLUŞAN RAPOR DENETLEME EKİBİ TARAFINDAN EN GEÇ 1 HAFTA (7 GÜN) İÇİNDE HAZIRLANARAK YAYINLANIR.

3.5.10 İSG BÖLÜMÜ BU DENETLEME SONUCU BULUNAN UYGUNSUZLUKLARI AKSİYON TAKİP ÇİZELGESİNE KAYIT EDER (BKZ EK-5).

3.5.11 AKSİYON TAKİP ÇİZELGESİ İSG KURULU TOPLANTILARI VE İSG YÖNLENDİRME KOMİTESİ TOPLANTILARINDA GÖZDEN GEÇİRİLİR.

3.5.12 BU DENETLEME SONUCU OLUŞAN DÜZELTİCİ VE ÖNLEYİCİ FAALİYETLERİN TAMAMLANMA SÜRESİ DENETLEME TARİHİNDEN İTİBAREN 90 GÜNDÜR. YATIRIM KARARI VEYA GENEL DURUŞ GİBİ SEBEPLERDEN DOLAYI 90 GÜNDE TAMAMLANAMAYAN MADDELER İÇİN İSG BÖLÜMÜ İLGİLİ SAHA İLE BİRLİKTE BİR PROGRAM YAYINLAR.

3.6 BU DENETLEMELER DIŞINDA HER AMİR, SORUMLU KENDİ SAHASI İÇERİSİNDE İSG DENETLEMESİ YAPMA HAKKINA SAHİPTİR. BU DENETLEMELER VEYA GÖZLEMLER SONUCUNDA GÖRÜLEN UYGUNSUZLUKLAR İSG BÖLÜMÜ TARAFINDAN KOORDİNE EDİLEREK AKSİYON HALİNE GETİRİLİR VE AKSİYON TAKİP ÇİZELGESİNE KAYIT EDİLİR.

3.7 SİGORTA ŞİRKETİ YETKİLERİ, DEVLET ADINA İSG DENETİMİ YAPAN ÇALIŞMA VE SOSYAL GÜVENLİK BAKANLIĞI MÜFETTİŞLERİNİN ÖNERİLERİ, HAZIRLADIKLARI RAPORLAR VEYA TUTANAKLAR BELİRTİLEN KANUNİ SÜRE İÇERİSİNDE İSG BÖLÜMÜ TARAFINDAN AKSİYON TAKİP FORMUNA KAYIT EDİLEREK AKSİYON SAHİPLERİ BELİRLENİR VE DURUM YAZI İLE İLGİLİ RESMİ MAKAMA BİLDİRİLİR.

3.8 AKSİYON TAKİP ÇİZELGESİ İSG YÖNETİM KOMİTESİ TOPLANTILARI VE İSG YÖNLENDİRME KOMİTESİ TOPLANTILARINDA GÖZDEN GEÇİRİLİR .

3.9 HER ALTI AYDA BİR DEFA AŞAĞIDA TANIMLANAN PERFORMANS KRİTERLERİNE GÖRE İÇ DENETLEME SİSTEMİ DEĞERLENDİRİLİR.

3.9.1 UYGUNSUZLUK ORANI: UYGUNSUZLUK SAYISI/YILLIK TOPLAM DENETLEME SAYISI

3.9.2 TERMİNİNDE TAMAMLANAN AKSİYON YÜZDESİ=TERMİNİNDE TAMAMLANAN AKS. SAYISI /TOPLAM AKSİYON SAYISI * 100

3.9.3 SAHA UYGUNSUZLUK YÜZDESİ = SAHADA TESPİT EDİLEN UYGUNSUZLUK SAYISI/TOPLAM UYGUNSUZLUK SAYISI * 100

4. İLGİLİ DÖKÜMANLAR :

EK-1 : İÇ DENETÇİ PROFİLİ

EK-2 : İSG İÇ DENETLEMELER FORMU

EK-3 : İSG YÖNETİM SİSTEMİ GENEL KONTROL LİSTESİ

5. KONTROL

BU PROSEDÜR İKİ YILDA EN AZ BİR DEFA İNSAN KAYNAKLARI DİREKTÖRÜ TARAFINDAN UYGULAMA İLE PROSEDÜR ARASINDA FARKIN OLUP OLMADIĞI YERİNDE TAKİP EDİLEREK GÖZDEN GEÇİRİLİR. DOKÜMANTASYON BÖLÜMÜ YAZI İLE BİLGİLENDİRİLİR.

EK-5

	ÇALIŞMA TALİMATLARI	DÖKÜMAN NO	...
		YAYIN TARİHİ	...
		REVİZYON NO	0
		REVİZYON TARİHİ	-
		SAYFA NO	1 / 2
KONU	Malzemelerin Elle taşınması ve İnsan Sağlığı		

1. Amaç ve Kapsam

Malzemelerin elle taşınmasının insan sağlığı üzerine etkilerinin açıklanmasıdır.

2. Uygulama

2.1 İnsan Sağlığı Üzerine Tesiri

Kısa dönemde bıraktığı etkiler, incinme ve bitkinliktir. İncinmeler, objelere çarpma veya düşmeleri sonucunda oluşan ezik ve yaralanmalardır. Aşırı yorgunluk, rahatsızlık verir ve bunun etkileri zamanla birikerek, çalışanın kaza yapmasına yol açar. İlerlemiş bitkinlik hali, ileride daha ciddi sağlık sorunlarının çıkmasına neden olabilir. Bu tür incinmeler, uzun vadede, tedavisi çok daha süre alan rahatsızlıklara dönüşebilmektedir.

2.2 Uzun Süredeki Etkisi

Bu tür işler, aşağıdaki incinmelere dayalı kronik bel ağrısına yol açabiliyor:

- Sırt kaslarında gerilme ve kramplar
- Sırttaki tendonlarda yırtılmalar
- Omurgadaki bağlarda yırtılmalar, ve (daha az sıklıkta) doğrudan omurgaya veya omurlar arasındaki disklere gelen darbeler sonucundaki incinmeler.

Sırt incinmesi, düşme gibi tek bir olaydan meydana gelebilir. Elle malzeme taşıyan çalışanlarda rastlanan en yaygın incinme, genelde tekrarlı hareketlerden dolayı meydana gelmektedir.

HAZIRLAYAN	ONAYLAYAN
-------------------	-------	------------------	------

	ÇALIŞMA TALİMATLARI	DÖKÜMAN NO	...
		YAYIN TARİHİ	...
		REVİZYON NO	0
		REVİZYON TARİHİ	-
		SAYFA NO	2 / 2
KONU	Malzemelerin Elle taşınması ve İnsan Sağlığı		

2.3 Etki Eden Faktörler

Yük – 25 kg ‘dan daha ağır yükler, daha sık ve ciddi incinmelere neden olurlar.

Kaldırma yüksekliği – en güvenli aralık, diz ve bel arasındır.

Yük vücut mesafesi – vücuttan daha uzakta tutulan bir yük bel üzerinde daha çok baskıya yol açar.

Yükün şekil ve boyutu – büyük hacimli bir yükün kontrolü, daha kompakt olanına oranla, daha güç olacaktır.

Kaldırma sayısı ve periyodu – sık ve uzun süren işler, yorucu ve sırtta gerilmelere yol açtığından, zihinsel olarak da çalışanı yormaktadır.

Eğilme ve kıvrıma – iş alanlarının uygunsuzluğu, çalışanların kaldırma esnasında çok fazla eğilme ve kıvrımlarına sebep olabilmektedir.

Diğer faktörler – aşırı sıcaklar ve rutubet sırt kaslarını kötü yönde etkilemekte ve sırt incinmelerinin daha kötüye gitmesine yol açmaktadır. Tüm vücudu etkileyen vibrasyon, genelde belkemiği için tehlikeli olmakta ve ağır kaldırma esnasında bu tür durumlardan kaçınılmalıdır.

HAZIRLAYAN	ONAYLAYAN
-------------------	-------	------------------	------